

UfU Independent Institute
for Environmental Issues

სამოქალაქო სივრცე
კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობისთვის
საქართველოში

ანაბეჭდი

გამომცემელი:

გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი -
UFU e.V.

საკონტაქტო ინფორმაცია:

Greifswalder Str. 4 10405 Berlin, Germany

ტელ: (030) 428 49 93-0

ელ.ფოსტა: mail@ufu.de

ვებგვერდი: www.ufu.de

მონაცემები პუბლიკაციის შესახებ

გერმანულ მკვლევართა ჯგუფი (თავი 1, ქვეთავები 2.1, 2.3, 2.5, 2.7, 2.8 და 2.9)

გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი (UFU
e.V.): ლარისა დონგესი, ფაბიან სტოლპე, ფრანცისკა სპერფელდი, სარა კოვაჩი

ქართველ მკვლევართა ჯგუფი (ქვეთავები 2.2, 2.4 და 2.6)

კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus): მიხეილ ქურდაძე,
ნატა თხილავა,

ციტირება:

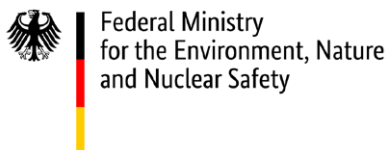
გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი (UFU
e.V.), კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus), 2020:
სამოქალაქო სივრცე კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობისთვის საქართველოში.
ბერლინი.

ეს პროექტი არის 'საერთაშორისო კლიმატის ინიციატივის' შემადგენელი
ნაწილი. გერმანიის გარემოსდაცვითი, ბუნების კონსერვაციის და ბირთვული
უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტრო ამ ინიციატივას ხელს უწყობს
გერმანიის ფედერალური პარლამენტის მიერ მიღებული რეზოლუციის
საფუძველზე.

პროექტის ხანგრძლივობა: 2018 - 2021

www.international-climate-initiative.com

მხარდამჭერი:

გერმანიის გარემოსდაცვითი, ბუნების კონსერვაციის და ბირთვული
უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტრო

შინაარსი

აკრონიმები 4

გრაფიკები 6

ცხრილები 7

1 შესავალი 8

1.1 საბაზისო ინფორმაცია და ყოვლისმომცველი შეკითხვები 8

1.2 მოცემული კვლევის სტრუქტურა 10

2 სამოქალაქო სივრცე კლიმატის პოლიტიკაში

მონაწილეობისთვის საქართველოში 17

2.1 კლიმატის ეროვნული პოლიტიკა 17

2.2 კლიმატთან დაკავშირებულ საკითხებში ჩართული სამოქალაქო
საზოგადოება საქართველოში 20

2.3 მონაწილეობის სამართლებრივი ჩარჩო საქართველოში 23

2.4 სტრუქტურები და ინსტიტუტები, რომლებიც კლიმატის პოლიტიკაში
მონაწილეობას უზრუნველყოფს 31

2.5 კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის პრაქტიკა და
მაგალითები 34

2.6 მონაწილეობის დაბრკოლებები 40

2.7 მონაწილეობის გარემოსა და შესაძლებლობათა შეფასება 44

2.8 სამოქალაქო ჩართულობის გაძლიერება 52

3 დასკვნები 60

ბიბლიოგრაფია 63

დანართი 65

აკრონიმები

- ACC:** ანტიკორუფციული უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო
- BMU:** გერმანიის გარემოს დაცვის, ბუნების კონსერვაციის და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტრო (*Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit*)
- BTI:** ბერტელსმანის ტრანსფორმაციის ინდექსი
- BUR:** ორწლიური განახლებული ანგარიში
- CAP:** საქართველოს კლიმატის სამოქმედო გეგმა
- CCD:** კლიმატის ცვლილების სამმართველო
- CENN:** კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი
- CLI:** კოლექტიური ლიდერობის ინსტიტუტი
- CMCG:** მერების შეთანხმების საკოორდინაციო ჯგუფი
- CoM:** მერების შეთანხმება
- COP:** მხარეთა კონფერენცია
- CPI:** კორუფციის აღქმის ინდექსი
- CRRC:** კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი
- CSO:** სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაცია
- EaP CSF:** აღმოსავლეთი პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი
- EDI:** გარემოსდაცვითი დემოკრატიის ინდექსი
- EEB:** ევროპის გარემოსდაცვითი ბიურო
- EESC:** ევროპის ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტი
- EIA:** გარემოზე ზემოქმედების შეფასება
- EIEC:** გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი
- EU:** ევროპის კავშირი
- EWG:** ექსპერტთა სამუშაო ჯგუფი
- FAQ:** ხშირად დასმული შეკითხვები

- GEF:** გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი
- GHG:** სათბურის გაზი
- GIZ:** გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH*)
- GMG:** საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა/დედამიწის მეგობრები - საქართველო
- GNP:** საქართველოს ეროვნული პლატფორმა
- HIIK:** საერთაშორისო კონფლიქტების კვლევის ჰეიდელბერგის ინსტიტუტი (*Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung*)
- IKI:** კლიმატის საერთაშორისო ინიციატივა (*Internationale Klimaschutzinitiative*)
- INDC:** ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული სავარაუდო წვლილი
- LEDS:** დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგია
- LTS:** გრძელვადიანი სტრატეგია
- MENRP:** საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო
- MEPA:** საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- MESD:** საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- NAMA:** ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები
- NAPR:** საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო
- NASA:** აერონავტიკისა და კოსმოსის ეროვნული ადმინისტრაცია
- NC:** ეროვნული შეტყობინება
- NCI:** კლიმატის ახალი ინსტიტუტი
- NDC:** ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი
- NEAP:** ეროვნული გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმები
- NECP:** ენერგეტიკისა და კლიმატის ინტეგრირებული ეროვნული გეგმა
- NEEAP:** ენერგოეფექტურობის ეროვნული სამოქმედო გეგმა

- NFP:** ეროვნული სატყეო პროგრამა
- NGO:** არასამთავრობო ორგანიზაცია
- NOAA:** ოკეანისა და ატმოსფეროს კვლევის ეროვნული ადმინისტრაცია
- NREAP:** განახლებადი ენერგიის ეროვნული სამოქმედო გეგმა
- OGP:** ღია მმართველობის პარტნიორობა
- RCDA:** სოფლად თემთა განვითარების სააგენტო
- REC Caucasus:** კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი
- SDCA:** ახალციხის სოციალური განვითარების ცენტრი
- SEA:** სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება
- SEAP:** მდგრადი ენერგეტიკული სამოქმედო გეგმა
- SECAP:** მდგრადი ენერგეტიკული და კლიმატის სამოქმედო გეგმა
- SEMA:** საქართველოს ეკოლოგიური სოფლის მეურნეობის ასოციაცია
- UfU:** გარემოსდაცვითი საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი (*Unabhängiges Institut für Umweltfragen*)
- UNCED:** გაეროს გარემოს დაცვისა და განვითარების კონფერენცია
- UNDP:** გაეროს განვითარების პროგრამა
- UNECE:** გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისია
- UNEP:** გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა
- UNFCCC:** გაეროს ჩარჩო კონვენცია კლიმატის ცვლილების შესახებ
- USAID:** აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტო
- WECF:** ევროპელი ქალები საერთო მომავლისათვის
- WEG:** მსოფლიო გამოცდილება საქართველოსთვის

გრაფიკები

გრაფიკი 1: საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში
მონაწილეობის გარემოსა და შესაძლებლობათა
შეფასება (მასშტაბი - 20 ქულა მაქსიმუმში) 51

ცხრილები

- ცხრილი 1: წყაროები საქართველოში 12
- ცხრილი 2: ქულების თანაფარდობის განსაზღვრა (აწონა) 15
- ცხრილი 3: საქართველოს მიერ რატიფიცირებული საზოგადოების
მონაწილეობასთან დაკავშირებული საერთაშორისო
ხელშეკრულებები 24
- ცხრილი 4: საქართველოში კლიმატთან დაკავშირებული
გადაწყვეტილებების მიღებაში საზოგადოების
მონაწილეობის სამართლებრივი ჩარჩო 27
- ცხრილი 5: საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის
გარემოსა და შესაძლებლობათა შეფასება 44

1 შესავალი

1.1 საბაზისო ინფორმაცია და ყოვლისმომცველი შეკითხვები

აერონავტიკისა და კოსმოსის ეროვნული ადმინისტრაციის (NASA) და ოკეანისა და ატმოსფეროს კვლევის ეროვნული ადმინისტრაციის ანალიზი უჩვენებს, რომ 1980 წლიდან თანამედროვე აღრიცხვიანობის შემოდგომის შემდეგ, დედამიწის ზედაპირზე სიდიდით მეორე თბილი ტემპერატურა 2019 წელს დაფიქსირდა. 2015 წლიდან 2019 წლამდე ხუთწლიანი პერიოდი ყველაზე თბილი იყო ბოლო 140 წლის განმავლობაში.¹ 1992 წლის მაისში მიღებული გაეროს ჩარჩო კონვენცია კლიმატის ცვლილების შესახებ ადგენს სათბურის აირების ემისიების ზღვრებს, რათა თავიდან იქნეს აცილებული სახიფათო ანთროპოგენული გლობალური დათბობა. 2015 წელს, კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციის კონფერენციის მონაწილე მხარეებმა, 195 ქვეყანამ, საქართველოს ჩათვლით, პარიზის შეთანხმება მიიღო. ამრიგად, მათ იკისრეს ვალდებულება ამბიციური ძალისხმევის გაწევის თაობაზე, რათა ამ საუკუნეში გლობალური ტემპერატურის მატება შეინარჩუნონ 2°C-ზე დაბლა პრეინდუსტრიულ დონესთან შედარებით, და გააგრძელონ ძალისხმევის გაწევა ტემპერატურის მატების კიდევ მეტი შეზღუდვისთვის, კერძოდ 1.5 °C-მდე. თითოეული ქვეყნის გრძელვადიანი მიზნები ეროვნული ემისიების შემცირების და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ზემოქმედებისადმი ადაპტაციის მიმართებით დემონსტრირებულია ეროვნულად განსაზღვრულ წვლილებში, რომელიც რეგულარულად უნდა განახლდეს. თუმცა, დრო გადის, ხოლო კლიმატის ცვლილების წინააღმდეგ გატარებული მოქმედებები საკმარისი არ არის.

ამ პოლიტიკური პროცესის ფარგლებში ძირითად როლს ასრულებენ სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტები, როგორებიც არიან სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები და არასამთავრობო ორგანიზაციები. ისინი ჩართული უნდა იყვნენ კლიმატის პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების პროცესში, რადგან ისინი მოქმედებენ, როგორც ‘გუშაგები’ და ‘ადვოკატები’, რომლებიც სამართლიანი სოციალური და გარემოსდაცვითი ტრანსფორმირებისთვის იღწვიან. მათი საქმიანობისა და ადვოკატირების ფარგლები მოიცავს: ცნობიერების ამაღლებას კლიმატის ცვლილების სფეროში; შესაძლებლობათა გაძლიერებას, კლიმატის ცვლილების ზემოქმედების შერბილებისა და ადაპტაციის აქტივობათა მხარდაჭერას; კვლევების ჩატარებას, სტრატეგიებისა და ღონისძიებების შემუშავებას; და კლიმატის კონკრეტულ პოლიტიკურ მიმართულებებზე ზემოქმედებას (რეიდი და სხვები, 2012).

1992 წლიდან შემუშავდა სხვადასხვა დეკლარაციები, შეთანხმებები, ხელშეკრულებები და ეროვნული კანონები, რომლებიც ხელს უწყობს სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსდაცვით საკითხებში. 1992 წელს რიოს დეკლარაციაში დაფიქსირდა გაეროს კონფერენციის „გარემო და განვითარება“ შედეგები, რომელსაც არაოფიციალურად დედამიწის სამიტსაც უწოდებენ. მსოფლიოს მასშტაბით მდგრადი განვითარების კონცეფციას 27 პრინციპი

¹ www.ncdc.noaa.gov/sotc/global/201913, წვდომა 2020 წლის 20 იანვარს.

დაედო საფუძვლად და ისინი კვლავ სახელმძღვანელო პრინციპების როლს ასრულებს სახელმწიფოებისთვის და სახელმწიფოთაშორისო ორგანოებისთვის. მე-10 პრინციპი ხაზგასმით მიუთითებს გარემოსდაცვით საკითხებში მოქალაქეთა მონაწილეობის როლზე. იგი საზოგადოების მონაწილეობის სამ ფუნდამენტურ საყრდენს აყალიბებს. ესენია: ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა; საზოგადოების მონაწილეობაზე ხელმისაწვდომობა; და მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა. 2010 წელს მიღებულ იქნა ბალის სახელმძღვანელო პრინციპები (სახელმძღვანელო გარემოსდაცვით სფეროში ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის, საზოგადოების მონაწილეობაზე ხელმისაწვდომობის და მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის საკითხებზე ეროვნული კანონმდებლობის შესამუშევრად). იგი მთავრობებს მოუწოდებდა, რომ მათი ეროვნული გარემოსდაცვითი მმართველობა შესაბამისობაში მოეყვანათ რიოს დეკლარაციის მე-10 პრინციპთან და აემოქმედებინათ შესაბამისი კანონები და რეგულაციები. ორჰუსის კონვენცია (კონვენცია გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ), რომელიც 1998 წელს მიიღეს, პირველი სამართლებრივი ძალის მქონე ხელშეკრულებაა საზოგადოების მონაწილეობის სამი საყრდენის შესახებ და მასში კოდიფიცირებულია გარემოსდაცვითი უფლებები ყველასთვის. ევროპული ორჰუსის კონვენციის მსგავსად, ესკაზუს შეთანხმება (რეგიონული შეთანხმება გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ ლათინურ ამერიკასა და კარიბის ზღვის აუზის ქვეყნებში) მიზნად ისახავს აღწერულ სამი საყრდენის სრული და ეფექტიანი განხორციელების უზრუნველყოფას ლათინური ამერიკისა და კარიბის ზღვის აუზის ქვეყნებში.

თუმცა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა ასოციაციამ და CIVICUS²-ის აქტივისტებმა განაცხადეს, რომ კლიმატთან დაკავშირებულ უმნიშვნელოვანეს გადაწყვეტილებებზე სამოქალაქო საზოგადოების ზემოქმედება საკმარისად ეფექტიანი არ არის. გარდა ამისა, მონაწილეობითი დემოკრატია და მოქალაქეთა გაერთიანებისა და გამოხატვის თავისუფლება, უცილობელ რეალობად ვერ იქნება მიჩნეული. ბევრ ქვეყანაში სამოქალაქო სივრცე ვიწროვდება და ფუნდამენტური უფლებებისთვის ყოველდღიური ბრძოლა არის საჭირო. ევროპის გარემოსდაცვითი ბიუროს (EEB) ბოლო ანგარიში უჩვენებს, რომ საზოგადოების მონაწილეობას მრავალი დაბრკოლება უშლის ხელს და მათი რაოდენობა ევროკავშირში სულ უფრო იზრდება. მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო ხელშეკრულებები, როგორიცაა ორჰუსის კონვენცია, მკაფიოდ აყალიბებს გარემოსდაცვით საკითხებზე ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის, საზოგადოების მონაწილეობისა და მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის მოთხოვნებს, ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში სამოქალაქო საზოგადოებისთვის დათმობილი სივრცე ასეთ ხელშეკრულებებთან შესაბამისობაში არ არის (EEB, 2019).

და მაინც, კლიმატთან დაკავშირებული იმ პოტენციური და რეალური საფრთხეების მიუხედავად, რომელთა წინაშეც დგას სამოქალაქო საზოგადოების

² <https://monitor.civicus.org>

მონაწილეობა, ამ უკანასკნელის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია ცალკეულ ქვეყნებში კვლავ იშვიათობას წარმოადგენს. უფრო მეტიც, ნაკლებია ცოდნა კლიმატის პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის გაძლიერების სხვადასხვა გზების შესახებ.

რა შესაძლებლობები აქვთ სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტებს კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობისთვის? რა სამართლებრივი ჩარჩო არსებობს, რომელიც კლიმატთან დაკავშირებული პოლიტიკის შექმნაში საზოგადოების მონაწილეობასა და სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობას მოითხოვს? როგორ გამოიყურება ამ უფლებათა პრაქტიკული განხორციელება? და რა დაბრკოლებები უშლის ხელს შინაარსიან მონაწილეობას და როგორ შეიძლება ამ დაბრკოლებათა დაძლევა? ეს შეკითხვები, დეტალური კვლევის ფარგლებში, გარემოსდაცვითი საკითხების დამოუკიდებელმა ინსტიტუტმა შეისწავლა. მას დახმარებას უწევდნენ ადგილობრივ მკვლევართა ჯგუფები საერთაშორისო პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება კლიმატის ეროვნული პოლიტიკის განხორციელებისთვის“ ფარგლებში. პროექტს მხარს უჭერდა გარემოს, ბუნების დაცვის, მშენებლობის და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტრო (BMU), კლიმატის საერთაშორისო ინიციატივის (IKI) ფარგლებში. ამ პროექტის ფარგლებში მოხდა სიტუაციის ანალიზი კოლუმბიაში, საქართველოსა და უკრაინაში. ამ მოხსენებაში წარმოდგენილია საქართველოსთან დაკავშირებული შედეგები და შეფასებულია კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობისთვის არსებული გარემო და პირობები, ასევე, ქვეყანაში მონაწილეობითი პოლიტიკის შემუშავების კონკრეტული პრაქტიკა.

1.2 მოცემული კვლევის სტრუქტურა

კვლევის მიზანი და შინაარსი

სრული კვლევის ფარგლებში შესწავლილ იქნა კოლუმბიაში, საქართველოსა და უკრაინაში არსებული სამოქალაქო სივრცე და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მონაწილეობის შესაძლებლობები გარემოსდაცვით და კლიმატის საკითხებში. კვლევის მიზანი იყო კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის გარემოსა და პირობების შესწავლა, როგორიცაა, მონაწილეობისთვის საჭირო სამართლებრივი ჩარჩო, ასევე, მონაწილეობითი პოლიტიკის ჩამოყალიბების კონკრეტული პრაქტიკა სამივე ქვეყანაში.

ვინაიდან საქართველო არის პარიზის შეთანხმების წევრი, მას ეკისრება ამბიციური ქმედების განხორციელების ვალდებულება, რომელიც ითვალისწინებს ამ საუკუნეში გლობალური საშუალო ტემპერატურის ზრდის 2 გრადუს ცელსიუსამდე შეზღუდვას, პრეინდუსტრიულ დონესთან შედარებით - ამის გათვალისწინებით, მოცემულ მოხსენებაში გამოკვლეულია ეროვნული სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებულ პოლიტიკურ პროცესებში. აქედან გამომდინარე, ძირითადი ფოკუსი კეთდება ორგანიზებულ ჯგუფებზე, და არა ინდივიდუალურ პირებზე ან ზოგადად საზოგადოებაზე. გარდა ამისა, ამ კვლევაში იდენტიფიცირებულია კონკრეტული, ქვეყნისთვის დამახასიათებელი დაბრკოლებები, რომლებიც ხელს უშლის ან გვერდს უვლის გონივრული, ეფექტიანი და გრძელვადიანი მონაწილეობის დამკვიდრებას, ასევე, მოცემულია რჩევები ამ დაბრკოლებათა დასაძლევად.

დასკვნების განხილვის სისტემატიკური სახით ჩამოყალიბების მიზნით, ჩვენ დამატებით შემოვიტანეთ შეფასების სტანდარტიზებული სქემა, რომელიც აფასებს მონაწილეობის ზოგად პირობებს, ასევე, კონკრეტულ შესაძლებლობებსა და პრაქტიკას. იგი 5 კრიტერიუმისა და 25 ინდიკატორისაგან შედგება. ეს კლასიფიკაცია სიტუაციის სხვა ქვეყნებში შეფასების საშუალებასაც იძლევა.

გარდა ამისა, სრულ კვლევაში მოცემულია მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში მონაწილეობის პროცესის და მთავრობისა და სტრუქტურების მხრიდან მხარდაჭერის „კარგი პრაქტიკის“ მაგალითები, რომლებიც გულდასმით იქნა შეგროვებული კვლევის პროცესში. მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ქვეყანას საკუთარი სიტუაცია აქვს და ერთი ქვეყნის მიდგომის სხვა ქვეყნისთვის მისადაგება შეიძლება რთული იყოს, ეს მაგალითები მაინც გამოადგება სხვა ქვეყნებს შთაგონებისა და იდეების გენერირებაში, რათა განამტკიცონ სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა მათი კონკრეტული ხარვეზების საფუძველზე.

მეთოდოლოგია

კვლევის დროს გამოყენებულ იქნა სტატისტიკური მასალა, ანალიტიკური მოხსენებები, სამეცნიერო ნაშრომები, მიმოხილვები და სხვა დამხმარე ლიტერატურა, რომლებიც კლიმატის პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობას ეხებოდა. გარდა ამისა, მასში ასახულია ფოკუს ჯგუფებთან ჩატარებულისამუშაოშეხვედრებისშედეგები, რომლებშიც სხვადასხვაექსპერტები მონაწილეობდნენ და რომლებიც 2019 წლის გაზაფხულზე იყო ორგანიზებული თითოეულ ქვეყანაში. თითოეულ ფოკუს-ჯგუფში 10-დან 12-მდე მონაწილე იყო ჩართული სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებიდან, სამინისტროებიდან, სამეცნიერო დაწესებულებებიდან, ფონდებიდან, საერთაშორისო პროგრამებიდან და ორგანიზაციებიდან, როგორცაა, გაეროს განვითარების პროგრამა, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება და ჰაინრიჰ ბიოლი ფონდი. სამუშაო შეხვედრები ორიენტირებული იყო კლიმატის ეროვნულ პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მონაწილეობის სქემებისა და შესაძლებლობების შეფასებაზე, ასევე, არსებული დაბრკოლებების განხილვაზე, რომლებიც ხელს უშლიან მონაწილეობას, და მათი გადაწყვეტის შესაძლო გზების ჩამონათვალის შემუშავებაზე. გარდა ამისა, 2017 წლის ივლისიდან 2019 წლის ნოემბრამდე ჩატარდა ნახევრადსტრუქტურირებული ინტერვიუები სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა და სხვა დაინტერესებულ მხარეთა წარმომადგენლებთან - ან პირისპირ, ან სკაიპის/ტელეფონის მეშვეობით. თითოეული ქვეყნის კვლევაზე პასუხისმგებელი ჯგუფები ამავედროულად პასუხისმგებელი იყვნენ ანალიზის დასრულებაზე, რაც ეფუძნებოდა მათ ცოდნას ადგილობრივი სიტუაციის შესახებ, ადგილობრივ კონტაქტებს, გამოცდილებას და ეროვნულ ენებზე არსებულ წყაროებზე წვდომას.

საქართველოში ფოკუს-ჯგუფები, ინტერვიუები და კონსულტაციები ჩატარდა ქვემოთ მოცემული ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების წარმომადგენლებთან

ცხრილი 1: წყაროები საქართველოში

საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა (GMG)	ქალთა ჩართულობა უკეთესი მომავლისთვის (WECF, საქართველოს ოფისი)	კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი (CENN)
რემისია	მსოფლიო გამოცდილება საქართველოსთვის (WEG)	მწვანე ალტერნატივა
კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი	გარემო და განვითარება (ED)	შავი ზღვის ეკო თანამშრომლობის ინსტიტუტი
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი (სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ოფისი)	ფრიდრიხ ებერტის ფონდი (სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ოფისი)	ახალი კლიმატის ინსტიტუტი (NewClimate Institute)
ენერგოეფექტურობის ცენტრი (EEC)	ბიომრავალფეროვნების კვლევისა და კონსერვაციის ცენტრი (NACRES)	კოლექტიური ლიდერობის ინსტიტუტი (CLI)
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	სიითი ინსტიტუტი საქართველო	კავკასიის მთლიანი რეგიონის სამეცნიერო ქსელი (SNC-mt)
გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ)	გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP)	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (MEPA)

შეფასების სქემა

გარემოსდაცვითი საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტის მკვლევართა ჯგუფმა, შესაბამისი ქვეყნებიდან პროექტის პარტნიორების მხარდაჭერით, შეიმუშავა შეფასების სტანდარტიზებული სქემა და შეაფასა მონაწილეობის ზოგადი პირობები, ასევე კონკრეტული შესაძლებლობები და პრაქტიკა სხვადასხვა ქვეყნებში (იხ. დანართი). მიუხედავად იმისა, რომ ამ კვლევაში ჩვენ უნივერსალურ სქემას გთავაზობთ, უნდა აღინიშნოს, რომ იგი მოფლიოს ყოველი ქვეყნისთვის მისასადაგებელი ვერ იქნება. შესაძლოა ქვეყნებს სპეციფიკური მახასიათებლები ჰქონდეთ, რომლებიც შემოთავაზებულ შეფასებაში გათვალისწინებული არ არის.

სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობისა და სამოქალაქო სივრცის შესახებ საერთაშორისო ლიტერატურის გათვალისწინებით, დაჩვენ მიგნებებისა და დასკვნების საფუძველზე, განსაზღვრულ იქნა შეფასების ხუთი კრიტერიუმი. ესენია:

ამის შემდეგ, თითოეული კრიტერიუმისათვის, ოთხიდან რვამდე ინდიკატორი განისაზღვრა. სულ განისაზღვრა 25 ინდიკატორი. თითოეული ინდიკატორს აქვს ქულების მინიჭების შესაბამისი სისტემა. ინდიკატორთა ქულების მინიჭების ვარიანტები ერთმანეთისაგან განსხვავდება. კითხვიდან გამომდინარე, შეიძლება საჭირო იყოს საფეხურებრივი პასუხი, ან მარტივი პასუხი - ‘დიახ’ ან ‘არა’. რთულ საკითხებთან მიმართებით, როგორცაა - სტაბილურობა და კონფლიქტები, კორუფცია, ან მოქალაქეთა უსაფრთხოება, უმჯობესია გამოიყენოთ არსებული ინდექსები, მაგალითად, კორუფციის აღქმის ინდექსი (CPI), რათა მოხდეს შესაბამისი ინდიკატორების შეფასება.

რაც შეეხება მონაწილეობის ხელშემწყობ სამართლებრივ ჩარჩოს (მეორე კრიტერიუმი), აქ ჩვენი მეთოდოლოგია ძირითადად ეფუძნება გარემოსდაცვითი დემოკრატიის ინდექსს (EDI), რომელიც ზომავს იმ ხარისხს, რომლითაც 70 ქვეყნის ეროვნული კანონმდებლობა ხელს უწყობს გარემოსდაცვითი დემოკრატიის უფლებებს ‘ზალის სახელმძღვანელო პრინციპების’ შესაბამისად. გარემოსდაცვითი დემოკრატიის ინდექსი ამავედროულად ამოწმებს ქვეყნებში გარემოსდაცვითი დემოკრატიის პრაქტიკული განხორციელების მდგომარეობას, მაგრამ ფოკუსირება მკაფიოდ ხდება სამართლებრივ ჩარჩოებზე. თუმცა ჩვენი სქემა დამატებითი ასპექტებისა და კონკრეტული პრაქტიკის შეფასებასაც ისახავს მიზნად. ამიტომ იგი სხვა კრიტერიუმებსა და ინდიკატორებსაც შეიცავს. ინდიკატორები ეფუძნება საზოგადოების მონაწილეობის საერთაშორისო სტანდარტებს, რომლებიც ორპუსის კონვენციასა და ესკაზუს შეთანხმებაში არის განსაზღვრული. ისინი შეჯერებულია ამ კვლევის შედეგების საფუძველზე და, ამასთანავე, მონაწილეობასთან დაკავშირებული სხვა სახელმძღვანელო პრინციპების, კოდექსების, რეკომენდაციებისა და შეფასებების საფუძველზე (ევროპის საბჭოს საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციათა კონფერენციის/2009, ევროპის საბჭოს, პომპიდუს ჯგუფის/2015, „LIFE PlanUp“-ის; მილანი/2019; გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის/2014; და გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამის/2015 ჩათვლით).

სულ შესაძლებელია მაქსიმალური 59 ქულის დაგროვება. თუმცა ინდიკატორთა ცვლადი რაოდენობის გამო, ზოგიერთ კრიტერიუმს, მეტი წონა ენიჭება, ვიდრე სხვებს. თითოეული კრიტერიუმის მაქსიმალურ 20 ქულამდე მასშტაბირებით, ჩვენ ვახდენთ კრიტერიუმთა თანაბრად დაბალანსებას (ცხრილი 2).

შეფასების დეტალური სქემა, ინდიკატორებითა და ქულების მინიჭების ვერსიებით, დანართში არის მოცემული.

ცხრილი 2: ქულების თანაფარდობის განსაზღვრა (აწონა)

კრიტერიუმები	შესაძლო მაქსიმალური ქულა	მასშტაბის კოეფიციენტი	მასშტაბირებული მაქსიმალური ქულა
1 ფუნდამენტური მოთხოვნები	10	2	20
2 ხელშემწყობი კანონმდებლობა	17	1.18	20
3 მხარდამჭერი მმართველობა და სტრუქტურები	7	2.86	20
4 ხარისხიანი მონაწილეობის პროცესები	17	1.18	20
5 შესაძლებლობათა გაძლიერება	8	2.5	20
სულ	59		100

საქართველო

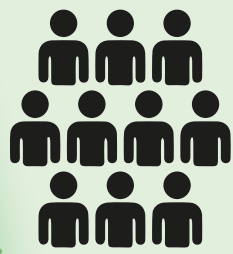
CO₂ ემისია 2017 წელს⁴
(მილიონი ტონა/ტონა ერთ სულ
მოსახლეზე):
11.6/ 2.9565

CIVICUS-ის მონიტორინგის
რეიტინგი: **დაწეულია**

ფართობი: **69,700 კმ²**

(აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონი/
ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის“ ჩათვლით)

მოსახლეობა³: **3,729,633**

მოსახლეობის სიმჭიდროვე:

53.51 მოსახლე 1 კმ²-ზე

საქართველოში გარემოსა და კლიმატის პოლიტიკაში
მონაწილეობის შესაძლებლობათა შეფასების შედეგი:

43.6/100 პუნქტი

³ გაეროს მონაცემები, 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის შედეგების საფუძველზე, <https://unstats.un.org>, წვდომა 2019 წლის 21 ნოემბერს.

⁴ <https://edgar.jrc.ec.europa.eu/overview.php?v=booklet2018&dst=CO2emi>, წვდომა 2020 წლის 26 მარტს.

⁵ „CIVICUS Monitor“ არის კვლევის მექანიზმი, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოებამ შექმნა. მისი მიზანია მონაცემთა გაზიარება სამოქალაქო თავისუფლებათა მდგომარეობის შესახებ (სამოქალაქო სივრცის) მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. მასში გაანალიზებულია, თუ რა ფარგლებში ასრულებენ სახელმწიფოები თავიანთ მოვალეობას გაერთიანების თავისუფლების, მშვიდობიანი შეცვლების და გამოხატვის თავისუფლების უზრუნველყოფის კუთხით. თითოეულ ქვეყანას მნიშვნელოვანი აქვს რეიტინგი შემდეგი ოთხი კატეგორიის მიხედვით: ღია, ვიწრო, ობსტრუქციული, რეპრესიული ან დახურული. დამატებითი ინფორმაცია იხ.: <https://monitor.civicus.org/methodology>, წვდომა 2020 წლის 27 აპრილს.

2 სამოქალაქო სივრცე კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობისთვის საქართველოში

2.1 კლიმატის ეროვნული პოლიტიკა⁶

გაერთიანებული ერების კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია (UNFCCC) 1994 წელს იქნა რატიფიცირებული. 1999 წელს, კიოტოს ოქმის რატიფიცირების შემდეგ, 2010 წელს, ქვეყანა მიუერთდა კოპენჰაგენის შეთანხმებას. მან განაცხადა, რომ მონაწილეობას მიიღებდა კლიმატის ცვლილების წინააღმდეგ საერთაშორისო მოქმედებებში და 2015 წელს UNFCCC-ს წარუდგინა თავისი „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული სავარაუდო წვლილის“ დოკუმენტი. ამ დოკუმენტის შესაბამისად, საქართველო გეგმავს 2030 წლისათვის 15%-ით შეამციროს თავისი „სათბურის გაზების“ ემისია „ტრადიციული ბიზნესის“ სცენარით განსაზღვრული მნიშვნელობის მიმართ (უპირობო მიზანი). ვალდებულება გაიზრდება 25%-მდე, თუ ქვეყანას ექნება წვდომა იაფ ფინანსურ რესურსებზე და მოხდება ტექნოლოგიების გადაცემა.⁷

2017 წლის მაისში საქართველომ მოახდინა პარიზის შეთანხმების რატიფიკაცია, რითაც უფრო ამბიციური NDC-ის შემუშავების ვალდებულება იკისრა 2020 წლისთვის. დღეისათვის სახეზეა კლიმატის ცვლილების შედეგების შერბილების მიმართ გაზრდილი ვალდებულებები, თუმცა ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაუმჯობესებელი (Lui, 2018). გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (MEPA) არის პასუხისმგებელი ორგანო UNFCCC-ში და პარიზის შეთანხმებაში ჩამოყალიბებული შესაბამისი პროცესების კოორდინაციასა და ღონისძიებათა განხორციელებაზე. საქართველოს კლიმატთან დაკავშირებული ძირითადი დოკუმენტების კოორდინირებისა და განხორციელების მიზნით, მათ შორის, NDC-ის განმტკიცების, კლიმატის სამოქმედო გეგმის მომზადების, UNFCCC-სთვის ეროვნული შეტყობინებებისა (NC) და ორწლიური განახლებული ანგარიშების (BUR) მომზადებისა და წარდგენის მიზნებისთვის, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში შეიქმნა გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი და კლიმატის ცვლილების სამმართველო (CCD).

მესამე ეროვნული შეტყობინება UNFCCC-ის სამდივნოს 2016 წელს წარუდგინეს, ხოლო მეოთხე შეტყობინება ამჟამად მომზადების პროცესშია. შერბილების ეროვნული მოქმედების თვალსაზრისით კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი არის დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგია (LEDS). დოკუმენტის პროექტი, რომელიც მოიცავს ემისიებს ენერგეტიკის, ტრანსპორტის, მრეწველობის, შენობების, ნარჩენების, მიწათსარგებლობის, მიწათსარგებლობის ცვლილების, სატყეო მეურნეობებსა და სოფლის მეურნეობის სფეროებიდან, მოამზადა ორგანიზაციამ „უინროკ ინტერნეიშენელ“ და არასამთავრობო ორგანიზაციამ „რემისია“. დოკუმენტი მოიწონა საქართველოს დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის უწყებათაშორისმა საკოორდინაციო

⁶ ძირითადად ეფუძნება კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევას, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვეთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

⁷ www4.unfccc.int/sites/ndcstaging/PublishedDocuments/Georgia%20First/INDC_of_Georgia.pdf, წვდომა 2020 წლის იანვარში.

კომიტეტმა⁸, თუმცა იგი მთავრობას ოფიციალურად არ დაუმტკიცებია (Lui, 2018). დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის საკოორდინაციო კომიტეტს თავმჯდომარეობდა ბუნების დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და მასში შედიოდნენ კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული სამინისტროების მაღალი დონის წარმომადგენლები, ძირითადად, მინისტრთა მოადგილეები. საკოორდინაციო კომიტეტი ხელს უწყობდა დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის შემუშავების პროცესს და მას ჰქონდა სამუშაო გეგმების მიღების, განმხორციელებელი ერთეულების შექმნის და საქართველოს მთავრობასთან კომუნიკაციის უფლებამოსილება. ექსპერტთა სამუშაო ჯგუფში (EWG) შედიოდნენ საჯარო მოხელეები ცენტრალური სამთავრობო ორგანოებიდან და დამოუკიდებელი ექსპერტები. ამ ჯგუფის მთავარი ფუნქცია იყო: დეტალური სამუშაო გეგმების მომზადება, სადაც კონკრეტულად იქნებოდა ჩამოყალიბებული დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის შესრულების გზები; პრიორიტეტული სექტორების განსაზღვრა; და საკოორდინაციო კომიტეტისთვის ანგარიშის წარდგენა მიღწეული შედეგების შესახებ.

2018 წლის ბოლოს მთავრობამ გამოაცხადა დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის საკოორდინაციო კომიტეტის ტრანსფორმირების შესახებ და მას ეწოდა კლიმატის ცვლილების კომიტეტი, რაც მიზნად ისახავდა ძირითად სამინისტროებსა და დაინტერესებულ მხარეებს შორის კოორდინაციის გაძლიერებას. ამ სტრუქტურის ფარგლებში გათვალისწინებულია „მერების შეთანხმების საკოორდინაციო ჯგუფის“ (CMCG) შექმნა, რომელიც მუნიციპალიტეტებს პრიორიტეტულ საკითხებში გაუწევს მხარდაჭერას და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ ვერტიკალურ დიალოგს შეუწყობს ხელს. ეს მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებაა, რადგან ადგილობრივი დონე გადამწყვეტ როლს ასრულებს შერბილებისა და ადაპტაციის მოქმედებებში. კლიმატისა და ენერგეტიკის სფეროში მერების შეთანხმების საფუძველზე, ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოებმა ვალდებულება იკისრეს, რომ CO₂-ის ემისიას (და, შესაძლოა, სათბურის სხვა გაზების ემისიებსაც), სულ მცირე, 40%-ით შეამცირებენ, რაც გაზრდის მათ მედეგობას კლიმატის ცვლილების ზემოქმედებისადმი და უზრუნველყოფს გარანტირებულ წვდომას მდგრად და ხელმისაწვდომ ენერგეტიკაზე 2030 წლისთვის.

2020 წლის იანვარში, საქართველოს მთავრობის დადგენილებით შეიქმნა კლიმატის ცვლილების საბჭო, რომლის მიზანი არის საქართველოს კლიმატის პოლიტიკის ეფექტიანი განხორციელებისა და კლიმატთან დაკავშირებული საერთაშორისო ვალდებულებათა კოორდინაცია.⁹ საბჭოს შემადგენლობაში არიან: გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი (თავმჯდომარე); განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის მინისტრი; რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრი; საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი; და საქართველოს ფინანსთა მინისტრი, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის აღმასრულებელი დირექტორი, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე; აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე; და საკოორდინაციო ჯგუფი, რომელიც შედგება მერების შეთანხმების ხელმძღვრელი მუნიციპალიტეტების მერებისაგან. ეს

⁸ <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Draft%20Georgia%27s%20Low%20Emission%20Development%20Strategy%20%28LEDs%29%20%28EN%29.pdf>, წვდომა 2020 წლის იანვარში.

⁹ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4780380?publication=0>, წვდომა 2020 წლის 12 ივნისს.

საკოორდინაციო ჯგუფი ამავდროულად არის საბჭოს მრჩეველი ორგანო. გარდა ამისა, არის სამუშაო ჯგუფი, რომელიც საბჭოს რჩევებს აძლევს ეკონომიკურ და სოციალურ დარგებში კლიმატის ცვლილების პოლიტიკის კონკრეტულ საკითხებზე. სამუშაო ჯგუფი შედგება საჯარო მოხელეებისგან, ექსპერტებისა და სამეცნიერო წრის წარმომადგენლებისგან. სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები საბჭოს ან სამუშაო ჯგუფის შემადგენლობაში არ არიან, ხოლო შეხვედრებზე დასწრება შეუძლიათ სამუშაო ჯგუფის ხელმძღვანელის თანხმობით.

ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტში ჩამოყალიბებული მიზნების მისაღწევად, საქართველოში ამჟამად მუშავდება კლიმატის სამოქმედო გეგმა (CAP) 2021-2030 წლებისთვის. ეს არის მოკლე და საშუალოვადიანი პერსპექტივისთვის გათვალისწინებული საგზაო რუკა, სადაც ჩამოყალიბებული იქნება სამართლებრივი დოკუმენტები, აქტივობები და მეთოდები, რომლებიც საქართველოში ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის განხორციელებისთვის არის საჭირო (Day et al., 2019).

დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიაზე (LEDS), ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტზე (NDC) და კლიმატის სამოქმედო გეგმაზე (CAP) პასუხისმგებელი ორგანო არის ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. გარდა ამ დოკუმენტებისა, იგი ასევე პასუხისმგებელი არის განახლებადი ენერგიის ეროვნული სამოქმედო გეგმის (NREAP) და ენერგოეფექტურობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის (NEEAP) შემუშავებასა და განხორციელებაზე, რაც ენერგეტიკული თანამეგობრობის საბჭოს მინისტერიალის მოთხოვნაა. ორივე დოკუმენტი მიღებულ იქნა 2019 წლის დეკემბერში და მათში უნდა აისახოს ინფორმაცია ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის განახლებული დოკუმენტის შესახებ და გათვალისწინებული უნდა იქნეს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ გეგმაში (NECP). ეს გეგმა, NREAP-ისა და NEEAP-ის მსგავსად, ენერგეტიკული თანამეგობრობის მინისტერიალის საბჭოს მოთხოვნაა და მისი მიზანია მრავალჯერადი მონიტორინგის და ანგარიშგების ინტეგრირება კლიმატისა და ენერგეტიკის სფეროსთან დაკავშირებულ ვალდებულებებში. მან უნდა მოიცვას პერიოდი 2021 წლიდან 2030 წლამდე, უჩვენოს 2030 წლისათვის შეთანხმებული მიზნების მიღწევის გზა და მოიცვას 2050 წლამდე პერსპექტივა. გრძელვადიანი სტრატეგიის (LTS) შემუშავების პროცესი, 2050 წლამდე კლიმატის ცვლილებების შერბილების მიზნების ჩათვლით, 2019 წელს დაიწყო პროექტის „EU4Climate“ მხარდაჭერით (Day et al., 2019).

გარდა ამისა, კლიმატის საკითხებს ნაწილობრივ ეხმიანება შემდეგი დოკუმენტები, გეგმები და პროგრამები: საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა (2018-2021),¹⁰ სადაც გარემოსდაცვითი მიზნები მთელ რიგ პრიორიტეტებში არის ასახული, როგორცაა, ატმოსფერული ჰაერის დაცვა, კლიმატის ცვლილება, წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემების განვითარება, ტყის რესურსების მდგრადი გამოყენება, ნარჩენების მართვა და ბუნებრივი და ანთროპოგენური საფრთხეების შემცირების ახალი მექანიზმების

¹⁰ საქართველოს მთავრობა (2018). საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა 2018-2021 // დამტკიცდა საქართველოს მთავრობის ბრძანებულებით #1292, 2018 წლის 11 ივნისი/ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 11.06.2018/ ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge. www.mrdi.gov.ge/sites/default/files/2018-2021_regional_development_programme_of_georgia_unofficial_translation.pdf, წვდომა 2020 წლის 27 აპრილს.

გამოყენება; საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2015-2020 წლებისთვის, სადაც გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა პრიორიტეტულ სფეროებად არის აღიარებული - ამ დოკუმენტში არის სტრატეგიული მიმართულება (3.7), რომელიც ემდგნება კლიმატის ცვლილებას, გარემოსა და ბიომრავალფეროვნებას; და სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სტრატეგია 2017-2020 წლებისთვის,¹¹ რომელსაც სამი პრიორიტეტული მიმართულება აქვს, რომელთაგანაც ერთ-ერთი არის გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება - ამ სტრატეგიის მოქმედებაში განსაზღვრულია შესაბამისი ღონისძიებები.

2.2 კლიმატთან დაკავშირებულ საკითხებში ჩართული სამოქალაქო საზოგადოება საქართველოში

საქართველოში, სამოქალაქო საზოგადოება, დარეგისტრირებული არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩათვლით, პოლიტიკური თავისუფლების საკმაოდ მაღალი ხარისხით სარგებლობს და დემოკრატიზაციის პროცესში იგი გავლენიან სუბიექტად ჩამოყალიბდა (Freedom House, 2018). გამოხატვისა და გაერთიანების თავისუფლება კონსტიტუციით არის გარანტირებული და, ამ მიმართებით, ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში, ვითარება საგრძნობლად გაუმჯობესდა. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები მაკონტროლებლის მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ და ამ მიზნით ისინი მჭიდროდ თანამშრომლობენ საერთაშორისო თანამეგობრობასთან (Bertelsmann Stiftung, 2018). 2013 წლის დეკემბერში საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ეროვნული დონის მემორანდუმი, რომელიც სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის უკეთესი თანამშრომლობის ხელშეწყობას ისახავს მიზნად. გარდა ამისა, 2011 წელს საქართველო შეუერთდა ინიციატივას 'ღია მმართველობის პარტნიორობა'.¹² პარტნიორობის მიზანია სამთავრობო რეფორმატორებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ლიდერთა დაკავშირება, რათა მათ შეიმუშაონ სამოქმედო გეგმა, რომელიც მთავრობას უფრო ინკლუზიურს, გულისხმიერს და ანგარიშვალდებულს გახდის (Bertelsmann Stiftung, 2018). თუმცა მიმდინარე პოლიტიკური კრიზისი ზემოქმედებას ახდენს სამოქალაქო სივრცეზე და იყო კიდევ სამოქალაქო საზოგადოებისა და სხვა კრიტიკულად განწყობილი ძალების დისკრედიტაციის მცდელობა. მთავრობის წინააღმდეგ საპროტესტო გამოსვლები 2019 წლის ზაფხულში დაიწყო, ხოლო 2019 წლის ნოემბრიდან კიდევ უფრო გაძლიერდა, რადგან პარლამენტმა ვერ მიიღო შესწორებები, რომლებიც საჭირო იყო შეპირებული პროპორციული საარჩევნო სისტემის ამოქმედებისთვის. მას შემდეგ შეინიშნება უარყოფითი რეაქცია და დაშინება სამოქალაქო საზოგადოების დამოუკიდებელი ჯგუფების მიმართ, განსაკუთრებით იმ ჯგუფების, რომლებიც ადამიანის უფლებების და მმართველობის სფეროში მუშაობენ.¹³

„CIVICUS მონიტორი“, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოების თავისუფლებას აკვირდება მთელ მსოფლიოში, საქართველოში სამოქალაქო სივრცეს „შევიწროებულის“ კატეგორიას მიაკუთვნებს.¹⁴ ეს ნიშნავს, რომ სახელმწიფო

11 საქართველოს მთავრობა (2016). საქართველოს სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2017-2020 და სამოქმედო გეგმა 2018-2020 // დამტკიცდა საქართველოს მთავრობის ბრძანებულებით #631, 2016 წლის დეკემბერი/ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 30.12.2016/ ოფიციალური ვებგვერდი: <https://mes.gov.ge/uploads/files/MES%20final%20eng.pdf> წვდომა 2020 წლის 27 აპრილს.

12 www.opengovpartnership.org/countries/georgia, წვდომა 2019 წლის 10 აპრილს.

13 www.transparency.org/news/pressrelease/georgia_political_crisis_dialogue_with_civil_society, წვდომა 2020 წლის 20 მარტს.

14 <https://monitor.civics.org/country/georgia>, წვდომა 2020 წლის 20 მარტს.

ინდივიდუალურ პირებსა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს აძლევს საშუალებას ისარგებლონ გაერთიანების, მშვიდობიანი შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებით, მაგრამ, ამავდროულად, ხდება ამ უფლებათა დარღვევა, მაგალითად, გარკვეულ შემთხვევებში ხდება თავდასხმა მშვიდობიან აქტივისტებზე და მათ წინააღმდეგ ცრემლსადენი გაზის გამოყენება. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა გარემო კვლავ არ არის ბოლომდე ხელშემწყობი პოლიტიკურ დიალოგსა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ინკლუზიური მონაწილეობისთვის არც ეროვნულ და არც ადგილობრივ დონეზე.¹⁵

ბოლო წლებში უმნიშვნელოდ გაიზარდა ახალგაზრდა მოხალისეებისა და ადგილობრივი დონის ორგანიზაციათა რაოდენობა, რაც მობილიზაციისა და მონაწილეობის ახალ სტანდარტებს ქმნის. ისინი ძირითადად ფოკუსირებული არიან სოციალურ, გარემოსდაცვით და პოლიტიკურ საკითხებზე, როგორცაა, გარემოს დაცვა, ქალთა უფლებები, ანტიკორუფციული ღონისძიებები და ნარკოტიკების ლიბერალიზაცია. ახალგაზრდებისა და ახალგაზრდული ჯგუფების ეს მოძრაობა ახალია და მას დონორები არ წარმართავენ. იგი ეყრდნობა ინდივიდუალურ მოხალისეობასა და სოციალურ მობილიზაციას (Freedom House, 2018).

ამ ბოლო პერიოდში განვითარებულ მოვლენათა მიუხედავად, საქართველოში მონაწილეობითი სამოქალაქო კულტურა ღრმად ფესვგამდგარი არ არის (Freedom House, 2018). სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მიმართ საზოგადოების ნდობა დაბალია და მათი შრომა აღიარებული არ არის. კავკასიის კვლევის რესურს ცენტრის (CRRC) „კავკასიის ბარომეტრის“¹⁶ მონაცემები უჩვენებს, რომ 2008 – 2017 წლებში სამოქალაქო საზოგადოებათა მიმართ საქართველოს მოსახლეობის ნდობა 35%-დან 23%-მდე შემცირდა.¹⁷ ეს იწვევს ინდივიდუალური შემოწირულობების და წევრობაზე დაფუძნებული დაფინანსების ნაკლებობას, რის გამოც არასამთავრობო ორგანიზაციები და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები საერთაშორისო გრანტებზე და დონორებზე დამოკიდებული ხდებიან (Puig, 2016).

კიდევ ერთი პროცესი, რომელიც ძლიერ ზეგავლენას ახდენს არასამთავრობო ორგანიზაციათა შესაძლებლობებზე და საქმიანობაზე, არის ევროპის კავშირთან მიერთების საკითხი. 2014 წელს ევროკავშირმა და საქართველომ ხელი მოაწერეს ასოცირების ხელშეკრულებას, რომელიც ძალაში შევიდა 2016 წელს. ხელშეკრულების მე-20 თავში ხაზგასმით არის მითითებული სამოქალაქო საზოგადოებასთან თანამშრომლობის მნიშვნელობაზე და მხარეებისაგან მოითხოვს ხელი შეუწყონ სამოქალაქო საზოგადოების ერთობლივი ფორუმის შექმნას სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან დიალოგისთვის. გარდა ამისა, ხელშეკრულებაში აღწერილია აღმოსავლეთი პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი (EaP CSF) და სამოქალაქო საზოგადოების პლატფორმა, როგორც შესაბამისი სტრუქტურები, რომლებსაც ძალუძთ ხელი შეუწყონ შეხვედრებსა და აზრთა გაზიარებას სამოქალაქო საზოგადოებათა შორის.¹⁸ სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის (EaP CSF) ფარგლებში, სამოქალაქო საზოგადოებას შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს სამუშაო ჯგუფების მუშაობაში, გარემოსდაცვითი და ენერგეტიკის ჯგუფების ჩათვლით.

15 <https://monitor.civics.org/Ratings>, წვდომა 2019 წლის 10 აპრილს.

16 <https://caucasusbarometer.org/en>, წვდომა 2019 წლის 10 აპრილს.

17 <https://caucasusbarometer.org/en/cb-ge/TRUNGOS>, წვდომა 2019 წლის 15 აპრილს.

18 https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_agreement.pdf, წვდომა 2019 წლის 10 აპრილს.

საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა როლებისა და მათი საქმიანობის თემების განხილვისას შეიძლება დავასკვნათ, რომ პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში ძირითადად მონაწილეობს საზოგადოებათა ოთხი ძირითადი ჯგუფი. პირველი ჯგუფი ფოკუსირებულია ადამიანის უფლებებსა და დემოკრატიულ მმართველობაზე. სამოქალაქო საზოგადოების ეს ორგანიზაციები ურბანულ დასახლებებში არიან დაფუძნებული და უმთავრესად „გუშაგის“ როლს ასრულებენ. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მეორე დიდი ჯგუფი კონკრეტულ თემებზე მუშაობს, როგორცაა, განათლება, ჯანმრთელობის დაცვა და გარემოს დაცვა. ისინი ხშირად რეგიონულ და ადგილობრივ დონეებზეც მუშაობენ და სერვისების მიწოდებასა და ადვოკატირებას ახორციელებენ. მესამე არის რწმენაზე დაფუძნებული ორგანიზაციები, რომლებიც პირდაპირ არიან დაკავშირებული ქვეყანაში მოქმედ სხვადასხვა ეკლესიებთან. მეოთხე ჯგუფს მიეკუთვნებიან ინსტიტუციურად ძლიერი სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები, რომლებიც საერთაშორისო ორგანიზაციების ფესვებზე დგანან და კარგი რესურსები აქვთ (Puig, 2016). საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს (NAPR) დასკვნების შესაბამისად, საქართველოში 2016 წლისთვის სულ 23,561 „არასამეწარმეო (არაკომერციული)“ ორგანიზაცია იყო დარეგისტრირებული. მაგრამ, ვინაიდან ეს მონაცემი მთავრობას დაქვემდებარებულ სტრუქტურულ ერთეულებსაც მოიცავს - მაგალითად, საბავშვო ბაღებს - იგი სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა რეალურ რაოდენობას არ ასახავს (United States Agency for International Development, 2017).

ვებპორტალზე www.csogeorgia.org მითითებულია, რომ საქართველოში, 1066 სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციიდან 147 ეკოლოგიის საკითხებზე მუშაობს.¹⁹ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები და არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც კლიმატის საკითხზე მუშაობენ, მცირე ჯგუფს წარმოადგენენ და უფრო დიდ ქსელში გაერთიანებული არ არიან. მხოლოდ რამდენიმე ორგანიზაცია, კერძოდ, საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა, ენერგოეფექტურობის ცენტრი (EEC), კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი (CENN), კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus), „რემისია“, მსოფლიო გამოცდილება საქართველოსთვის (WEG), მწვანე ალტერნატივა, 'სითი ინსტიტუტი' და „ეკოვიზი“ (EcoVision) უშუალოდ მუშაობენ ისეთ თემებზე, როგორცაა, კლიმატის ცვლილება, ემისიების შემცირება და განახლებადი ენერგიები. საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში ჩართული საზოგადოებრივი მოძრაობა შედარებით ახალი მოვლენაა, რომლისთვისაც შეზღუდული ფინანსები და ადამიანური რესურსები არის დამახასიათებელი. ისეთი არასამთავრობო ორგანიზაციები, როგორებიცაა საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა და კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი, ძირითადად ჩართული არიან პროექტებსა და აქტივობებში, რომლებიც პრაქტიკულად უწყობს ხელს კლიმატის დაცვას (შერბილებას) ან კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციას. ისინი, ადგილობრივ პარტნიორებთან ერთად, ახორციელებენ ისეთ ღონისძიებებს, როგორცაა, მზის პანელების დაყენება, თემებში კლიმატის ცვლილებისადმი მედეგი შენობების ხელშეწყობა, აგრარულ სექტორში ადაპტაციის უნარის გაძლიერება და, ამავდროულად, სერიოზულ სამუშაოს ეწევიან გარემოსდაცვითი განათლების სფეროში. ისინი სხვადასხვა სამინისტროებთან თანამშრომლობისა და მთავრობისათვის კონსულტაციების

19 <https://csogeorgia.org/ge/organizations?searchQuery=&showCategory=7>, წვდომა 2020 წლის 11 თებერვალს.

გაწევის მიმართ მაღალ მზაობას ავლენენ. ისინი მონაწილეობდნენ შერბილების ეროვნული დოკუმენტების მომზადებაში, როგორცაა, „ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები“ (NAMAs), კომენტარები კლიმატთან დაკავშირებულ კანონპროექტებზე და მონაწილეობდნენ „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის“ (NDC) დოკუმენტის გადასინჯვის პროცესში. 2019 წელს, საქართველოს მწვანეთა მოძრაობამ წამოიწყო პროცესი, რომელიც მიზნად ისახავდა სამოქალაქო საზოგადოებაში ამბიციური NDC-ის შესახებ ცოდნის/აღქმის ჩამოყალიბებას. სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად, მათ გააანალიზეს „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული სავარაუდო წვლილის“ (INDC) დოკუმენტი და შეიმუშავეს სექტორის შესაფერი რეკომენდაციები საქართველოში სათბურის გაზების ემისიების შემცირების გზების შესახებ. მათ მიერ შემუშავებულ დოკუმენტში ასევე არის რეკომენდაციები, რომლებიც NDC-ის გადასინჯვის პროცესში დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გაძლიერებას ითვალისწინებს. საერთო აღქმას მხარი დაუჭირა სამოქალაქო საზოგადოების 38-მა სუბიექტმა და იგი საქართველოს მწვანეთა მოძრაობამ მთავრობას წარუდგინა კლიმატის საერთაშორისო კონფერენციაზე, რომელიც 2019 წლის ნოემბერში გაიმართა თბილისში.²⁰

2.3 მონაწილეობის სამართლებრივი ჩარჩო საქართველოში²¹

2.3.1 საერთაშორისო დონე

საქართველო არის ცხრილში (ცხრილი 3) ჩამოთვლილი საერთაშორისო ხელშეკრულებების წევრი. ეს ხელშეკრულებები ითვალისწინებს საზოგადოების მონაწილეობას კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში და ხაზგასმით მიუთითებს მათ როლზე - და არა მხოლოდ მონაწილეობის თვალსაზრისით. ეს ხელშეკრულებები მოითხოვს მათ ჩართულობას ეროვნული პოლიტიკის შემუშავების მთლიან პროცესში, რომელიც ზეგავლენას მოახდენს ეკოლოგიურ მმართველობაზე ეროვნულ დონეზე.

20 <https://greens.ge/en/articles/12>, წვდომა 2020 წლის 20 იანვარს.

21 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევა, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვეთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

ცხრილი 3: საქართველოს მიერ რატიფიცირებული საზოგადოების მონაწილეობასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები

ხელშეკრულებები	რატიფიცირების / მიერთების წელი
გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია (UNFCCC)	1994
მონრეალის ოქმი ოზონის შრის დამზღუდვ ნივთიერებათა შესახებ	1996
ვენის კონვენცია ოზონის შრის დაცვის შესახებ	1996
გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის კიოტოს ოქმი	1999
ორჰუსის კონვენცია გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ	2000
ლონდონის, კოპენჰაგენისა და პეკინის შესწორებები მონრეალის ოქმში ოზონის შრის დამზღუდვ ნივთიერებათა შესახებ	2000-2011
პარიზის შეთანხმება კლიმატის ცვლილებების შესახებ	2017

ორჰუსის კონვენცია მნიშვნელოვანი ხელშეკრულებაა, რადგან დღეისათვის (მის ოქმთან ერთად „დამაბინძურებელთა გარემოში გაშვებისა და გადატანის შესახებ“) იგი არის მსოფლიოში ერთადერთი სამართლებრივი ძალის მქონე დოკუმენტი გარემოსდაცვითი დემოკრატიის სფეროში, რომელიც გარემოსა და განვითარების შესახებრიოსდეკლარაციისმე-10პრინციპისპრაქტიკაშიდანერგვას უწყობს ხელს. საქართველომ კონვენციას ხელი მოაწერა 1998 წელს, ხოლო მისი რატიფიცირება მოხდა 2000 წლის 11 აპრილს. ორჰუსის კონვენცია 2001 წლის 30 ოქტომბერს შევიდა ძალაში. მას შემდეგ კონვენციის მოთხოვნებს იურიდიული ძალა აქვს, რომელიც ეროვნულ კანონმდებლობაზე მაღლა დგას (საქართველოს კონსტიტუტციის გარდა). საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, საჭირო არ არის საერთაშორისო ხელშეკრულებათა ეროვნულ სამართალში ჩართვა და მათი გამოყენება პირდაპირ არის შესაძლებელი სამართლის შესაბამის წყაროდ. თუმცა, კონვენციის რატიფიცირებისას, საქართველომ იკისრა ვალდებულება, რომ კონვენციას ეროვნულ სამართალში გადაიტანდა კონკრეტული კანონების მეშვეობით. იგი ვალდებულია კონვენციის განხორციელების შესახებ ანგარიში წარუდგინოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ევროპის ეკონომიკურ კომისიას (UNECE), რომელიც რეგულარულად აქვეყნებს წვერი სახელმწიფოების ანგარიშებს ეროვნულ დონეზე კონვენციის განხორციელების შესახებ.²² ორჰუსის კონვენციის სამართლებრივი ხასიათის მოთხოვნები დღემდე სრულად არ არის ჩართული ეროვნულ კანონმდებლობაში.

22 www.unece.org/env/pp/reports.html, წვდომა 2019 წლის 17 აპრილს.

კიდევ ერთი დოკუმენტი, რომელმაც გარემოსდაცვით საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობაზე სერიოზული გავლენა მოახდინა, არის 2014²³ წლის ასოცირების ხელშეკრულება ევროკავშირსა და საქართველოს შორის, რომელიც სრულად ძალაში შევიდა 2016 წელს. ასოცირების ხელშეკრულების შესაბამისად (თავი 3, გარემო), გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობა კარგი მმართველობის გადამწყვეტი ფაქტორია. შესაბამისმა ეროვნულმა კანონმდებლობამ და საერთაშორისო ხელშეკრულებებმა, მათ შორის, კონვენციებმა და ოქმებმა, რომელთა მონაწილე მხარე არის საქართველო, უნდა უზრუნველყოს სამართლებრივი საფუძველი მთავრობისთვის, რათა მან სათანადო მექანიზმები შეიმუშაოს გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე და საზოგადოების მონაწილეობაზე ეფექტიანი ხელმისაწვდომობისთვის. ასოცირების ხელშეკრულება ასევე მიუთითებს, რომ გარემოსდაცვითი ინფორმაციის მართვის სისტემის შექმნის პროცესი მიმდინარეობს და მისი დასრულების შემდეგ მოსალოდნელია, რომ უფრო ეფექტიანი იქნება წვდომა გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე, როგორც ამას არსებული ეროვნული კანონმდებლობა, ევროკავშირთან საქართველოს ასოცირების ხელშეკრულება და ორჰუსის კონვენცია მოითხოვს.

ასოცირების ხელშეკრულებაში ნათქვამია, რომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საქართველოს ფართო საზოგადოების ჩართვა შესაძლებელია კანონით განსაზღვრული პროცედურების მეშვეობით, რომლებიც გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას (გზშ) დაქვემდებარებული საქმიანობების საჯარო განხილვებს უზრუნველყოფს. საზოგადოებას ასევე შეუძლია ისარგებლოს ცხელი ხაზით, რათა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შეატყობინოს ნებისმიერი ეკოლოგიური პრობლემის შესახებ. გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა (EIEC) საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული სხვა მექანიზმებიც შეიმუშავა, კერძოდ, ელექტრონული შეტყობინების სერვისი, რომელიც ავრცელებს ინფორმაციას გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის და საჯარო განხილვების შესახებ, აგრეთვე, შეტყობინებებს ინდივიდუალური პირების შესახებ, რომლებიც დაკავშირებულია საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევებთან.

გარდა ამისა, საქართველო ვალდებულია ეროვნულ კანონმდებლობაში გაითვალისწინოს ევროპის პარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2003/35/EC, რომელიც გარემოსთან დაკავშირებული კონკრეტული გეგმებისა და პროგრამების შემუშავებაში საზოგადოების მონაწილეობას მოითხოვს (Margvelashvili et al., 2017).

2.3.2 ეროვნული დონე

საქართველოს კონსტიტუცია სამართლებრივ ბაზას ქმნის გარემოს დაცვის საკითხებზე გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობისთვის, კლიმატთან დაკავშირებული საკითხების ჩათვლით. ინფორმაციის თავისუფლებასთან და საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობასთან

23 ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირების ხელშეკრულება (2014). ასოცირების ხელშეკრულება ევროპის კავშირსა და ევროპის ატომური ენერგეტიკის თანამეგობრობასთან და მათ წევრ სახელმწიფოებთან, ერთი მხრივ, და საქართველო - მეორე მხრივ/ ევროკავშირის ოფიციალური ჟურნალი (OJ), L 261, Vol. 57, EN, 30.8.2014. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:261:FULL&from=EN>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

დაკავშირებული ზოგადი უფლებების გარდა, კონსტიტუცია კონკრეტულად არეგულირებს გარემოსდაცვით საკითხებს, გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობისა და გადაწყვეტილების მიღებაში მონაწილეობის ჩათვლით. კონსტიტუციის 29-ე მუხლი აცხადებს, რომ: „ყველას აქვს უფლება დროულად მიიღოს სრული ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ“, და რომ „გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლება უზრუნველყოფილია კანონით“. საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად²⁴ (მუხლი 4), საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას ან კონსტიტუციურ შეთანხმებას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის მიმართ.

გარდა ამისა, სამოქალაქო საზოგადოებას შეუძლია გამოიყენოს დემოკრატიის პირდაპირი მექანიზმები, როგორცაა, რეფერენდუმები, საზოგადოებრივი ინიციატივები და პეტიციები. სამართლებრივი ძალის არმქონე რეფერენდუმების ჩატარება შესაძლებელია როგორც ადგილობრივ, ისე ეროვნულ დონეზე, ხოლო სამართლებრივი ძალის მქონე რეფერენდუმის ჩატარება მხოლოდ ეროვნულ დონეზე არის შესაძლებელი. საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად,²⁵ სამართლებრივი ძალის მქონე რეფერენდუმის ჩატარება შესაძლებელია მოთხოვნილ იქნეს ხმის მიცემის უფლების მქონე საქართველოს 200,000 მოქალაქის ხელმოწერის საფუძველზე (Council of Europe, 2016). 2017 წელს, საქართველოს ღია მმართველობის პარტნიორობის სამოქმედო გეგმის²⁶ ფარგლებში, საქართველოს მთავრობამ შექმნა პეტიციების ელექტრონული პორტალი (ichange.gov.ge).²⁷ პორტალის გამოყენებით საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია ელექტრონული პეტიციის წარდგენა და ელექტრონულ პეტიციაზე ხელმოწერების შეგროვება მთავრობის კომპეტენციაში შემავალ საკითხებზე. პეტიცია, რომელიც 10,000 ხელმოწერას შეაგროვებს, განსახილველად გადაეცემა საქართველოს მთავრობას. საქართველოს მთავრობა ვალდებულია სამი კალენდარული თვის ვადაში უპასუხოს პეტიციის ავტორს, ხოლო პასუხი ელექტრონულ პორტალზეც უნდა განთავსდეს.²⁸

მე-4 ცხრილში შეჯამებულია საქართველოში კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობის სამართლებრივი ჩარჩო, 2020 წლის იანვრის მდგომარეობით

24 საქართველოს კონსტიტუცია (1995) // შეჯერებული – ბოლო შესწორება 23.03.2018 // საქართველოს პარლამენტის ოფიციალური ბიულეტენი, 1995 / საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე (LHG) 2018, ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ინგლისური ვერსია [არაოფიციალური თარგმანი], წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.
25 საქართველოს ორგანული კანონი – საქართველოს საარჩევნო კოდექსი (2015): <https://matsne.gov.ge/en/document/download/1557168/22/en/pdf>, წვდომა 2020 წლის 18 ივნისს.
26 www.opengovpartnership.org/documents/georgia-action-plan-2018-2019, წვდომა 2020 წლის 18 ივნისს.
27 https://idfi.ge/en/electronic_portal_of_petitions_was_launched, წვდომა 2020 წლის 17 ივნისს.
28 საქართველოს მთავრობა, დადგენილება No. 245: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3672138?publication=0>, წვდომა 2020 წლის 18 ივნისს.

ცხრილი 4: საქართველოში კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობის სამართლებრივი ჩარჩო

მისაღები გადაწყვეტილების თემა	საზოგადოების მონაწილეობის ფორმები	პროცედურები, რომლებიც ითვალისწინებს საზოგადოების მონაწილეობას	შესაბამისი კანონმდებლობა
კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული პოლიტიკის, გეგმებისა და პროგრამების შემუშავება	<ul style="list-style-type: none">წერილობითი კომენტარებისაჯარო განხილვები, კონფერენციებისამუშაო ჯგუფებისხვა ფორმები	ეროვნულ პოლიტიკურ დოკუმენტებთან დაკავშირებული სტრატეგიების, გეგმებისა და პროგრამების შემუშავებაში საზოგადოების მონაწილეობის ზოგადი სისტემა (გარემოსა და კლიმატთან დაკავშირებული დოკუმენტების ჩათვლით)	პოლიტიკის დაგეგმვის, მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელო (2019)
პოლიტიკის, გეგმებისა და პროგრამების შემუშავება, რომლებსაც შეუძლია ზემოქმედება იქონიოს კლიმატზე (ქალაქებისა და რაიონების სივრცითი დაგეგმარების ჩათვლით)	<ul style="list-style-type: none">წერილობითი კომენტარებისაჯარო განხილვები	სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება	გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი (2017) საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ (1996) კანონი ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ (1999) საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი (2018) სივრცითი და ურბანული გეგმების შემუშავების პროცედურები (2019)
გადაწყვეტილების მიღება კონკრეტულ პროექტებზე, რომლებმაც შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზემოქმედება იქონიოს გარემოზე/კლიმატზე	<ul style="list-style-type: none">წერილობითი კომენტარებისაჯარო განხილვები	გარემოზე ზემოქმედების შეფასება	გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი (2017) პროცედურები (წესები) საჯარო განხილვების შესახებ (2018) საჯარო ინფორმაციის (საჯარო ჩანაწერების) პროაქტიული გამოქვეყნების, საჯარო ინფორმაციის ელექტრონული ფორმით მოთხოვნის და გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე მისაწვდომობის წესები (2017)

პირველადი კანონმდებლობა

საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობა შედგება პირველადი (კანონები) და მეორადი (კანონქვემდებარე აქტები) კანონმდებლობისაგან. გარემოსდაცვით და კლიმატთან დაკავშირებულ საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობის მოთხოვნები, პირველად კანონმდებლობაში, შემდეგ კანონებში არის ფორმულირებული: კანონი გარემოს დაცვის შესახებ,²⁹ კანონი ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ³⁰, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი³¹, გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი³² და სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი.³³

გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, რომელიც 2017 წელს მიიღეს, აყალიბებს პრინციპებს, რომლებიც ჰარმონიზებულია ევროკავშირის გარემოსდაცვით კანონმდებლობასთან, კერძოდ, გარემოზე ზემოქმედების შეფასებისა (EIA/გზშ) და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების (SEA/სგშ) დირექტივებთან, ასევე, ორჰუსის კონვენციისა და ტრანსსასაზღვრო კონტექსტში გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ კონვენციის (ესპოს კონვენციის) მიდგომებთან, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების შესახებ ესპოს კონვენციის ოქმის ჩათვლით. საქმიანობები, რომლებმაც შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზემოქმედება იქონიოს გარემოზე და ადამიანის ჯანმრთელობაზე, დაექვემდებარება გზშ-ს, საზოგადოების მონაწილეობის ჩათვლით როგორც სკრინინგისა და სკოპინგის პროცესის განმავლობაში, ის გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის პროცედურის დროს. გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის შესახებ საქართველოს 2007 წლის კანონის შესაბამისად, ნებართვის მაძიებელი (საქმიანობის განმახორციელებელი) ვალდებულია გზშ-ის ანგარიშის ნებართვის გამცემი ორგანოსთვის წარდგენამდე, მისი საჯარო განხილვა მოაწყოს. ეს ნიშნავს, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციებს და ნებისმიერ სხვა დაინტერესებულ მხარეს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობა შეუძლია ანგარიშთან დაკავშირებით კომენტარების წარდგენის მეშვეობით. ნებართვის მაძიებელი ასევე ვალდებულია მოამზადოს საჯარო განხილვის ოქმი და ნებართვის განაცხადთან ერთად წარუდგინოს იგი ადმინისტრაციულ ორგანოს (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2016). გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის ერთ-ერთი სიახლე არის ის, რომ იგი ითვალისწინებს სკრინინგისა და სკოპინგის პროცედურების ერთ ეტაპად გაერთიანებას, რაც დაინტერესებულ ადამიანებს საშუალებას აძლევს განაცხადი წარადგინონ სკრინინგის პროცედურის ფარგლებში სკოპინგის და სკრინინგის ერთობლივ განხორციელებაზე.

29 საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ, 1996 წლის 10 დეკემბერი / საქართველოს პარლამენტის ოფიციალური ჟურნალი - საპარლამენტო ბიულეტენი, 1-2(33-34/7), 22/01/1997/ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ინგლისური ვერსია [არაოფიციალური თარგმანი], <https://matsne.gov.ge/document/view/33340?publication=2>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

30 საქართველოს კანონი ატმოსფერული ჰაერის შესახებ, 1999 წლის 22 / საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, ოფიციალური ვებგვერდი: 30(37), 13/07/1999 / ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ინგლისური ვერსია [არაოფიციალური თარგმანი], <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16210?publication=14>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

31 საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 1999 წლის 25 ივნისი / საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 32(39), 15/07/1999 / ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ინგლისური ვერსია [არაოფიციალური თარგმანი], <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16270?publication=30>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

32 საქართველოს გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, 2017 წლის 1 ივნისი / საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 01.07.2017 / ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ინგლისური ვერსია [არაოფიციალური თარგმანი], <https://matsne.gov.ge/en/document/view/3691981?publication=1>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

33 საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი, 2018 წლის 18 ივლისი (საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე - ოფიციალური ვებგვერდი, 13/08/2018 / შეჯერებული ტექსტი 30.05.2019 შესწორებულია საქართველოს კანონით No. 4748-III of 30/05/2019 – LHG ოფიციალური ვებგვერდი, 30/05/2019) [ქართული ვერსია], <https://matsne.gov.ge/document/view/3076667?publication=0>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

გარემოსთან დაკავშირებულ გეგმებში, პროგრამებსა და პოლიტიკაში მონაწილეობა (ორჰუსის კონვენციის მე-7 მუხლი) ეროვნული კანონმდებლობით მოთხოვნილი არ არის. საქართველოს არ აქვს ხელი მოწერილი ესპოს კონვენციის ოქმზე სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების შესახებ, რომელიც მოითხოვს, რომ მხარეებმა მათ გეგმებსა და პროგრამებში გარემოსდაცვითი შეფასება ჩართონ რაც შეიძლება ადრეულ საფეხურზე და ხელი შეუწყონ საზოგადოების მონაწილეობას (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2016). მიუხედავად ამისა, გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი შეიძლება საკვანძო ნაბიჯად იქნეს მიჩნეული გზშ-ის და სგშ-ის ფუნქციური სისტემის განხორციელების გზაზე.³⁴

საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ (1996) ჩარჩო კანონია, რომელიც საქართველოს მიერ ორჰუსის კონვენციის რატიფიცირებამდე იქნა მიღებული. თუმცა კანონში არის პრინციპები, რომლებიც გარემოსთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში მონაწილეობას და გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობას მოითხოვს.

საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უფლება ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის (1999) მე-3 თავში არის დაცული. ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა გამჭვირვალობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მექანიზმია, რომელიც საქართველოში დღეისათვის არსებობს. კოდექსის მიხედვით, საჯარო ინფორმაცია უნდა გაიცეს დაუყოვნებლივ, ან არაუგვიანეს 10 კალენდარული დღის განმავლობაში - იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს დამატებით ძალისხმევას მოითხოვს. თუ ინფორმაციის თავისუფლების მოთხოვნა ირღვევა, მაშინ პირს უფლება აქვს გადაწყვეტილება გაასაჩივროს დაწესებულების შიგნით და შემდეგ, საჯარო ორგანოდან გადაწყვეტილების მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში შეუძლია მიმართოს სასამართლოს. ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა მოქალაქეთა იურიდიული უფლებაა, რომლის საფუძველზე მათ შეუძლიათ მოითხოვონ და მიიღონ ინფორმაცია საჯარო ორგანოსაგან.

საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის შესახებ საქართველოში ერთიანი ოფიციალური სახელმძღვანელო პრინციპები არ არსებობს. კონკრეტული საჯარო დაწესებულებების ვებგვერდებზე არის მოკლე ინსტრუქცია საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის წესების შესახებ, მაგრამ ისინი ძირითადად იმეორებს კანონის მოთხოვნებს. თუმცა ასეთი სახელმძღვანელო მითითებები მოამზადა სამოქალაქო სექტორმა (Hughes & Buadze, 2017), რომელიც მოქალაქეებს აწვდის ინფორმაციას საჯარო ინფორმაციის ბუნების, მოთხოვნის პროცედურების და უფლების დაცვის სამართლებრივი მნიშვნელობის შესახებ, ასევე, რეკომენდაციებს ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით. რეკომენდაციათა შორის აღსანიშნავია შემდეგი პუნქტები: საჯარო ინფორმაციის მართვის შიდასაუწყებო რეგულაციების მიღება; ელექტრონული მართვის სისტემების დანერგვა; ელექტრონული სისტემების დანერგვა, რომლებიც საჯარო ინფორმაციის ელექტრონული ფორმით მოთხოვნას უზრუნველყოფს; ინფორმაციის მოთხოვნის ტენდენციების ანალიზი; და საჯარო ინსტიტუტებში ინფორმაციის თავისუფლებაზე პასუხისმგებელი მუშაკების როლის გაძლიერება.

34 www.unec.org/environmental-policy/conventions/environmental-assessment/about-us/protocol-on-sea/enveiaabouteaap-green/georgia.html, წვდომა 2019 წლის 17 აპრილს.

სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი (2018) აყალიბებს დეტალურ სავალდებულო პროცედურას ქალაქისა და რაიონის სივრცული გეგმების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობისთვის. ამ კოდექსის შესაბამისად, დაუშვებელია სივრცის გეგმების დამტკიცება მათი წინასწარი გამოქვეყნებისა და საჯარო განხილვების გარეშე.

მეორადი კანონმდებლობა

რაც შეეხება მეორად კანონმდებლობას, გარემოსდაცვით და კლიმატთან დაკავშირებულ საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობა გათვალისწინებულია ქვემოთ ჩამოთვლილ სამართლებრივ აქტებში:

- საჯარო ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნების წესი, საჯარო ინფორმაციის ელექტრონული ფორმით მოთხოვნის სტანდარტი და გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის წესი (2017)³⁵
- საჯარო განხილვის წესი (პროცედურები) (2018)³⁶
- საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - საქართველოს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის დებულება (2018)³⁷
- სივრცის დაგეგმარებისა და ქალაქთმშენებლობითი გეგმების შემუშავების წესი (2019)³⁸
- პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგის და შეფასების წესი (2020)

საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ უახლესი სპეციფიკაციები და მოთხოვნები შეგიძლიათ ნახოთ პოლიტიკის დაგეგმვის, მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელოში (2019),³⁹ რომელიც მოიცავს პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების წესს. ეს დოკუმენტი 2019 წლის დეკემბერში დამტკიცდა საქართველოს მთავრობის 629-ე დადგენილებით, ხოლო ძალაში შევიდა 2020 წელს. მან ჩაანაცვლა 2016 წლის სახელმძღვანელო პოლიტიკის დაგეგმვის შესახებ. ამ წესების მე-9 მუხლის შესაბამისად, პოლიტიკის დოკუმენტის პროექტის დამტკიცებამდე, მასთან

35 MEPA (2017). საჯარო ინფორმაციის პროაქტიულად გამოქვეყნების წესი, საჯარო ინფორმაციის ელექტრონული ფორმით მოთხოვნის სტანდარტი და გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის წესი// დამტკიცებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2017 წლის 27 მარტის #12 ბრძანებით / საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 28.03.2018 / ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ქართული ვერსია [ოფიციალური ტექსტი], <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3616403?publication=0>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

36 MEPA (2018). საჯარო განხილვის წესი (პროცედურები) // დამტკიცებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2018 წლის 22 თებერვლის #2-14 ბრძანებით / საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 22.02.2018 / ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ქართული ვერსია [ოფიციალური ტექსტი], <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4054941?publication=0>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

37 MEPA (2018). საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - საქართველოს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის დებულება// დამტკიცებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2018 წლის 6 სექტემბრის #2-742 ბრძანებით / საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 10.09.2018 / ოფიციალური ვებგვერდი: matsne.gov.ge - ქართული ვერსია [ოფიციალური ტექსტი], <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4286574?publication=0>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

38 საქართველოს მთავრობა (2019). სივრცის დაგეგმარებისა და ქალაქთმშენებლობითი გეგმების შემუშავების წესი // დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 3 ივნისის დადგენილებით No.260 (საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე - LHG ოფიციალური ვებგვერდი, 04/06/2019) [ქართული ვერსია], <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4579368?publication=0>, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

39 www.ge.undp.org/content/georgia/en/home/library/democratic_governance/PolicyDevelopmentHandbook.html, წვდომა 2020 წლის 12 ივნისს.

დაკავშირებით სავალდებულოა საჯარო კონსულტაციის გამართვა, შეხვედრის ან/და ელექტრონული ფორმატით. მაკოორდინირებელი ორგანო ვალდებულია, ყოველი საჯარო კონსულტაციის გამართვის თარიღამდე, აღნიშნულის შესახებ გონივრულ ვადაში აცნობოს დაინტერესებულ მხარეებს და მან უნდა მოამზადოს შემაჯამებელი ანგარიში კონსულტაციის შედეგების შესახებ. ანგარიშში მითითებული უნდა იყოს ინფორმაცია კონსულტაციის ჩატარების, მონაწილეთა (სრული რაოდენობა) და რეკომენდაციების/წინადადებების შესახებ, რომლებიც იქნა თუ არ იქნა გათვალისწინებული.

2.4 სტრუქტურები და ინსტიტუტები, რომლებიც კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობას უზრუნველყოფს

ამ კვლევის ფარგლებში განისაზღვრა სტრუქტურები, ინსტიტუტები და ინიციატივები, რომლებიც ხელს უწყობს საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართვას კლიმატის პოლიტიკაში. ინფორმაცია მათ შესახებ ქვემოთ არის მოცემული.

2.4.1 ევროკავშირში შესვლა და აღმოსავლეთი პარტნიორობა

როგორც უკვე ითქვა, ევროკავშირში შესვლის საკითხი სერიოზულ ზეგავლენას ახდენს სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოების ურთიერთობებზე, რადგან ევროკავშირი საგულისხმო აქცენტს აკეთებს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მხარდაჭერაზე. არსებული ხელშეკრულებები, სამოქალაქო საზოგადოების მხარდაჭერის მიზნით ევროპის კავშირის კომისიის მიერ შემუშავებული სახელმძღვანელო პრინციპები (ევროკომისია, 2013) და სხვა რეკომენდაციები მიზნად ისახავს მეტი ერთობლივი მმართველობის საშუალებების, პლურალიზმისა და დემოკრატიული გარდაქმნების მიღწევას გაფართოების ქვეყნებში.⁴⁰

2008 წელს, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში⁴¹, აღმოსავლეთ ევროპის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი⁴² შეიქმნა. ფორუმში დაახლოებით 800 ორგანიზაცია არის გაერთიანებული აღმოსავლეთ პარტნიორობის ექვსი ქვეყნიდან და ევროპის კავშირის ქვეყნებიდან. მისი მიზანია კონსტრუქციული დიალოგის ხელშეწყობა აღმოსავლეთ ევროპისა და ევროკავშირის სამოქალაქო საზოგადოებებს შორის, რათა უფრო მრავალფეროვანი გახდეს საზოგადოებრივი დისკურსი და პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესები. ამ ფორუმის წევრია 62 ქართული არასამთავრობო ორგანიზაცია, მათ შორის, კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი (CENN), საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა (GMG), მწვანე ალტერნატივა, ფონდი „კავკასიის ეკოლოგია“, და კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus).⁴³ პარტნიორი ქვეყნების სამოქალაქო საზოგადოებათა აქტიური ჩართულობის უზრუნველსაყოფად, ექვსი ეროვნული პლატფორმა არის შექმნილი. ამრიგად, საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს მონაწილეობა შეუძლიათ საქართველოს ეროვნული პლატფორმის (GNP)

40 ევროკავშირის ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებზე გააფრთხილების პროცესში სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა როლისა და სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის ურთიერთობებზე მათი ზეგავლენის შესახებ იხ. აგრეთვე (Bobić & Božić, 2012)(Bobić & Božić, 2012); ((Börzel, 2010); (Fagan & Wunsch, 2018) and (Sudbery, 2010)(Sudbery, 2010).

41 <http://eap-csf.eu/front-page-full-width/eastern-partnership>, წვდომა 2019 წლის 18 აპრილს

42 <https://eap-csf.eu/civil-society-forum>, წვდომა 2019 წლის 18 აპრილს

43 <https://eap-csf.eu/eap-csf-members-georgia>, წვდომა 2019 წლის 18 აპრილს.

მეშვეობით, რომელიც 185 არასამთავრობო ორგანიზაციას აერთიანებს და ხელს უწყობს სტრუქტურული დიალოგის გაუმჯობესებას სამოქალაქო საზოგადოებასა და მთავრობას შორის (საქართველოს ეროვნული პლატფორმა, 2018). გარდა ამისა, შექმნილია ხუთი სამუშაო ჯგუფი, რომლებიც წელიწადში ერთხელ იკრიბებიან ბრიუსელში, რათა სხვადასხვა საკითხებზე საერთო მიზნები და აქტივობები შეიმუშაონ. „სამუშაო ჯგუფი 3“ (WG3) გარემოსდაცვით, კლიმატის ცვლილების და ენერგოსაფრთხეობის საკითხებს იხილავს. იგი ამავდროულად ჩართულია „პანელი 3“-ში, რომელიც გარემოსდაცვით და კლიმატის ცვლილების საკითხებზე მუშაობს აღმოსავლეთ პარტნიორობის „პლატფორმა 3“-ის ფარგლებში.⁴⁴ სამუშაო ჯგუფის (აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების სამუშაო ჯგუფი 3, 2018) აქტივობათა ყოველწლიური (2018 წლის) ანგარიშის მიხედვით, კლიმატის ცვლილების ინიციატივებზე მუშაობდნენ WG3-ის წევრები: მსოფლიო გამოცდილება საქართველოსთვის (WEG), ფონდი „კავკასიის ეკოლოგია“ და საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა. WEG-მა მოამზადა საქართველოს მეორე ორწლიური ანგარიში გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციისთვის, ხოლო ფონდმა „კავკასიის ეკოლოგია“ და საქართველოს მწვანეთა მოძრაობამ წარმოადგინეს მოხსენება „ევროკავშირისა და საქართველოს თანამშრომლობა კლიმატის ცვლილების წინააღმდეგ ბრძოლაში“ (Davidze & Ckhikobadze, 2018). გარდა ამისა, სამოქალაქო საზოგადოებამ, ევროპის ეკონომიკისა და სოციალურ საკითხთა კომიტეტს (EESC) წარუდგინა დეკლარაცია ტყის მდგრადი მართვის, როგორც კლიმატის დამცავის როლის შესახებ საქართველოში და გააკრიტიკა მთავრობა ფოკუსირებისთვის ჰიდროენერგეტიკაზე, და არა განახლებად ენერგიებზე, როგორც არის მზისა და ქარის ენერგია. „სამუშაო ჯგუფი 3“-ის წევრებმა, გარემოსთან და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული მათი მთავარი გზავნილები ორ დოკუმენტში ასახეს (აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების სამუშაო ჯგუფი 3, 2018).

აღმოსავლეთი პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის გარდა (EaP CSF), აღმოსავლეთი პარტნიორობის ქვეყნებში სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა ზეგავლენის გაძლიერებას ისახავს მიზნად ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტი „აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფონდი“.⁴⁵ ამ ფონდის ფარგლებში შემუშავდა „ევროკავშირის საგზაო რუკა სამოქალაქო საზოგადოებასთან თანამშრომლობისთვის 2018-2020“. შემუშავების პროცესში მონაწილეობდნენ ევროკავშირის დელეგაცია, ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები თბილისიდან, ქუთაისიდან და თელავიდან, ასევე გამოყენებულ იქნა ონლაინ კონსულტაციები. მათი მიზანი იყო პოლიტიკური დიალოგის გაუმჯობესება სამოქალაქო საზოგადოებასა და საჯარო ინსტიტუტებს შორის, ასევე საქართველოს ყველა რეგიონში სამოქალაქო მონაწილეობის უზრუნველყოფა. სხვა პრიორიტეტებთან ერთად, საგზაო რუკაში პრიორიტეტულად არის განსაზღვრული „კავშირი, ენერგოეფექტურობა, გარემო და კლიმატის ცვლილება“, რომელსაც შეიცავს მე-4 პრიორიტეტი, რომელიც ითვალისწინებს „საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მხარდაჭერას ენერგოეფექტურობის პოპულარიზაციის, ასევე საგზაო უსაფრთხოებისა და ჰერის ხარისხის, მათი განხორციელების ღონისძიებებისა და მონიტორინგის საკითხებში“.⁴⁶

ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული კიდევ ერთი სტრუქტურა, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ადგილობრივ დონეზე

44 <https://eap-csf.eu/eap-platforms-and-panels>, წვდომა 2019 წლის 18 აპრილს.

45 eapcivilsociety.eu, წვდომა 2019 წლის 18 აპრილს.

46 https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/cs_map_2018-2020_-_part_i_and_ii_consolidated_final_clean.pdf, წვდომა 2019 წლის 18 აპრილს.

გადაწყვეტილების მიღებაში ჩართვას უწყობს ხელს, არის მერების შეთანხმება (CoM).⁴⁷ საქართველოში ამ ინიციატივას უკვე ბევრი მუნიციპალიტეტი შეუერთდა, რაც ერთმანეთთან აახლოვებს ადგილობრივ მთავრობებსა და მოქალაქეებს, რომლებიც მოწადინებული არიან განახორციელონ ევროკავშირის მიზნები კლიმატისა და ენერგეტიკის სფეროში.⁴⁸ ამ მოძრაობის მიზანია დეკარბონიზაციის დაჩქარება და მუნიციპალიტეტების შესაძლებლობათა გაძლიერება, რათა მათ შეძლონ კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია და უზრუნველყონ უსაფრთხო, მდგრადი და ხელმისაწვდომი ენერგია. მერების შეთანხმების ფარგლებში მრავალი არასამთავრობო ორგანიზაცია აქტიურად არის ჩართული შერბილებისა და ადაპტაციის პროცესებში. 2008 წელს მერების შეთანხმების ინიცირების შემდეგ, ევროპის კავშირის კომისიამ, 2010 წელს, საფუძველი ჩაუყარა პროგრამას „მერების შეთანხმება აღმოსავლეთი“ (CoM East), რითაც მერების შეთანხმების აქტივობები აღმოსავლეთი პარტნიორობის ქვეყნებშიც გაგრძელდა. ამ პროგრამის საფუძველზე, მრავალ ქართულ ქალაქში - თბილისის, რუსთავისა და გორის ჩათვლით - დაიწყო „მდგრადი ენერგეტიკული სამოქმედო გეგმების“ (SEAPs) შემუშავება, რომლებიც ხელს უწყობს დაბალემისიანი განვითარების ეროვნული სტრატეგიის განხორციელებას (LEDS). გერმანიის ეკოლოგიის, ბუნების დაცვის და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტროს მიერ შექმნილი „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის ხელშეწყობი კლასტერი“⁴⁹, ამ აქტივობებს აღწერს, როგორც კარგ პრაქტიკას, რომელიც ახდენს იმის დემონსტრირებას, თუ როგორ უნდა შეიქმნას და ეფექტურად განხორციელდეს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტები, დაბალემისიანი განვითარების ეროვნული სტრატეგიები, ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები და გამჭვირვალობის სისტემები. ამავდროულად, განსაზღვრულია მთელი რიგი დაბრკოლებები, როგორიცაა, სტატისტიკური ინფორმაციისა და მონაცემების სიმწირე, ან დონორთა შორის არასაკმარისი კოორდინაცია, რაც წინააღმდეგობებს წარმოშობს მიდგომებში და საქმიანობათა გადაფარვას იწვევს.⁵⁰

2.4.2 ღია მმართველობის პარტნიორობა (OGP)

ღია მმართველობის პარტნიორობა (OGP)⁵¹, რომელიც 2011 წელს დაიწყო, სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობის კიდევ ერთი მაგალითია. იგი აერთიანებს სამთავრობო რეფორმატორებსა და სამოქალაქო საზოგადოების ლიდერებს, რათა მოხდეს ინკლუზიურობის და მთავრობის ანგარიშვალდებულების ხელშეწყობა კონკრეტული სამოქმედო გეგმების მეშვეობით. საქართველოს დღეისათვის მის სამოქმედო გეგმაში 52 ვალდებულება აქვს დაფიქსირებული. მაგალითად, გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მიღება; მოქალაქეთა ჩართულობისთვის პლატფორმის შექმნა, რომელიც გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში მონაწილეობას შეუწყობს ხელს; გარემოსდაცვითი პორტალის გააქტიურება; და გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მოთხოვნათა დაკმაყოფილება.⁵²

47 www.covenantofmayors.eu, წვდომა 2019 წლის 18 აპრილს.

48 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, 2019 წლის 27 თებერვალი.

49 www.ndc-cluster.net, წვდომა 2019 წლის 29 აპრილს.

50 www.ndc-cluster.net/gpd/developing-municipal-level-mitigation-action-plans, წვდომა 2019 წლის 29 აპრილს.

51 www.opengovpartnership.org, წვდომა 2019 წლის 29 აპრილს.

52 www.opengovpartnership.org/countries/georgia, წვდომა 2019 წლის 29 აპრილს.

2.4.3 გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი (EIEC)

2013 წელს შეიქმნა გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი, როგორც გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს დაქვემდებარებული სტრუქტურა⁵³. ეს არის საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, რომელის მიზნაც არის ცნობიერების ამაღლება გარემოსდაცვით საკითხებზე, გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში საზოგადოების მონაწილეობის მხარდაჭერა, და მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა - ორჰუსის კონვენციის შესაბამისად.⁵⁴ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა ჩაანაცვლა „ორჰუსის ცენტრი“, რომელიც 2005 წელს შეიქმნა თბილისში.⁵⁵ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ვებგვერდზე არის დიდი ინფორმაცია გარემოსდაცვით საკითხებზე, განხილულია ახალი საკონმდებლო აქტები და მოქალაქეებს საშუალება აქვთ შეტყობინება გაგზავნონ გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევათა შემთხვევების შესახებ. როგორც მარგველაშვილისა და სხვათა ავტორობით (2017) გამოქვეყნებულ ნაშრომშია აღნიშნული, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ცნობიერების ამაღლებაში. მან ხელი უნდა შეუწყოს კლიმატის ეროვნული მიზნების მიღწევას, რომლებიც პარიზის შეთანხმების საფუძველზე ჩამოყალიბდა და მხარი დაუჭიროს კლიმატის სფეროში ამბიციური და ფართო მონაწილეობაზე დაფუძნებული მოქმედებათა გეგმის შემუშავებას (CAP).

2.5 კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის პრაქტიკა და მაგალითები

მომდევნო თავში მოცემულია მაგალითები, რომლებიც აღწერს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობას კლიმატთან დაკავშირებული პოლიტიკის, გეგმების და პროგრამების შემუშავებაში, რაც საერთაშორისო ვალდებულებებით მოითხოვება, ასევე, ეროვნული სტრატეგიული დოკუმენტების შემუშავებაში, რაც უზრუნველყოფს ჩარჩოს მთლიანი ეროვნული გარემოსდაცვითი პოლიტიკისთვის.

2.5.1 ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის (NDCs) განახლება და კლიმატის სამოქმედო გეგმის (CAP) შემუშავება

პარიზის შეთანხმება, რომელიც 2015 წლით თარიღდება, მიზნად ისახავს გლობალური ტემპერატურის მატების შენარჩუნებას 1.5-2 °C-ზე დაბლა პრეინდუსტრიულ დონესთან შედარებით და თითოეული მონაწილე სახელმწიფოსაგან მოითხოვს შეიმუშაოს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი (NDCs), რომლის მიღწევასაც იგი ვარაუდობს. საქართველომ 2015 წელს წარადგინა მისი პირველი, რაოდენობრივი, ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტი და 2017 წელს მოახდინა პარიზის შეთანხმების რატიფიცირება. ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტის ბოლო განახლება 2018 წელს დაიწყო. ამ კონტექსტში, გერმანიის

საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), ახორციელებს პროექტს “შესაძლებლობათა გაძლიერება კლიმატის პოლიტიკისთვის სამხრეთ-აღმოსავლეთის, აღმოსავლეთ ევროპის, სამხრეთ კავკასიის და ცენტრალური აზიის ქვეყნებისთვის, ფაზა III”. პროექტის მიზანია დახმარება გაუწიოს საქართველოს და პროექტის სხვა ქვეყნებს კლიმატის შერბილების ეროვნული მიზნების ინტეგრირებაში განვითარების ეროვნულ სტრატეგიებში. გარდა ამისა, მისი მიზანია ცნობიერების ამაღლება გადაწყვეტილების მიმღებთა შორის, რათა კლიმატის დაცვის პოლიტიკა იყოს ეფექტიანი და გაუმჯობესდეს ეროვნული სისტემის პირობები. ორგანიზაცია „NewClimate Institute (NCI)“ არის განხორციელების პარტნიორი, რომელიც ტექნიკურ დახმარებას უზრუნველყოფს NDC-ის პროცესებში და კლიმატის სამოქმედო გეგმის (CAP) შემუშავებაში.⁵⁶ კოლექტიური ლიდერობის ინსტიტუტი (CLI) მონაწილეობდა დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის კუთხით.⁵⁷ თუმცა ყურადღება მიიქცევა გადატანილი იყო მინისტრთაშორის თანამშრომლობაზე და არა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა ჩართულობაზე.⁵⁸ 2018 წლის სექტემბერში, NDC-ის განახლების ინიცირებისთვის, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და GIZ-ის მიერ ორგანიზებულ იქნა კლიმატის ცვლილების კონფერენცია. ღია დიალოგის ფორმატის მეშვეობით, ამ პროცესში ჩართული იყო ცხრამეტი დაინტერესებული მხარე სხვადასხვა სექტორიდან.⁵⁹

2018 წლის 2-15 დეკემბერს, კატოვიცეში (პოლონეთი), ჩატარდა მხარეთა 24-ე კონფერენცია (COP). მის შემდეგ, უკვე 26 დეკემბერს, კავკასიის რეგიონულმა გარემოსდაცვითმა ცენტრმა ჩაატარა ვალიდაციის სამუშაო შეხვედრა პროექტისა „საქართველოს ინტეგრირებული გამჭირვალეობის სისტემა პარიზის შეთანხმების განხორციელებისთვის“. ამ შეხვედრაზე, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წარმომადგენლებმა, რომლებიც cop-ის 24-ე შეხვედრას ესწრებოდნენ, დამსწრე საზოგადოებას აცნობეს კონფერენციის ძირითადი შედეგები არასამთავრობო სექტორთან და ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებთან მიმართებაში. მონაწილენი ოთხ თემატურ ჯგუფად დაიყვნენ. ორ ჯგუფში იყვნენ მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლები, მესამე ჯგუფი შედგებოდა არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისაგან, ხოლო მეოთხე ჯგუფში იყვნენ მთავრობის სექტორის წარმომადგენლები. ჯგუფებმა განიხილეს ღონისძიებები, რომლებიც შეიძლება საქართველოში გამოყენებული იქნეს კლიმატთან დაკავშირებული საკითხების გასაუმჯობესებლად. სამუშაო შეხვედრამ შეასრულა კომუნიკაციის პლატფორმის როლი მთავრობისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენელთა შორის, ასევე ცენტრალური ხელისუფლებისა და ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენელთა შორის. არასამთავრობო ორგანიზაციათა წარმომადგენლებმა თავიანთი შეხედულებები გამოხატეს და მიუთითეს პრობლემებზე, რომლებიც მთავრობასა და არასამთავრობო სექტორს შორის კოორდინაციისთვის არის დამახასიათებელი. მათ ასევე სურვილი გამოთქვეს ითანამშრომლონ კლიმატის ცვლილების შერბილებისა და ადგილობრივ დონეზე მდგრადი ენერგეტიკისა და კლიმატის ცვლილების გეგმების (SECAPs) მომზადებაში.⁶⁰

56 www.giz.de/en/worldwide/79216.html, წვდომა 2019 წლის 19 ნოემბერს.

57 www.collectiveleadership.de/blog/article/projects-in-asia, წვდომა 2019 წლის 19 ნოემბერს.

58 სატელეფონო ინტერვიუ კოლექტიური ლიდერობის ინსტიტუტთან (CLI), 2019 წლის 18 ივნისი.

59 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, საქართველო, 2019 წლის 27 თებერვალი.

60 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

53 2017 წლის დეკემბერში გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო (MENRP) გაერთიანდა სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან და ახლა მას ეწოდება ბუნების დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (MEPA).

54 www.eiec.gov.ge, წვდომა 2019 წლის 29 აპრილს.

55 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, საქართველო, 2019 წლის 27 თებერვალი.

2018 წლის ბოლოს, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ, კლიმატის სამოქმედო გეგმაზე მუშაობისთვის, შვიდი სექტორული სამუშაო ჯგუფი შექმნა. შვიდიდან ექვს სამუშაო ჯგუფში ჩართული არიან სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა წარმომადგენლები, რომლებიც მუშაობენ მშენებლობის/შენობების, ტყის, ნარჩენების, ენერგიის გამომუშავების და გადაცემის, სოფლის მეურნეობის, ტრანსპორტის და მრეწველობის საკითხებზე.⁶¹ სამუშაო ჯგუფების უმრავლესობა ერთმანეთს შეხვდა 2019 წელს, რათა შეემუშავებინათ კონკრეტული ღონისძიებები ეროვნული ემისიების შესამცირებლად და ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტების შესამუშავებლად.⁶² ტრანსპორტის თავი ძირითადად NCI-ის მიერ იქნა შემუშავებული. 2020 წლის დასაწყისში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ სთხოვა დაინტერესებულ მხარეებს, მათ შორის, საქართველოს მწვანეთა მოძრაობას, კომენტარები გაეკეთებინათ ამ თავზე. NCI ასევე დახმარებას უზრუნველყოფს სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებულ თავზე მუშაობისას. კლიმატის სამოქმედო გეგმა (CAP) მთავრობამ უნდა მიიღოს 2020 წლის ბოლოსთვის (NDC Partnership, 2019).

სამუშაო ჯგუფების შეხვედრების გარდა, 2019 წლის ივლისში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მოაწყო სამუშაო შეხვედრა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, რათა განეხილათ გენდერული საკითხების ინტეგრირება კლიმატის ცვლილების პოლიტიკაში. ეს სამუშაო შეხვედრა სამინისტროს დაეხმარა გენდერთან დაკავშირებული პრობლემების გამოვლენაში და გენდერული საკითხების განსაზღვრაში, რომლებიც სამომავლოდ კლიმატის პოლიტიკაში უნდა იქნეს გათვალისწინებული.⁶³ ორგანიზაციის „ევროპელი ქალები საერთო მომავლისათვის (WECF)“ წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არის ღია გენდერული საკითხებისთვის და ავლენს სრულ მზაობას კონსულტაციების გასამართად არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, რომლებიც ამ თემაზე მუშაობენ.⁶⁴

61 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვეთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

62 კომუნიკაცია ელ.ფოსტით გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან, 2019 წლის 12 აპრილი.

63 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვეთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

64 სატელეფონო ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 23 ივნისი და 6 აგვისტო.

მეორე NDC-ის და CAP-ის შემუშავება

- 18 სექტემბერი 2018: კლიმატის ცვლილების კონფერენცია (ღია დიალოგი) დაინტერესებულ მხარეებთან
- ▼
- 26 დეკემბერი 2018: დაინტერესებულ მხარეთა შეხვედრა
- ▼
- 2018 წლის ბოლო: 7 სექტორული სამუშაო ჯგუფის შექმნა
- ▼
- 2019: დაინტერესებულ მხარეთა კონსულტაციების და სამუშაო ჯგუფების შეხვედრები
- ▼
- 18 სექტემბერი 2019: მეორე NDC-ის გამოცხადება
- ▼
- 27 ნოემბერი 2019: სამოქალაქო საზოგადოების მიერ ამბიციური NDC-ის აღქმის პრეზენტაცია
- ▼
- 2020 წლის ივლისისთვის: CAP-ის პროექტი

2.5.2 ორწლიური განახლებული ანგარიში (BUR) და ეროვნული შეტყობინება (NC)

UNFCCC-თან ანგარიშების თვალსაზრისით, საქართველოს წარდგენილი აქვს მეორე ორწლიური განახლებული ანგარიში (BUR) და ამჟამად მუშაობს მეოთხე ეროვნულ შეტყობინებაზე გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) პროექტის („UNFCCC-სთვის საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინების და მეორე ორწლიური განახლებული ანგარიშის შემუშავება“) ფარგლებში, რომელშიც ჩართულია სათბურის გაზების ინვენტარიზაციის კომპონენტი და მას ახორციელებს გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP).

BUR-ი არის ანგარიში, რომელიც უნდა წარადგინონ მხარეებმა, რომლებიც არ არიან „დანართი-I“-ის წევრები. მასში მოცემულია სათბურის გაზების განახლებული ეროვნული ინვენტარიზაცია, ეროვნული ინვენტარიზაციის მოხსენება და ინფორმაცია შერბილების მოქმედებების, საჭიროებებისა და მიღებული დახმარების შესახებ. BUR-ის პირველი და მეორე ანგარიშები შემუშავდა სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციათა ერთობლივი ძალისხმევით, სადაც ანგარიშების საგულისხმო ნაწილი არასამთავრობო ორგანიზაციათა ექსპერტებმა დაწერეს. BUR-ის ორივე ანგარიშზე მუშაობისას რეგულარულად ტარდებოდა კონსულტაციები დაინტერესებულ მხარეებთან, ხოლო შედეგების გაზიარება ხდებოდა მთავრობის და არასამთავრობო ორგანიზაციათა წარმომადგენლებთან. შესაბამისად, მათი მოსაზრებები და შენიშვნები გათვალისწინებული იყო საბოლოო ანგარიშში. ეროვნული

65 UNFCCC-ის მიმართ საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინების და მეორე ორწლიური ანგარიშის შემუშავება - პროექტის შეჯამება 2017 / GEF-ის მიერ დაფინანსებული პროექტი ID: 9655/ GEF პროექტის მონაცემთა ბაზა, www.thegef.org/project/development-georgia%E2%80%99s-fourth-national-communication-and-second-biennial-update-report-unfccc, წვდომა 2019 წლის 28 ნოემბერს.

შეტყობინების ანგარიშის წარდგენა ევალუბრატ ქვეყნებს, რომლებმაც მოახდინეს პარიზის შეთანხმების რატიფიცირება UNFCCC-ის საფუძველზე. საქართველოს წარდგენილი აქვს სამი ეროვნული შეტყობინება, ხოლო მეოთხე შეტყობინებაზე ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა. მეორე და მესამე ეროვნულ შეტყობინებებზე მუშაობისას არასამთავრობო ორგანიზაციები და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები უფრო აქტიურად იყვნენ ჩართული, რადგან ანგარიშების არსებითი ნაწილი სწორედ არასამთავრობო სექტორის ექსპერტებმა მოამზადეს. მეოთხე შეტყობინებაზე მუშაობის პროცესი კიდევ უფრო ინკლუზიურია, რადგან მასში ჩართული ექსპერტები არიან ისეთი არასამთავრობო ორგანიზაციათა წარმომადგენლები, რომლებიც მუშაობენ ენერგოეფექტურობის, ასევე, ბიომრავალფეროვნების სფეროებში.⁶⁶

2.5.3 დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგია (LEDS)

შერბილების ეროვნული სტრატეგიის ფარგლებში, საქართველომ, აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) დახმარებით, დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის (LEDS) შემუშავება დაიწყო. ეს ორმხრივი თანამშრომლობა დასრულდა, რადგან პროცესი მთლიანად ეროვნული მთავრობის ხელში გადავიდა. სტრატეგიაში განხილული შერბილების ღონისძიებების შერჩევა მოხდა ეროვნული პრიორიტეტების, რესურსების ეფექტიანობისა და შერბილების პოტენციალის საფუძველზე. LEDS-ის დოკუმენტი ძირითადად ასახავს ზოგად შესაძლებლობებს NDC-ის შესრულების მიმართებით. ვინაიდან საქართველო მუშაობს NDC-ის დოკუმენტის განახლებაზე, რათა მასში აისახოს ამბიციის გაზრდილი დონე, LEDS-ის ექსპერტების მიერ ჩამოყალიბებული ვარაუდები სამშენებლო აგურების როლს შეასრულებს საქართველოს შერბილების პოლიტიკის შემუშავებაში. დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიაზე მუშაობისას შეიქმნა სამუშაო ჯგუფები (მაგ., ტრანსპორტის, შენობების, ენერგოეფექტურობის, მრეწველობის, და ა.შ.), რომელთა შემადგენლობაშიც გაერთიანდნენ წარმომადგენლები სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან. კონსულტაციებისა და შეხვედრების დროს, ამ სამუშაო ჯგუფების წარმომადგენლებს, საკუთარი აზრის გამოხატვისა და შენიშვნების გამოთქმის საშუალება ჰქონდათ.⁶⁷

2.5.4 ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები (NAMAs)

2007 წლის ბალის სამოქმედო გეგმის მიხედვით, ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები (NAMAs) არის პოლიტიკის დოკუმენტები, რომლებშიც მოკლე- და საშუალოვადიანი მიზნები სამოქმედო გეგმებში არის გადატანილი. ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები შეიძლება მოიცავდეს სტრატეგიებს, ვალდებულებებს, პოლიტიკურ დოკუმენტებს, პროგრამებსა და პროექტებს, რომლებიც მიზნად ისახავს სათბურის გაზების შემცირებას. პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა თანამშრომლობა მთავრობასთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან გენდერულად მგრძნობიარე ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებებისთვის სოფლად მდგრადი ენერგეტიკის უზრუნველსაყოფად“ ფარგლებში მოხდა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა გაძლიერება კლიმატის შერბილების აქტივობათა განმტკიცების

66 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვეთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

67 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვეთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

მიზნით. 2014-2015 წლებში, საქართველოს მწვანეთა მოძრაობის კოორდინაციით, რომელსაც პარტნიორობას უწევდა ორგანიზაცია ევროპელი ქალები მსოფლიოს მომავლისთვის, გენდერულად მგრძნობიარე NAMA შემუშავდა სოფლის თემების განვითარების სააგენტოს (RCDA), საქართველოს ეკოლოგიური მეურნეობის ასოციაციის (SEMA) და ახალციხის სოციალური განვითარების ცენტრის (SDCA) მიერ, საქართველოს გარემოს დაცვის სამინისტროსთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან მჭიდრო თანამშრომლობით.⁶⁸ NAMA-ს დოკუმენტი გაეგზავნა NAMA-ს ფონდს, მაგრამ საბოლოოდ დაფინანსება ვერ მიიღო.⁶⁹ ამის მიუხედავად, ეს პროცესი კლიმატის საკითხებზე სამოქალაქო საზოგადოებისა და მთავრობის ერთობლივი მუშაობის კარგი მაგალითი და გამოცდილება იყო.⁷⁰

2.5.5 სატყეო სექტორის რეფორმის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა

2016-2021 წლებისთვის სატყეო სექტორის რეფორმის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება კლიმატთან დაკავშირებული კიდევ ერთი პროცესია, რომელშიც სამოქალაქო საზოგადოება არის ჩართული. იგი 2015 წელს დაიწყო და მის საფუძველზე შემუშავდება ეროვნული სატყეო პროგრამა 2022-2027. 2014-2016 წლებში, დაახლოებით 150 სამუშაო შეხვედრა ჩატარდა, რომლებშიც მონაწილეობდნენ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს, კერძო სექტორის და არასამთავრობო ორგანიზაციათა წარმომადგენლები, რომლებიც ტყის მდრადი მართვის საკითხებს იხილავდნენ (Ministry of Environment and Natural Resources Protection of Georgia (MENRP), 2016). 270-მდე დაინტერესებული მხარე, მათ შორის, 20 ეროვნული არასამთავრობო ორგანიზაცია, ცხრა სამუშაო ჯგუფში და რვა ქვეჯგუფში იყო ჩართული.⁷¹ კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელის შეფასებით, ეს იყო ნაყოფიერი და კარგი პროცესი, რომელსაც სამინისტრო უწევდა კოორდინაციას. გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრომ თავი მოუყარა სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებს, ხოლო არასამთავრობო ორგანიზაციათა მიერ გამოთქმული შენიშვნები და რეკომენდაციები სათანადოდ იქნა გათვალისწინებული, რითაც მათ ზეგავლენა მოახდინეს პოლიტიკურ პროცესზე.⁷² 2019 წლის აპრილში არასამთავრობო ორგანიზაციები მიიწვიეს სამუშაო ჯგუფებში „ალტერნატიული ენერგორესურსები და შეშის მდგრადი გამოყენება“ და „ტყე და კლიმატის ცვლილება“.

2.5.6 ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია 2016-2030

2015 წელს საქართველომ მიიღო ნარჩენების მართვის კოდექსი, რომლის საფუძველზეც შემუშავდა ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმა 2016-2020 (მიიღეს 2016 წელს) და ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია 2016-2030. ნარჩენების სექტორის სათბურის გაზების შემცირების დიდი პოტენციალი აქვს, რადგან ნარჩენების კარგი მართვით შესაძლებელია მეთანის გაფრქვევის თავიდან აცილება, რასაც ნარჩენების ანაერობული ხრწნა იწვევს (Lui, 2018). გარდა ამისა, ევროკავშირის მიერ ნარჩენების მართვის სფეროში დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში, 2014 წელს ექვსი საჯარო განხილვა მოეწყო ნარჩენების მართვის კანონპროექტის განხილვის მიზნით

68 www.wecf.eu/english/about-wecf/issues-projects/projects/NAMA-sustainableenergy.php, წვდომა 2019 წლის 29 აპრილს.

69 სატელეფონო ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 6 აგვისტო.

70 იქვე.

71 <https://kurzlink.de/ForestSectorGeorgia>, წვდომა 2019 წლის 30 აპრილს.

72 ინტერვიუ CENN-თან, თბილისი, 2019 წლის 28 თებერვალი.

(Ministry of Environment and Natural Resources Protection of Georgia (MENRP), 2016). სტრატეგიისა და გეგმის შემუშავების განმავლობაში, 2015 წელს საჯარო განხილვები მოეწყო არასამთავრობო ორგანიზაციებთან (Ministry of Environment and Natural Resources Protection of Georgia (MENRP), 2016). ეს პროცესი შეიძლება მიჩნეული იქნეს მონაწილეობითი მმართველობის კარგ მეთოდად, რადგან არასამთავრობო ორგანიზაციებს შეეძლოთ წვლილი შეეტანათ თავიანთი მოსაზრებებითა და გამოცდილებით.⁷³

2.6 მონაწილეობის დაბრკოლებები

მიუხედავად იმისა, რომ გარემოსდაცვით საკითხებში მონაწილეობა ფუნდამენტური უფლებაა და იგი დემოკრატიული მმართველობის წახალისებაში, პოლიტიკური გადაწყვეტილებების გაუმჯობესებაში და სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერებაში გადამწყვეტ როლს ასრულებს, კვლავ მრავალი დაბრკოლება არსებობს, რომლებიც თანასწორ და ეფექტიან პოლიტიკურ მონაწილეობას აფერხებს. ამ თავში განხილულია დაბრკოლებები და ფაქტორები, რომლებიც საქართველოში გარემოსდაცვით და კლიმატის სფეროში გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობასთან არის დაკავშირებული. ეს დაბრკოლებები განისაზღვრა, როგორც ფუნდამენტური, სამართლებრივი, სტრუქტურული, ინსტიტუციური და პროცესთან დაკავშირებული გამოწვევები.

2.6.1 ფუნდამენტური დაბრკოლებები

ფუნდამენტურ დაბრკოლებებს შორის, საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა⁷⁴ მიუთითეს ხუთ დაბრკოლებაზე. პირველი არის კლიმატის ცვლილების, როგორც გადაუდებელი საკითხის განხილვის მიმართ და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღებაში სამოქალაქო საზოგადოების შინაარსიანი ჩართულობის მიმართ პოლიტიკური ნების არქონა. დემოკრატიული და მონაწილეობითი პოლიტიკის შემუშავების მეორე დაბრკოლება არის კორუფცია. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო, აღმოსავლეთი ევროპისა და ცენტრალური აზიის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, წარმატებით იბრძვის კორუფციის წინააღმდეგ, კორუფციის აღქმის ინდექსი მიუთითებს, რომ საქართველომ უნდა მოაგვაროს 2019 წელს გამოვლენილი პრობლემები და რომ ქვეყანა შესაძლოა ანტიკორუფციული რეფორმების სტაგნაციის წინაშე დადგეს.⁷⁵ მესამე, კლიმატის საკითხების ლობირება საკმარისად ძლიერი არ არის, რის გამოც ბევრმა ადამიანმა ბოლომდე არ იცის გლობალური დათბობიდან მომდინარე გამოწვევების და პოლიტიკის შემუშავებასა და კლიმატის დაცვაში მონაწილეობის შესაძლებლობათა შესახებ. მეოთხე დაბრკოლება არის გადაწყვეტილების მიმღებთა მიმართ უნდობლობა, რაც ხელს უშლის მონაწილეობას: მაშინაც კი, როდესაც მოქალაქეებმა შეიძლება იცოდნენ თავიანთი უფლებები, ისინი ამის შესახებ ხშირად არაფერს ამბობენ, რადგან მათ უკვე გამოსცადეს, თუ როგორ არ აქცევდნენ ყურადღებას მათ მოსაზრებებს და როგორ ვერ ახდენდნენ ისინი რაიმე ზემოქმედებას. მეხუთე დაბრკოლება არის ის ფაქტი, რომ მასმედია ძირითადად ფოკუსირებულია სკანდალებზე და არა სამოქალაქო ჩართულობის მხარდაჭერაზე ან მომავლის პოზიტიურად განვითარების გზების ფორმირებაზე.

⁷³ იქვე.

⁷⁴ ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, 2019 წლის 27 თებერვალი.

⁷⁵ <https://transparency.ge/en/post/results-2019-corruption-perceptions-index-point-stagnation-anti-corruption-reforms-georgia>, წვდომა 2020 წლის 23 იანვარს.

2.6.2 სამართლებრივი დაბრკოლებები

სამართლებრივი ჩარჩოს ანალიზის შედეგად გამოვლინდა, რომ საქართველოს პირველადი და მეორადი კანონმდებლობა მონაწილეობასთან დაკავშირებულ მრავალ დებულებასა და რეგულაციას შეიცავს, თუმცა ორჰუსის კონვენციის დებულებები სრულად არ არის ჩართული ეროვნულ კანონმდებლობაში. საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, კონვენციების ეროვნულ კანონმდებლობაში გადატანა აუცილებელი არ არის, რადგან შესაძლებელია სამართლის წყაროდ მათი პირდაპირი გამოყენება. თუმცა ეროვნულ სამართალში ჩართვა მეტ იურიდიულ დამაჯერებლობას ქმნის მოწყვლადობას დაქვემდებარებული მოქალაქეებისათვის და საჯარო ინსტიტუტებისთვის, რომლებმაც ეს დებულებები უნდა განახორციელონ. დავის შემთხვევაში მათ შეეძლებათ მიუთითონ სამართლებრივ წყაროებზე, რომლებიც მათთვის თავიანთ სახელმწიფო ენაზე არის ხელმისაწვდომი. გარდა ამისა, განმარტებული იქნება ისიც, თუ რამდენად და რა გარემოებებში იქნება შესაძლებელი კონვენციის პირდაპირი გამოყენება.

მაგალითად, ჩარჩო კანონი „საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ“, შეიცავს საზოგადოების მონაწილეობის პრინციპებს, მაგრამ, ვინაიდან იგი მიიღეს ორჰუსის კონვენციის რატიფიცირებამდე, იგი არ არის შესაბამისობაში ამ საერთაშორისო ხელშეკრულებასთან და არც დეტალური ხასიათისაა. მიუხედავად იმისა, რომ 2017 წელს მიიღეს გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, ორჰუსის კონვენციის მე-7 და მე-8 მუხლების განხორციელების დებულებების (რომლებიც ეხება საზოგადოების მონაწილეობას გეგმების, პროგრამების და პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავებაში; და აღმასრულებელი დებულებების და სავალდებულო ძალის მქონე სხვა პროცედურების მომზადების პროცესში) დიდი წილი ეროვნულ კანონმდებლობაში გათვალისწინებული არ არის.

2.6.3 სტრუქტურული და ინსტიტუციური დაბრკოლებები

დაბრკოლებათა უმრავლესობა სტრუქტურული და ინსტიტუციური ხასიათისაა. ეს დაბრკოლებები დაკავშირებულია პოლიტიკურ და სამთავრობო სტრუქტურებთან და ასევე საზოგადოებასთან და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან:

პოლიტიკური დონე

ხელისუფლების სტრუქტურები და იერარქია

პოლიტიკურ დონეზე ძირითადი დაბრკოლებებია ძალაუფლების არსებული სტრუქტურები და ძლიერი იერარქია.⁷⁶ მიუხედავად იმისა, რომ საჯარო მოხელეებს, მაგალითად, გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროდან, შეუძლიათ მოუსმინონ სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს და შეეცადონ განიხილონ მათი პრობლემები, მათ პრაქტიკულად არა აქვთ უფლებამოსილება, რომ წარმატებით დააყენონ ეს საკითხები სათანადო შეხვედრებზე და ჩართონ ისინი შესაბამის დოკუმენტებში.⁷⁷

პასუხისმგებლობები და ინსტიტუციური თანამშრომლობა

კლიმატის ცვლილების პოლიტიკის შემუშავებაზე ადრე პასუხისმგებელი იყო საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო,

⁷⁶ იქვე, სატელეფონო ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 23 ივნისი და 6 აგვისტო

⁷⁷ ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, საქართველო, 2019 წლის 27 თებერვალი.

მის სტრუქტურაში არსებული კლიმატის ცვლილების განყოფილების ჩათვლით. 2017 წლის ბოლოს საქართველოს მთავრობის რეორგანიზაცია მოხდა - 14 სამინისტროს ნაცვლად 11 სამინისტრო ჩამოყალიბდა. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო (MENRP) გაერთიანდა სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან და მას ახლა ეწოდება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (MEPA). გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ აიღო პასუხისმგებლობა კლიმატის პოლიტიკაზე, შეინარჩუნა გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი და შექმნა გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი (ECCD). გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი კოორდინაციას უწევს კლიმატის შერბილებისა და ადაპტაციის ღონისძიებებს და მრავალმხრივი ხელშეკრულებებიდან მომდინარე დირექტივების ეროვნულ დონეზე განხორციელებას. მათ შორის არის: კლიმატის ცვლილების თავის შემუშავება გარემოსდაცვით ეროვნულ სამოქმედო გეგმებში (NEAP); UNFCCC-სთვის კლიმატთან დაკავშირებული ინფორმაციის მომზადება, როგორცაა, NDCs და BURs; საქართველოს კლიმატის სამოქმედო გეგმის (CAP) შემუშავება; და ეროვნული ენერგეტიკისა და კლიმატის გეგმის (NECP) მომზადება ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან ერთად. გარდა ამისა, 2020 წელს შეიქმნა კლიმატის ცვლილების საბჭო მინისტრთა დონეზე.

სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები, რომლებთანაც ამ კვლევის ფარგლებში ინტერვიუ შედგა, საყვედურს გამოთქვამდნენ, რომ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, რომელიც ძირითადად ხელს უწყობს კლიმატთან დაკავშირებულ თემებს და საზოგადოების ჩართულობას, არა აქვს გადაწყვეტილების მიღების საკმარისი უფლებამოსილება და პოლიტიკური ზეგავლენა, სხვა სამინისტროებთან შედარებით. ერთი მხრივ, არასაკმარისი ძალაუფლებისა და, მეორე მხრივ, იმის გამო, რომ სხვა, გავლენიანი სამინისტროები არ არიან პასუხისმგებელი კლიმატის საკითხებზე, მნიშვნელოვანი პროცესები საკმარის დონეზე არ წარიმართება.⁷⁸

გარდა ამისა, პოლიტიკურ დონეებსა და სამინისტროებს შორის სუსტი ვერტიკალური და ჰორიზონტალური კოორდინაცია და თანამშრომლობა მონაწილეობის პროცესებზე უარყოფითად მოქმედებს.⁷⁹ მიუხედავად იმისა, რომ კლიმატის ცვლილება სექტორთაშორისო თემაა, იგი არ არის საკმარისად ინტეგრირებული ყველა შესაბამის პოლიტიკურ დოკუმენტში. მაგალითად, ისეთი თემა, როგორიცაა ბიომრავალფეროვნება და ეკოსისტემებთან მიდგომა, ხშირად უგულვებელყოფილია, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი მჭიდროდ არის დაკავშირებული კლიმატის ცვლილების შერბილებასა და ადაპტაციასთან.⁸⁰

სამოქალაქო საზოგადოების დონე

საქართველოს ფართო საზოგადოებასთან დაკავშირებით, ერთი დაბრკოლება არის კლიმატის საკითხებისადმი დაბალი ცნობიერება და ინტერესი და პოლიტიკური ჩართულობის დაბალი დონე.⁸¹ ეს შეიძლება გამოწვეული

78 ინტერვიუ CENN-თან, თბილისი, 2019 წლის 28 თებერვალი.

79 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, საქართველო, 2019 წლის 27 თებერვალი; სატელეფონო ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 23 ივნისი და 6 აგვისტო.

80 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

81 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, საქართველო, 2019 წლის 27 თებერვალი.

იყოს იმით, რომ სამოქალაქო საზოგადოებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა ხმას გადაწყვეტილების მიმღებნი ხშირად უგულვებელყოფენ, სერიოზულად არ აღიქვამენ, ან პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე მხოლოდ უმნიშვნელო ზეგავლენა აქვთ.⁸² სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა შეხვედრებში, კონსულტაციებში, სემინარებში და სხვა ღონისძიებებში მონაწილეობას ხშირად ხელს უშლის შეზღუდული ფინანსური რესურსები და დროის უკმარობა.⁸³ გარდა ამისა, საქართველოში სუსტია გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობა და ქსელური კავშირები. აქედან გამომდინარე, არ ხდება პოტენციური სინერგიის გამოყენება უფრო ამბიციური კლიმატის მიზნების ხელშესაწყობად.⁸⁴ კლიმატის საკითხებზე სამოქალაქო საზოგადოების ბევრი ორგანიზაცია მუშაობს, მაგრამ ისინი ცოდნას, გამოცდილებასა და მიმდინარე აქტივობებს ერთმანეთს არ უზიარებენ.⁸⁵

მონაწილეობას ასევე ხელს უშლის კიდევ ერთი ფაქტორი, კერძოდ ის, რომ ზოგიერთ ორგანიზაციას მთავრობასთან თანამშრომლობა არ სურს. ისინი მკაცრად ასრულებენ თავიანთ როლს, როგორც „გუმავის“ - ავლენენ მთავრობის შეცდომებს და აკეთებენ განცხადებებს მათ შესახებ, მაგრამ ისინი თავს იკავებენ სამთავრობო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობაზე მათი მიზნების მიღწევაში.⁸⁶

2.6.4 პროცესთან დაკავშირებული ბარიერები

რაც შეეხება მონაწილეობის პროცესს, საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების ზოგიერთი წარმომადგენელი აღნიშნავს, რომ სამთავრობო ღონისძიებებზე და შეხვედრებზე ყოველთვის იწვევენ ერთი და იმავე ავტორიტეტული ორგანიზაციების ვიწრო წრეს. ესნიშნავს, რომ არ არის სათანადო ღონის ინკლუზიურობა და გამჭვირვალობა, რაც ხელს უშლის კონკრეტული ორგანიზაციების მონაწილეობას.⁸⁷ გარდა ამისა, არფუნქციონირებს მონაწილეობის მრავალფეროვანი ინსტრუმენტები და მეთოდები, რომლებიც სხვადასხვა პირობებზე და თემებზე არის მორგებული.⁸⁸ სამოქალაქო საზოგადოების ეფექტიან მონაწილეობას ასევე ხელს უშლის ინფორმაციის არქონა ან მწირი ინფორმაციამონაწილეობითი ღონისძიების გამართვამდე ან მისი მიმდინარეობის განმავლობაში: მოწვევა და თემატური ინორმაცია ფართო საზოგადოებაში არ ვრცელდება და საჯაროდ ხელმისაწვდომი არ არის. ინფორმაცია ზოგჯერ ძალიან ტექნიკური ხასიათისაა და გასაგებად რთულია. ხშირად კლიმატთან დაკავშირებული სფეციფიკური ინფორმაცია და დოკუმენტები მხოლოდ ინგლისურ ენაზე არის ხელმისაწვდომი, რაც დაინტერესებულ მხარეთა გარკვეულ ნაწილს ენობრივ ბარიერს უქმნის.⁸⁹ კიდევ ერთი პრობლემა არის ის, რომ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს შინაარსიანი კომენტარებისა და რეკომენდაციების წარდგენისთვის ზოგჯერ ძალზე მოკლე ვადა ეძლევათ.⁹⁰

82 ინტერვიუ CENN-თან, თბილისი, 2019 წლის 28 თებერვალი.

83 ინტერვიუ CENN-თან, თბილისი, 2019 წლის 28 თებერვალი; სატელეფონი ინტერვიუ CLI-სთან, 2019 წლის 18 ივნისი; სატელეფონი ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 23 ივნისი და 6 აგვისტო, და კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

84 სატელეფონი ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 23 ივნისი და 6 აგვისტო.

85 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

86 სატელეფონი ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 23 ივნისი და 6 აგვისტო.

87 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, თბილისი, 2019 წლის 27 თებერვალი; ინტერვიუ CENN-თან, თბილისი, 2019 წლის 28 თებერვალი.

88 ინტერვიუ CENN-თან, თბილისი, 2019 წლის 28 თებერვალი.

89 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, თბილისი, 2019 წლის 27 თებერვალი, სატელეფონი ინტერვიუ WECF-თან, 2019 წლის 23 ივნისი და 6 აგვისტო.

90 კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

და ბოლოს, ზოგადად საზოგადოებისა და სამოქალაქო ორგანიზაციების იდეებსა და კომენტარებს იშვიათად ითვალისწინებენ, ხოლო გადაწყვეტილების მიღების პროცესს გამჭვირვალობა აკლია.⁹¹

2.7 მონაწილეობის გარემოსა და შესაძლებლობათა შეფასება

ამ თავში ნაჩვენებია საქართველოში გარემოსდაცვით საკითხებზე, განსაკუთრებით კლიმატთან დაკავშირებულ საკითხებზე, გადაწყვეტილებების მიღებაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის სიტუაციისა და პირობების შეფასება (ცხრილი 5 და გრაფიკი 1). შეფასება დაფუძნებულია წინა თავებში მოცემულ ანალიზზე და საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ექსპერტთა ინტერვიუების შეფასებაზე.

ცხრილი 5: საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის გარემოსა და შესაძლებლობათა შეფასება

კრიტერიუმი 1 ფუნდამენტური მოთხოვნები

ინდიკატორები	ქულები	ქულა
a. სტაბილურობა და მშვიდობა (რამდენად ინტენსიურია მიმდინარე კონფლიქტები?) ⁹²	0 = კონფლიქტი მაღალ ინტენსიურია (შეზღუდული ომი ან მიმდინარე ომი) 1 = საშუალო (მიმდინარეობს ძალადობრივი კონფლიქტი) 2 = დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი (არაძალადობრივი კრიზისი ან მიმდინარე დავა) 3 = ძალიან დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი (არ მიმდინარეობს რაიმე დავა, კრიზისი ან ომი)	1
b. ანტიკორუფციული და გამჭვირვალობა (როგორია კორუფციის აღქმის დონე?) ⁹³	0 = მაღალია, CPI არის 0 1 = კორუმპირებულია, CPI უდრის ან 50-ს ქვემოთ 2 = სუფთა, CPI არის 50-ს ზემოთ 3 = ძალიან სუფთა, CPI არის 100	2 (56/100)

91 ფოკუს-ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა, თბილისი, 2019 წლის 27 თებერვალი, და კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის კვლევაზე დაფუძნებით, რომელიც ამ კვლევის ფარგლებში იყო შეკვთილი, საქართველო, 2019 წლის ნოემბერი.

92 ეს ინდიკატორი და მასთან დაკავშირებული ქულები ეფუძნება „კონფლიქტის ბარომეტრს 2018“, რომელიც მომზადებულია კონფლიქტების კვლევის ჰეიდელბერგის საერთაშორისო ინსტიტუტის მიერ (HIIK) (www.hiik.de/conflict-barometer/?lang=en, წვდომა 2020 წლის 23 აპრილს). კონფლიქტის ბარომეტრი იყენებს ხუთდონიან მოდელს, რომელიც დავებსა და არაძალადობრივ კრიზისებს მიაკუთვნებს დაბალინტენსიურ კონფლიქტებს, ძალადობრივ კრიზისებს - საშუალო ინტენსივობის ძალადობრივ კონფლიქტს, და შეზღუდულ ომს და ომს - მაღალინტენსიურ ძალადობრივ კონფლიქტს.

93 ეს ინდიკატორი და მასთან დაკავშირებული ქულები ეფუძნება კორუფციის აღქმის ინტექსს (2019), რომელიც განსაზღვრულია “საერთაშორისო გამჭვირვალობის” მიერ (www.transparency.org/cpi2019, წვდომა 2020 წლის 27 აპრილს). „საერთაშორისო გამჭვირვალობის“ შესაბამისად, ‘0’ ქულა ნიშნავს ‘კორუფციის მაღალ დონეს’, ხოლო ქულა ‘100’ ნიშნავს ‘ძალიან სუფთას’. ქულა „1=კორუმპირებული“ და „2=სუფთა“ შემოღებული იქნა UNF-ის მიერ. „საერთაშორისო გამჭვირვალობა“ კორუფციას შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „მინიჭებული ძალაუფლების გამოყენება პირადი სარგებლისთვის“, ხოლო „გამჭვირვალობა არის წესების, გეგმების, პროცესებისა და მოქმედებებისთვის შუქის მოფენა. (...) “ეს კორუფციისაგან დაცვის ყველაზე საიმედო მეთოდია, რომელიც ხელს უწყობს ნდობის ამაღლებას ადამიანებისა და ინსტიტუტების მიმართ, რომლებზედაც ჩვენი მომავალი არის დამოკიდებული.“ (www.transparency.org/what-is-corruption, წვდომა 2020 წლის 23 აპრილს).

c. გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება (ემუქრებათ ეკოლოგიის დამცველებს რაიმე საფრთხე?) ⁹⁴	0 = გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება საგანგაშოა (ერთზე მეტი მკვლელობის შემთხვევა არის რეგისტრირებული) 1 = გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება დაბალ დონეზეა (მკვლელობის ერთი შემთხვევა არის რეგისტრირებული) 2 = გარემოს დამცველები გარკვეულად უსაფრთხოდ არიან	2
d. პოლიტიკური ვალდებულება (მაღალი დონის პოლიტიკური ორგანოები და გადაწყვეტილების მიმღები პირები უჭერენ მხარს სამოქალაქო საზოგადოების პოლიტიკურ მონაწილეობას, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსთან და კლიმატთან?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად	1
	მაქს.ქულა: 10	6

კრიტერიუმი 2 ხელშემწყობი კანონმდებლობა

ინდიკატორები	ქულები	ქულა
a. ვალდებულებები საერთაშორისო კონვენციებისა და ხელშეკრულებების ფარგლებში ქვეყანამ მოაწერა ხელი და მოახდინა რატიფიცირება (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) ორპუსის კონვენციის ან ეზკაზუს ხელშეკრულების, რომლებიც მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებულ პოლიტიკაში?)	0 = არა, არც ხელმოწერილია და არც რატიფიცირებული (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) 1 = ხელმოწერილია, მაგრამ რატიფიცირებული არ არის (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) 2 = რატიფიცირებულია (მიღება, დამტკიცება, მიერთება)	2

94 ეს ინდიკატორი და მასთან დაკავშირებული ქულა ეფუძნება ‘Global Witness“-ის მოხსენებას „რის ფასად?“ (www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/at-what-cost, წვდომა 2020 წლის 23 აპრილს). მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მკვლელობის შემთხვევები დარეგისტრირებული არ არის, ეს არ ნიშნავს, რომ სხვა სახის საფრთხეები, თავდასხმები ან ძალადობა არ ხდება გარემოსდამცველთა და აქტივისტთა მიმართ.

<p>b. ეროვნული კანონები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოების პროაქტიულ მონაწილეობას მოითხოვს (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>ავალდებულებს სახელმწიფოს ან სახელმწიფო დაწესებულებებს ეროვნულ დონეზე პროაქტიულად უზრუნველყონ სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში, რომელიც ცდება მონაწილეობითი ღონისძიებების შესახებ ოფიციალურ შეტყობინებას?)⁹⁵</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	2
<p>c. ეროვნული კანონები, რომლებიც დროულ მონაწილეობას მოითხოვს (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოების დროულ მონაწილეობას (გადაწყვეტილების მიღებამდე და იმგვარად, რომ ხელისუფლების ორგანოს ჰქონდეს საკმარისი დრო საზოგადოების კომენტარების განსახილველად) გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	2

95 თუ არსებობს პირველადი აქტი, რომელიც ზემოქმედებას ახდენს რამდენიმე კანონქვემდებარე აქტზე, მაშინ ეს უკანასკნელიც უნდა ჩითვალოს.

<p>d. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს ინფორმაციას მონაწილეობის პროცესების შესახებ (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს, რომ მთელი ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსა და კლიმატის საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესთან, ხელმისაწვდომი იყოს სამოქალაქო საზოგადოებისთვის იმგვარად, რომ სამოქალაქო საზოგადოებას არ სჭირდებოდეს ინფორმაციის ოფიციალურად გამოთხოვა?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	2
<p>e. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოებისაგან კომენტარების მიღებას (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ ან სახელმწიფო დაწესებულებამ, ეროვნულ დონეზე, სათანადოდ გაითვალისწინოს სამოქალაქო საზოგადოების კომენტარები გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	2

<p>f. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს, რომ სამოქალაქო საზოგადოებას აცნობონ გადაწყვეტილების შესახებ, გადაწყვეტილების საფუძვლების ჩათვლით (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ ან სახელმწიფო დაწესებულებამ, ეროვნულ დონეზე, სწრაფად აცნობოს საზოგადოებას გადაწყვეტილების შესახებ და უზრუნველყოს წერილობითი პასუხი, სადაც ახსნილი იქნება, თუ რომელი კომენტარი იქნა გათვალისწინებული, ასევე, რატომ არ იქნა გათვალისწინებული სხვა კომენტარები?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულა 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	2
	მაქს.ქულა: 17	12

კრიტერიუმი 3 ხელშემწყობი მმართველობა და სრუქტურები

ინდიკატორები	ქულები	ქულა
<p>a. მმართველობის სტრუქტურა (არსებობს ინსტიტუციური ორგანო ან მექანიზმი, მაგალითად, კომიტეტი, განყოფილება ან ცენტრი, რომელიც ხელს უწყობს და კოორდინაციას უწევს გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებულ მონაწილეობის პროცესს?)</p>	<p>0 = არა 2 = დიახ</p>	0
<p>b. ინსტიტუციური კოორდინაცია და თანამშრომლობა (ხდება თუ არა გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის ეროვნული პროცესების კოორდინირება სხვადასხვა ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ პოლიტიკურ დონეებს შორის?)</p>	<p>0 = არა 1 = არის სუსტი კოორდინაცია და თანამშრომლობა 2 = არის კარგი კოორდინაცია და თანამშრომლობა 3 = არის ძალიან კარგი კოორდინაცია და თანამშრომლობა</p>	1
<p>c. ფინანსური რესურსები (აქვთ თუ არა სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტებს ფინანსური მხარდაჭერა, რათა მონაწილეობა მიიღონ გარემოს/კლიმატის პოლიტიკაში, მაგ., დღიური ხარჯების, მგზავრობის საფასურის ანაზღაურება, ან თანამშრომელთა დაფინანსება?)</p>	<p>0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად</p>	0
	მაქს.ქულა: 7	1

კრიტერიუმი 4 ხარისხიანი მონაწილეობის პროცესი⁹⁶

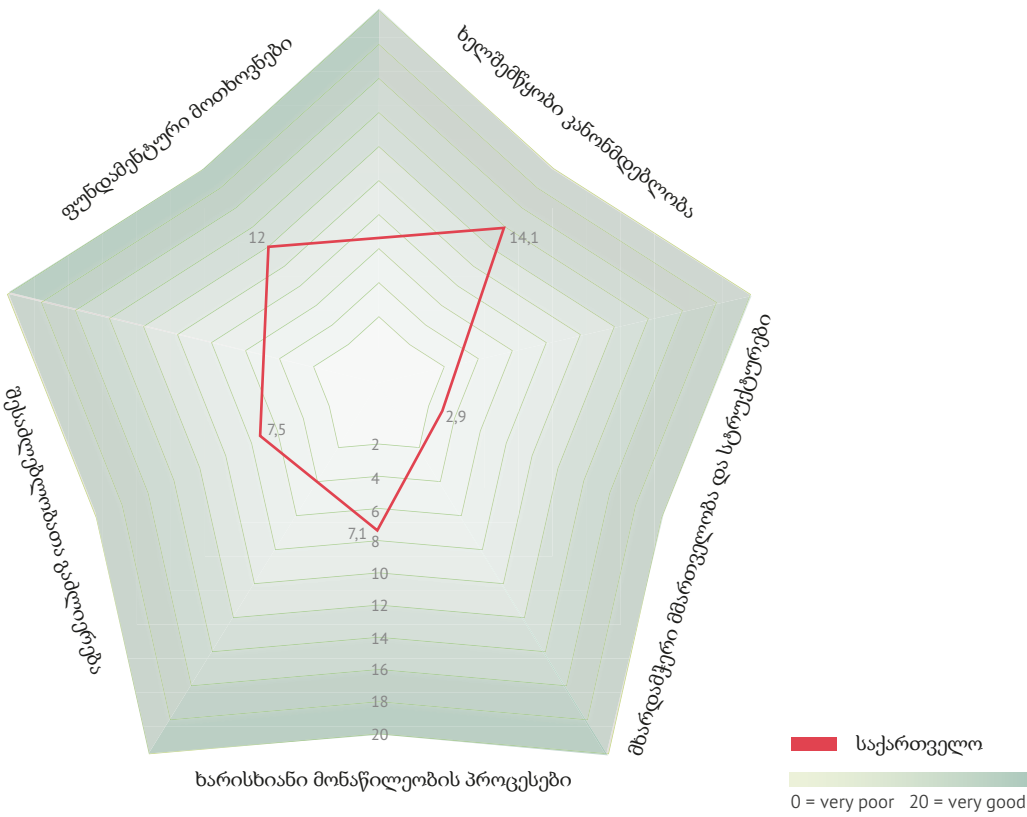
ინდიკატორები	ქულები	ქულა
<p>a. მონაწილეობა ადრეულ ეტაპზე (რა ეტაპიდან ხდება სამოქალაქო საზოგადოების ჩართვა პროცესში?)</p>	<p>0 = მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გადაწყვეტილებათა დიდი ნაწილი მიღებულია 1 = დოკუმენტის/გეგმის/სტრატეგიის პირველი პროექტის შემუშავებისთანავე 2 = პროცესის დაწყებისთანავე</p>	1
<p>b. საზოგადოების მიწვევა ფართო, ინკლუზიურ ფორმატში სამოქალაქო საზოგადოების ფართო სპექტრს (სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს და ფართო საზოგადოებას) იწვევენ მონაწილეობისთვის, მაგალითად, ახალგაზრდობის, გენდერის, მკვიდრი მოსახლეობის და ეთნიკურ უმცირესობათა ჯგუფების წარმომადგენლებს?</p>	<p>0 = სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს არ იწვევენ 1 = ფართო სპექტრს არ იწვევენ, მხოლოდ რამდენიმე შერჩეულ არასამთავრობო ორგანიზაციას 2 = იწვევენ ან მხოლოდ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს ან მხოლოდ ფართო საზოგადოებას 3 = დიახ, ფართო სპექტრს იწვევენ</p>	1
<p>c. დროული მიწვევა (სამოქალაქო საზოგადოებას საკმარისად ადრეულ ეტაპზე იწვევენ?)</p>	<p>0 = რამდენიმე დღით ადრე 1 = არანაკლებ 1 თვით ადრე 2= ერთ თვეზე მეტი ხნით ადრე</p>	1
<p>d. ადეკვატური მონაწილეობის ფორმატები (როგორ არის ასმოქალაქო საზოგადოება ჩართული პროცესში?)</p>	<p>0 = ინფორმაციის მეშვეობით 1 = კონსულტაციებით მეშვეობით 2 = სხვადასხვა იტნერაქტიული ფორმატებით, დიალოგის გაძლიერებითა და თანამშრომლობით</p>	1
<p>e. გამჭვირვალობა და ინფორმაცია (სამოქალაქო საზოგადოებას ჰქონდა წვდომა ტექნიკურ ინფორმაციაზე და მონაწილეობის პროცესზე?)</p>	<p>0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, დიდი ინფორმაცია</p>	1
<p>f. ხელმისაწვდომი დოკუმენტაცია (არის ხელმისაწვდომი დოკუმენტაცია და შედეგები სამოქალაქო საზოგადოებისთვის?)</p>	<p>0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად</p>	1
<p>g. რეკომენდაციების გამჭვირვალე განხილვა (სამოქალაქო საზოგადოებისგან მიღებული რეკომენდაციები და შეხედულებები განიხილება გამჭვირვალე სახით?)</p>	<p>0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად</p>	0
<p>h. შეფასებისა და უკუკავშირის პროცესი (არსებობს შეფასებისა და უკუკავშირის პროცესი მონაწილეობის პროცედურის მიმართ?)</p>	<p>0 = არა 2 = დიახ</p>	0
	Max. score: 17	6

⁹⁶ ქულა წარმოადგენს ბოლო პერიოდში გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებულ ეროვნული მონაწილეობის პროცესების გასაშუალოებულ შეფასებას თითოეული ქვეყნისთვის, რომლებიც დაწვრილებით არის აღწერილი მოცემული კვლევის შესაბამის თავებში.

კრიტერიუმი 5 შესაძლებლობათა გაძლიერება

ინდიკატორები	ქულები	ქულა
a. გარემოსდაცვითი განათლება (არის გათვალისწინებული საზოგადოებისთვის ფორმალური და არაფორმალური განათლება გარემოსდაცვისა და კლიმატის სფეროში?)	0 = არა 1 = დიახ, რაღაც გარკვეული დონით არის 2 = დიახ, დიდი მოცულობით არის	1
b. საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება მონაწილეობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ (არის საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი ინფორმაცია მონაწილეობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწულად 2 = დიახ, სრულად	0
c. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა შესაძლებლობების გაძლიერება კლიმატის ცვლილების, კლიმატის პოლიტიკის, პოლიტიკური დიალოგის, ორგანიზაციული განვითარების, თანამშრომლობისა და ქსელური საქმიანობის სფეროში (ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის ისეთ თემებზე, როგორიცაა, კლიმატის ცვლილება, კლიმატის პოლიტიკა, პოლიტიკური დიალოგი, ორგანიზაციული განვითარება, თანამშრომლობა და ქსელური საქმიანობა?)	0 = არა 1 = დიახ, რაღაც დონეზე ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება 2 = დიახ, მაღალ დონეზე არის შესაძლებლობათა გაძლიერება	1
d. შესაძლებლობათა გაძლიერება მონაწილეობისა და დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის საკითხებზე ხელისუფლების ორგანოებისთვის (არის ორგანიზებული შესაძლებლობათა გაძლიერება მონაწილეობისა და დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის საკითხებზე ეროვნული სამთავრობო ორგანოებისა და თანამდებობის პირებისთვის?)	0 = არა 1 = დიახ, რაღაც დონეზე ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება 2 = დიახ, მაღალ დონეზე არის შესაძლებლობათა გაძლიერება	1
	მაქს.ქულა: 8	3
59		28

გრაფიკი 1: საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის გარემოსა და შესაძლებლობათა შეფასება (მასშტაბი - 20 ქულა მაქსიმუმი)

2.8 სამოქალაქო ჩართულობის გაძლიერება

„სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება კლიმატის ეროვნული პოლიტიკის გაძლიერებისთვის“ არის პროექტი, რომელიც კლიმატის ეროვნულ პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის პირობებისა და შესაძლებლობების გაძლიერებას და გაუმჯობესებას ისახავს მიზნად. შესაბამისად, ამ თავში წარმოდგენილია რეკომენდაციები, რომლებიც ეფუძნება სტატუს კვოს ანალიზს, ასევე, არსებული დაბრკოლებებისა და გამოწვევების შეფასებას, რომლებიც საქართველოში მონაწილეობას აფერხებს. ქვემოთ მოცემულია დასკვნები, რომლის მიზანიც არის სახელმძღვანელოს როლის შესრულება მათთვის, ვინც ქმნის ეროვნულ პოლიტიკას, ასევე სხვა დაინტერესებული მხარეებისთვის, რომლებიც დაკავშირებული არიან კლიმატის პოლიტიკის შექმნასთან და მონაწილეობასთან, როგორცაა, საერთაშორისო ინსტიტუტები, დონორები და თვით სამოქალაქო საზოგადოება. რეკომენდაციებში ზოგადად არის მითითებული კლიმატის ეროვნულ პოლიტიკაზე, მაგრამ კონკრეტულად მიუთითებს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტის მიმდინარე დაგეგმვასა და გადასინჯვაზე, რომელიც ქვეყნებმა 2020 წლისთვის და ყოველ მომდევნო ხუთ წელიწადში უნდა წარადგინონ. გამოვლენილი საწყისი წერტილები, საიდანაც უნდა დაიწყოს სამოქალაქო საზოგადოების (ორგანიზაციათა) მონაწილეობის გაუმჯობესება, მოქმედებათა ხუთ სფეროდ დაჯგუფდა: ფუნდამენტური მოთხოვნები, ხელშემწყობი კანონმდებლობა, მმართველობისა და სტრუქტურების მხარდაჭერა, ხარისხიანი მონაწილეობის პროცესები და შესაძლებლობათა გაძლიერება.

2.8.1 ფუნდამენტური მოთხოვნები

პოლიტიკური ნების ამაღლება

დაინტერესებულ მხარეთა ეფექტიანი მონაწილეობის მთავარი მოთხოვნა არის ძლიერი პოლიტიკური ნება, რათა შეიქმნას კლიმატის დაცვის სისტემა, რომელშიც ჩართული იქნება სამოქალაქო საზოგადოება - ეს არის პოლიტიკური პროგრამის საკვანძო ამოცანა. საქართველოს მთავრობამ სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა და მისი წვლილი უნდა განიხილოს, როგორც გარკვეული ღირებულება, და არა როგორც პოლიტიკური პროცესების ბარიერი. შესაბამისად, მთავრობას შეუძლია ისარგებლოს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობით და გამოიყენოს ეს შესაძლებლობები: ვინაიდან სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა იციან ადგილობრივი გარემოებები, პრობლემები და რეგიონული კლიმატის მოწყვლადობა, ასევე შერბილებისა და ადაპტაციის გადაწყვეტები, სამოქალაქო საზოგადოების მხარდაჭერა სახელმწიფოს დაეხმარება საერთაშორისო ვალდებულებების უფრო დინამიური და ეფექტიანი გზით შესრულებაში, მაგალითად, როგორცაა, ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი. პოლიტიკურმა წარმომადგენლებმა და ორგანოებმა კიდევ უფრო უნდა გააძლიერონ მათი გადაწყვეტილებების ლეგიტიმურობა და განამტკიცონ დემოკრატიული მმართველობა, რაც ევროკავშირთან შეერთების ძირეული წინაპირობაა. ეს შესაძლებელია სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისა და მთლიანად საზოგადოებისთვის მეტი უფლებების მინიჭებით. აქ გადამწყვეტი ფაქტორია მონაწილეობის პროცესების მხარდაჭერა მაღალი დონის გადაწყვეტილების მიღებათა მხრიდან მთელი პოლიტიკური სპექტრიდან, რაც პოლიტიკური ნების ამაღლებას უზრუნველყოფს.

გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა

გამჭვირვალობა და ანგარიშვალდებულება პოლიტიკური ავტორიტეტის საფუძველია, რაც ხელს უწყობს კორუფციის თავიდან აცილებას. ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის შესწავლის უფლება თავისუფალი აზრის ჩამოყალიბებას

უწყობს ხელს და გადამწყვეტ როლს ასრულებს ეფექტიანი მონაწილეობის უზრუნველყოფაში. ეს ეხება როგორც კლიმატის სფეროს პოლიტიკას, ისე სხვა სფეროებსაც. საქართველოს მთავრობამ გამჭვირვალობა უნდა განიხილოს, როგორც სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე ღირებულება დემოკრატიისთვის და განამტკიცოს იგი, რათა მოიპოვოს მოქალაქეებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ნდობა და, ამავდროულად, ხელი შეუწყოს მათ მონაწილეობას. შესაბამისად, უნდა გაგრძელდეს და გაძლიერდეს საქართველოს მონაწილეობა „ღია მმართველობის პარტნიორობაში“. საჭიროა შესრულდეს მრავალრიცხოვანი ვალდებულებები, რომლებიც საქართველომ იკისრა ღია მმართველობის პარტნიორობის საქართველოს სამოქმედო გეგმის (2018-2019) საფუძველზე, რომელიც მიზნად ისახავს სახელმწიფო სერვისების გაუმჯობესებას, საზოგადოებაში პატიოსნების განმტკიცებას, სახელმწიფო რესურსების უფრო ეფექტიანად მართვას, უფრო უსაფრთხო საზოგადოებების შექმნას და კორპორატიული პასუხისმგებლობის გაძლიერებას. ბოლო ათი წლის განმავლობაში, საქართველო წარმატებით იბრძვის კორუფციის წინააღმდეგ, მაგრამ საჭიროა დამატებითი ძალისხმევა მიღწევების გასაგრძელებლად და დემოკრატიის უკუსვლის თავიდან ასაცილებლად (McDevitt, 2015). უნდა გაგრძელდეს 2003 წელს დაწყებული ანტიკორუფციული რეფორმები, რათა გაძლიერდეს უწყებათაშორისო ანტიკორუფციული საბჭო. ამ ინსტიტუციური ორგანოს უფლებამოსილება კოორდინაციის, შეფასებისა და რეკომენდაციების შემუშავების ფუნქციებით შემოიფარგლება. პოლიტიკის აღსრულების უზრუნველსაყოფად, როგორცაა ეროვნული ანტიკორუფციული სამოქმედო გეგმა, და მაღალ დონეზე კორუფციის წინააღმდეგ საბრძოლველად, აუცილებელია ანტიკორუფციული საკოორდინაციო საბჭოს აღჭურვა დამატებითი უფლებებითა და ფუნქციებით (Tutberidze, 2017).

გარდა ამისა, აუცილებელია კლიმატის პოლიტიკასთან მიმართებით მეტი გამჭვირვალობა და ინფორმაცია მონაწილეობის არსებული შესაძლებლობების, მიმდინარე პროცესებისა და პასუხისმგებელი საკონტაქტო პირების შესახებ. გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მიერ უზრუნველყოფილი ვებგვერდი ან პლატფორმა კარგი საშუალება იქნებოდა საინფორმაციო ხარვეზის აღმოსაფხვრელად (ქვემოთ არის რეკომენდაციები „ხარისხიანი მონაწილეობის შესახებ“). ამრიგად, კლიმატის პოლიტიკის სფეროს შეუძლია სამაგალითო გახდეს სხვა სფეროებისთვის.

2.8.2 ხელშემწყობი კანონმდებლობა

ორჰუსის კონვენციის მე-7 და მე-8 მუხლების განხორციელება ეროვნულ კანონმდებლობაში

კლიმატთან დაკავშირებულ პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის პირობების გასაუმჯობესებლად საჭირო არის ეროვნულ კანონმდებლობაში ორჰუსის კონვენციის სრული ჩართვა. არსებულ კანონმდებლობაში უნდა შევიდეს შეწორებები, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს ორჰუსის კონვენციის მე-7 და მე-8 მუხლების ეფექტიანი განხორციელება (ეს მუხლები ეხება საზოგადოების მონაწილეობას გეგმების, პროგრამების და პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავებაში; და აღმასრულებელი დებულებების და სავალდებულო ძალის მქონე სხვა პროცედურების მომზადების პროცესში). შესაბამისად, კონკრეტულად უნდა განიმარტოს მოთხოვნა პოლიტიკის დოკუმენტების, გეგმების და პროგრამების შემუშავებაში მონაწილეობის შესახებ

და იგი არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ გზშ-ის დირექტივით და სგშ-ის ოქმით. ეს ნიშნავს, რომ მონაწილეობა უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს არა მხოლოდ იმ გეგმების, პროგრამებისა და პოლიტიკის დოკუმენტების მიმართებით, რომლებსაც შეუძლია საგულისხმო ზემოქმედება იქონიოს გარემოზე, არამედ მან უნდა მოიცვას ყველა გეგმა, პროგრამა და პოლიტიკის დოკუმენტი, რომლებიც გარემოსთან არის დაკავშირებული. ამავე კონტექსტს ასევე მიესადაგება მე-6 მუხლის მე-3, მე-4 და მე-8 პუნქტები. მე-3 პუნქტი ითვალისწინებს გონივრულ ვადებს მონაწილეობის პროედურებისთვის. მე-4 პუნქტი მხარეებისაგან მოითხოვს, რომ უზრუნველყონ საზოგადოების მონაწილეობა ადრეულ ეტაპზე, როდესაც ვარიანტები ღიაა და საზოგადოებას აქვს მასში ეფექტიანი მონაწილეობის მიღების შესაძლებლობა. მე-8 პუნქტი მოითხოვს, რომ გადაწყვეტილების მიღებისას „ჯეროვანი ყურადღება“ მიექცეს საზოგადოების მონაწილეობის შედეგებს (United Nations Economic Commission for Europe, 2014).

2.8.3 ხელშემწყობი მმართველობა და სტრუქტურები

კოორდინაციისა და თანამშრომლობის გაუმჯობესება

ეფექტიანი და ქმედითი მონაწილეობითი პროცესის შექმნისთვის უნდა გაძლიერდეს წამყვანი ინსტიტუტის, კერძოდ, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კოორდინაცია და თანამშრომლობა სხვა სამინისტროებთან, სახელმწიფო ორგანოებთან და პოლიტიკურ დონეებთან. ამ კონტექსტში მთავარი როლის შესრულება შეუძლია ახალშექმნილი კლიმატის ცვლილების საბჭოს. პირველი, პასუხისმგებელმა პირებმა, ხელი უნდა შეუწყონ ცნობიერების ჩამოყალიბებას მონაწილეობითი პოლიტიკის შექმნის პროცესის დამატებითი ღირებულების შესახებ პოლიტიკურ ინსტიტუტებსა და გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა შორის. მეორე, სხვა სტრუქტურულ ერთეულებსა და ორგანოებს უნდა მიენიჭოთ წამყვანი ფუნქციები და თავიდანვე უნდა მოხდეს მათი ჩართვა მონაწილეობის ორგანიზებაში, რომელსაც გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო უხელმძღვანელებს. უნდა დაიშალოს ხელისუფლების მკაცრი იერარქია და სტრუქტურები, რომლებიც ხელს უშლის ღია დიალოგსა და მონაწილეობას. მრავალდონიანი მმართველობის ასეთი მიდგომის მეშვეობით პასუხისმგებლობა გადანაწილდება სხვადასხვა აქტორებზე და ისინი თავიანთი კონკრეტული კომპეტენციების ეროვნული დონიდან ადგილობრივ დონეზე გადაცემას შეძლებენ.

გრძელვადიანი სტრუქტურების გაძლიერება

გარემოსდაცვითი განათლებისა და ინფორმაციის ცენტრი 2013 წელს შეიქმნა, საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსით. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ეს სააგენტო, რომელიც ორპუსის კონვენციის პრინციპებს ეფუძნება, გაძლიერებას საჭიროებს. დღეისათვის მისი საქმიანობა ფოკუსირებულია მონაცემთა ბაზის შექმნაზე, ინფორმაციის მიწოდებაზე და გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობაზე. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2018 წლის 742-ე ბრძანების შესაბამისად, ცენტრის ფუნქციები ამ ფარგლებს უნდა გასცდეს. მომავალში ცენტრმა უნდა შეასრულოს მისი, როგორც მუდმივმოქმედი მმართველი სტრუქტურის ფუნქცია და მეტი ყურადღება დაუთმოს სამოქალაქო საზოგადოების გარემოსდაცვით საკითხებში მონაწილეობის ხელშეწყობას. კერძოდ, NDC-ის განახლების და CAP-ის შემუშავების ფარგლებში, ასევე ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული გეგმის შემუშავების პროცესში, ცენტრი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს უნდა დაეხმაროს მონაწილეობის ორგანიზებაში და კონკრეტული ფორმატების რეალიზებაში. შეიძლება შეიქმნას კიდევ ერთი მუდმივმოქმედი კომიტეტი, რომლის

შემადგენლობაშიც შევლენ სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეები, კერძოდ, სამოქალაქო საზოგადოების, მოქალაქეების და მეცნიერების წარმომადგენლები, რათა განიხილონ და კენჭი უყარონ მონაწილეთა მიერ გამოთქმულ წინადადებებსა და რეკომენდაციებს. გარდა ამისა, სასურველია შეიქმნას კლიმატის ცვლილების ახალი საბჭო, რათა სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს შეეძლოთ მის მუშაობაში მონაწილეობა და კლიმატის ცვლილების სფეროში საქართველოს პოლიტიკაზე დაკვირვება და მის განხორციელებაზე ზემოქმედება, საერთაშორისო ვალდებულებების ჩათვლით. უფრო მეტიც, საჭიროა დახმარების გაწევა არსებული სტრუქტურების და ორგანოების ფარგლებში, როგორიცაა აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი ან პარტნიორობა ღია მმართველობისთვის, და მათი გამოყენება კლიმატის პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობისა და დამკვიდრების მხარდასაჭერად.

რესურსების უზრუნველყოფა

ადამიანური და ფინანსური რესურსები აუცილებელია მმართველობის მუდმივი სტრუქტურებისთვის, რომლებიც მონაწილეობითი კლიმატის პოლიტიკის შემუშავებაზე მუშაობენ, და საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართული კლიმატის პოლიტიკაში. საქართველოს მთავრობამ უპირატესი ყურადღება უნდა დაუთმოს მმართველი სტრუქტურების ფინანსურ დახმარებას, რომლებიც მონაწილეობას უზრუნველყოფენ, და უნდა შექმნას ხელშემწყობი ფინანსური გარემო სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მონაწილეობისთვის, მაგალითად, კონკრეტული მექანიზმების მეშვეობით, როგორიცაა, დაფინანსების პროგრამა, რომლებიც მონაწილეობას უზრუნველყოფს. კიდევ ერთი რეკომენდაცია - ეროვნული სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციის დაქირავება მონაწილეობის ფორმატებისა და ტრენინგების ხელშესაწყობად. ამრიგად, საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების კომპეტენციები და პროფესიონალიზმი პოლიტიკურ დონეზე შეფასდება და ასეთი მიდგომით ხელს შეუწყობს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომელთა, მისი გარემოს და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტის და გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის დატვირთვის შემსუბუქებას.

2.8.4 ხარისხიანი მონაწილეობის პროცესი

ფართო და ადრეული მიწვევის უზრუნველყოფა

მონაწილეობის პროცესისთვის მომგებიანია სხვადასხვა პერსპექტივა და გამოცდილება, რომლის უზრუნველყოფაც შეუძლია დაინტერესებულ მხარეთა ფართო ჯგუფს. ვინაიდან კლიმატის პოლიტიკის დაგეგმვა ბევრ სექტორთან და თემასთან არის დაკავშირებული, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ და მისმა მხარდამჭერმა საერთაშორისო ინსტიტუტებმა, მაგალითად, გაეროს განვითარების პროგრამამ, GIZ-მა და სხვებმა, კონსულტაციებზე და სამუშაო შეხვედრებზე მიიწვიონ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა ფართო სპექტრი, როგორც ეროვნული, ისე ადგილობრივი დონიდან. დაინტერესებულ მხარეთა დეტალური სქემა, რომლებსაც სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები უჭერენ მხარს, შეიძლება სასარგებლო მექანიზმი აღმოჩნდეს არსებული კომპეტენციების, ცოდნისა და ქსელების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად. მთავრობა არ უნდა დაეყრდნოს მხოლოდ დიდი და გავლენიანი სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა გამოცდილებას, რომლებიც მრავალი წელია მუშაობენ კლიმატის სფეროში. მან ასევე უნდა ჩართოს შედარებით მცირე და ახალი ორგანიზაციები, რომლებიც მჭიდრო კონტაქტში არიან ფართო საზოგადოებასთან ან მოსახლეობის კონკრეტულ ჯგუფებთან (მაგ., ახალგაზრდობასთან). ისინი უნდა მიიწვიონ გეგმების, პროგრამებისა და

სტრატეგიების შემუშავებისა და შეფასების პროცესებში, მაგალითად, NDC-ის გადასინჯვის და CAP-ის შემუშავების პროცესებში. ადგილობრივ დონეზე წვდომისთვის წარმატებით შეიძლება იქნეს გამოყენებული მერების შეთანხმება. ინკლუზიურობის უზრუნველსაყოფად, ასევე გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები, რომლებიც კონკრეტულ ჯგუფებსა და თემებს წარმოადგენენ, მაგალითად, როგორიცაა, გენდერი ან ახალგაზრდობა. დაინტერესებული მხარეები ადრიადად უნდა მიიწვიო, თუ შესაძლებელია - ერთი თვით ადრე, რათა მათ ჰქონდეთ საკმარისი დრო მომზადებისა და მონაწილეობისთვის.

სათანადო ფორმატების ორგანიზება

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ უნდა შეიმუშაოს სათანადო და მრავალფეროვანი ფორმატები სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა ეფექტიანი მონაწილეობისთვის. აქედან გამომდინარე, მიზანი უნდა იყოს არა მხოლოდ სამოქალაქო საზოგადოების ინფორმირება, არამედ მათთვის მეთოდების შეთავაზებაც, რაც გააძლიერებს დიალოგსა და თანამშრომლობას. კლიმატის ცვლილების კონფერენცია, რომელიც 2018 წელს გაიმართა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ორგანიზებით, ასევე სექტორული სამუშაო ჯგუფების შექმნა, რომლებიც CAP-ის და NDC-ის დოკუმენტებზე მუშაობენ, უკვე არის წინადადებული პირველი ნაბიჯი დაინტერესებულ მხარეთა ჩართვის მიმართულებით, და ეს სვლა უნდა გააქტიურდეს. ინტერაქტიული ფორმატები, როგორიცაა, მრგვალი მაგიდა, დიალოგის ფორუმები, რეგიონული შეკრებები, მოქალაქეთა საბჭოები, პლენუმები, დებატები კლიმატის საკითხებზე ან ონლაინ კონსულტაციები, სამართლიანი და თანასწორი მონაწილეობის საშუალებას იძლევა და სათათბირო დემოკრატიას აძლიერებს. პასუხისმგებელმა ინსტიტუტებმა ასეთი ფორმატები თავიდანვე უნდა შექმნან 2020 წელს NDC-ის შემდგომი გადასინჯვისთვის და საქართველოს მომავალი NECP-ის შესამუშავებლად.

გამჭვირვალობისა და ინფორმაციის უზრუნველყოფა

მთავრობამ უნდა შეასრულოს მონაწილეობის დაგეგმილი პროცესის და განსახილველი თემის (რომლებიც ადრეულ სტადიაზე განიხილება) შესახებ გასაგები ინფორმაციის უზრუნველყოფის სამართლებრივი ვალდებულება. შესაბამისად, მთავრობამ, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრთან თანამშრომლობით, უნდა შექმნას ონლაინ-პლატფორმა, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოებას მიაწვდის ინფორმაციას კლიმატის საკითხებზე, როგორიცაა, მაგალითად, პარიზის შეთანხმება, ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის გადასინჯვის და კლიმატის სამოქმედო გეგმის პროცესები, ასევე კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის მიმდინარე პროცესები საქართველოში.

საჭიროა ტექნიკური ინფორმაციის გამარტივება, მაგალითად, მოკლე ვიდეო კლიპებისა და „ხშირად დასმული შეკითხვების“ (FAQs) მეშვეობით. საჭიროა საერთაშორისო დოკუმენტები ითარგმნოს ქართულ ენაზე. ამ კონტექსტში, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სამეცნიერო წრეებთან თანამშრომლობას, რადგან უნივერსიტეტებს შეუძლია კლიმატთან და მომიჯნავე თემებთან დაკავშირებული

ცოდნის უზრუნველყოფა და გაზიარება. დისკუსიები, შედეგები და კონკრეტული ღონისძიებების შეფასება, მაგალითად, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და GIZ-ის მიერ ორგანიზებული კლიმატის ცვლილების კონფერენციის, ან NDC-ის სამუშაო ჯგუფის შედეგები უნდა დოკუმენტის სახით ჩამოყალიბდეს და გამოქვეყნდეს, როგორც ქართულ, ისე ინგლისურ ენაზე, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს მასზე ადვილი წვდომა. მონაწილეობის თითოეული პროცესის მიზანი, მოცულობა და გრაფიკი თავიდანვე უნდა შემუშავდეს და აისახოს დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმაში, რომელიც ყველასთვის უნდა იყოს ხელმისაწვდომი. მთავრობამ უნდა გაავრცელოს ელექტრონული მონაწილეობის შესაძლებლობები, უკუკავშირისა და ონლაინ-კონსულტაციების მეშვეობით. გარდა ამისა, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საკომუნიკაციო და საინფორმაციო სტრატეგიის შევსება უნდა მოხდეს ბეჭდვითი მასმედიის გამოყენებით. შეხვედრებს შორის უზრუნველყოფილი უნდა იყოს აზრთა მუდმივი გაზიარება ელექტრონული მისამართების ჩამონათვალისა და საინფორმაციო ბიულეტენების გამოყენებით.

რეკომენდაციების სათანადო გათვალისწინება

ავტორიტეტისა და ნდობის მოსაპოვებლად, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ პასუხისმგებელმა სამინისტროებმა და ორგანოებმა მოახდინონ ინვესტირება მიღებული კომენტარების განხილვის სამართლიანი და ღია პროცესის უზრუნველსაყოფად. მათ უნდა დაწერონ გარემოსა და კლიმატის საკითხებზე კონსულტაციების დროს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მიერ გამოთქმული რეკომენდაციების შეგროვებისა და გამოქვეყნების გამჭვირვალე სისტემა. უნდა მოხდეს წინადადებათა შეფასება, ხოლო სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციამ უნდა მიიღოს ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რამდენად იქნა გათვალისწინებული მათი რეკომენდაციები, ხოლო გაუთვალისწინებლობის შემთხვევაში, მათ უნდა აცნობონ უარის მიზეზი.

სასწავლო პროცესების შეფასება და გააქტიურება

მონაწილეობის ეფექტიანი პროცესის უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვანია, რომ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ და სხვა პასუხისმგებელმა სუბიექტებმა დაინტერესებულ მხარეებს საშუალება მისცენ თავიანთი მოსაზრებები გამოთქვან მონაწილეობის მიმდინარე პროცესის შესახებ, მაგალითად, CAP-ის შემუშავების შესახებ. პროცესები უნდა გაშუქდეს რეგულარულად, და არა მხოლოდ დასრულების შემდეგ. ასეთი შეფასებით თავიდან ავიცილებთ ისეთ პრობლემებს, როგორიცაა, არასწორი აღქმა, და ხელს შევუწყობთ სასწავლო პროცესს. ზოგჯერ საჭიროა ფორმატების, მეთოდების ან გარკვეული პროცედურების ადაპტირება, რათა გაუმჯობესდეს პროცესი და უზრუნველყოფილი იქნეს წარმატებული შედეგები.

2.8.5 შესაძლებლობათა გაძლიერება

საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება

განათლება და ინფორმაცია კონსტრუქციული მონაწილეობის საფუძველია. ერთი მხრივ, მოქალაქეთა შორის უნდა ამაღლდეს ცნობიერება და ცოდნა კლიმატის ცვლილების ზემოქმედებაზე, ასევე შერბილებისა და ადაპტაციის შესაძლო ღონისძიებებზე, რაც შესაძლებელია განათლების მრავალფეროვანი მეთოდებისა და ინფორმაციის მეშვეობით. ამ კონტექსტში უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს გარემოსდაცვით საკითხებზე არაფორმალური განათლება და განათლება მდგრადი განვითარებისთვის, რომელსაც უზრუნველყოფენ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები, და ამავე კონტექსტში ასევე უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს გარემოსდაცვითი განათლების ინტეგრირება სასკოლო განათლებაში. მეორე მხრივ, ფართო საზოგადოება უკეთ უნდა იყოს ინფორმირებული გარემოსდაცვით საკითხებში ინფორმაციაზე და მონაწილეობაზე ხელმისაწვდომობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ. საზოგადოების ფორმალური მონაწილეობის გარდა, მაგალითად - გარემოზე ზემოქმედების შეფასებების ფარგლებში, მოქალაქეებმა უნდა იცოდნენ, თუ რა შესაძლებლობები აქვთ მათ კლიმატის პოლიტიკის ჩამოყალიბებაზე ზემოქმედებისთვის მათი მონდომებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მხარდაჭერის მეშვეობით.

სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა უნარების განვითარება

პოლიტიკის დაგეგმვაში ქართული სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა აქტიური მონაწილეობის შესაძლებლობები ტრენინგებისა და სხვა აქტივობების მეშვეობით უნდა გაძლიერდეს. კვლევები უჩვენებს, რომ როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ დონეზე კლიმატის ცვლილების და მასთან დაკავშირებული კლიმატის პოლიტიკის დაგეგმვის შესახებ უფრო ტექნიკური ცოდნის საჭიროებასთან ერთად, უპირველეს ყოვლისა საჭიროა დახმარება ორგანიზაციული განვითარებისთვის. მეტი პოლიტიკური გავლენისა და მათ მიმართ სერიოზული დამოკიდებულების უზრუნველყოფად, საჭიროა ქართული სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მხარდაჭერა მათი წევრობის ბაზის გასაძლიერებლად, რაც შესაძლებელია მათთან ეფექტიანი მუშაობითა და პერსონალის შერჩევით. გარდა ამისა, კლიმატის პოლიტიკის შემუშავებაზე მეტი ზემოქმედებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობისა და ქსელური კავშირების ჩამოყალიბებას.

კლიმატის ეროვნული პოლიტიკის დაგეგმვა საქართველოში

5 ძირითადი ღონისძიება, რომლებიც უზრუნველყოფს სამოქალაქო საზოგადოების კონსტრუქციულ, ეფექტიან და გრძელვადიან მონაწილეობას

1 გამჭვირვალობის დამკვიდრება და გადაწყვეტილების მიღების დემოკრატიული პროცესის განმტკიცება:

აამაღლეთ პოლიტიკური ნება საზოგადოების მონაწილეობის მიმართ და სამოქალაქო საზოგადოების წვლილი განიხილეთ, როგორც ღირებულება პოლიტიკური პროცესებისთვის, და არა როგორც დაბრკოლება. ისეთი მექანიზმები, როგორიცაა, პარტნიორობა ღია მმართველობისთვის, გამოიყენეთ ფორუმად სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის ურთიერთქმედების გაძლიერებისთვის.

2 ორჰუსის კონვენციის სრული გადატანა ეროვნულ კანონმდებლობაში:

შეიმუშავეთ დეტალური, სამართლებრივი ძალის მქონე სტანდარტები და წესები ფორმალური და არაფორმალური მონაწილეობისთვის, რომლებიც ცდება პოლიტიკის დაგეგმვის, მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელოში და პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების წესებში მოცემულ მოთხოვნებს, და განახორციელებთ ისინი.

3 შექმენით და გააძლიერეთ გრძელვადიანი სტრუქტურები, რომლებიც მოახდენს მონაწილეობის პროცესების კოორდინაციას:

გააძლიერეთ არსებული სტრუქტურები, როგორიცაა, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი, გააძლიერეთ მისი შესაძლებლობები და პასუხისმგებლობა, რათა დამკვიდრდეს პერიოდული, გრძელვადიანი მონაწილეობის პროცესები და დააფუძნეთ ახალი ყოვლისმომცველი სტრუქტურები, როგორიცაა, კლიმატის ცვლილების საბჭო სამოქალაქო საზოგადოებისთვის.

4 შექმენით კონსტრუქციული, ინკლუზიური, გამჭვირვალე და სამართლებრივი ძალის მქონე მონაწილეობითი პროცესები:

ჩართეთ მნიშვნელოვანი ელემენტები და ნაბიჯები, როგორიცაა, დაინტერესებულ მხარეთა სქემები (რეგიონებისა და ადგილობრივი დონის ჩათვლით), ჩართულობის გეგმისა და გრაფიკის შემუშავება, შესაბამისი და ინტერაქტიული ფორმატები, გამჭვირვალობა, ხელმისაწვდომი ინფორმაცია, მკაფიო კომუნიკაცია, ადეკვატური რესურსებით უზრუნველყოფა და განხილვის გამჭვირვალე პროცედურა.

5 გააფართოვეთ შესაძლებლობათა გაძლიერების და გარემოსდაცვითი განათლების მასშტაბები:

შესთავაზეთ ხელისუფლებას ტრენინგები მონაწილეობის პროცედურების განხორციელებაზე, გააძლიერეთ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა ქსელების შესაძლებლობები და ტექნიკური ცოდნა კლიმატის ცვლილებისა და ადაპტაციის საკითხებზე, ასევე აამაღლეთ საზოგადოების ცნობიერება კლიმატის ცვლილების და კლიმატის პოლიტიკის სფეროში.

3 დასკვნები

კლიმატთან დაკავშირებული პოლიტიკის შემუშავებაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობას შეუძლია ხელი შეუწყოს კლიმატის პოლიტიკის ხარისხსა და ამბიციას. ამრიგად, ეს განსაკუთრებით საჭიროა დღეს, როდესაც ქვეყნების უმრავლესობა ვალდებულია განაახლოს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტი, რომელიც კლიმატთან დაკავშირებულ პოლიტიკას განსაზღვრავს მომავალი წლებისთვის.

საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოებას და არასამთავრობო ორგანიზაციებს საკმაოდ მაღალი ხარისხის თავისუფლება აქვთ და ისინი ‘გუშაგის’ მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ. სახელმწიფო ზოგადად საშუალებას აძლევს ინდივიდუალურ პირებსა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს განახორციელონ გაერთიანების თავისუფლების, მშვიდობიანი შეკრებისა და გამოხატვის უფლებები. თუმცა მიმდინარე პოლიტიკური კრიზისი ზეგავლენას ახდენს სამოქალაქო სივრცეზე და სახეზეა სამოქალაქო საზოგადოებისა და სხვა კრიტიკული ძალების დისკრედიტაციის მცდელობა. 2019 წლის ზაფხულში დაიწყო საპროტესტო გამოსვლები მთავრობის წინააღმდეგ და იგი კიდევ უფრო გაძლიერდა 2019 წლის ნოემბრიდან, რადგან პარლამენტმა ვერ მიიღო შესწორებები, რომელიც საჭირო იყო შეპირებული პროპორციული საარჩევნო სისტემის ამოქმედებისთვის. მას შემდეგ შეინიშნება ნეგატიური რეაქცია და მუქარა სამოქალაქო საზოგადოების დამოუკიდებელი ჯგუფების მიმართ, განსაკუთრებით მათ მიმართ, რომლებიც ადამიანის უფლებებისა და მმართველობის სფეროში მუშაობენ. გარემოსდაცვით საკითხებზე მრავალი არასამთავრობო ორგანიზაცია მუშაობს, თუმცა მხოლოდ რამდენიმე მათგანი არის დაკავებული კლიმატის საკითხებით. ეს ორგანიზაციები ხშირად დროის, ფინანსებისა და ადამიანური რესურსების ნაკლებობას განიცდიან და ერთმანეთთან ჯეროვანი კავშირი არ აქვთ. მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ახალგაზრდა მოხალისეთა და ადგილობრივ ორგანიზაციათა რაოდენობა გარკვეულწილად გაიზარდა, ჯერ არ არის ჩამოყალიბებული სამოქალაქო მონაწილეობის ღრმად ფესვგამდგარი კულტურა, ხოლო სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მიმართ ნდობა დაბალ დონეზეა.

საქართველოში კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის მიმართ ფუნდამენტური მოთხოვნები შეიძლება შეფასდეს ქულებით - 6/10. გარემოსდაცვითი და კლიმატის თემები, ასევე ამ კონტექსტში სამოქალაქო ჩართულობა, ეროვნული პოლიტიკის ფორმირებაში მაღალპრიორიტეტული არ არის. ხელისუფლების ძლიერი სტრუქტურები და ანტიკორუფციული რეფორმების უკუსვლა დემოკრატიული და მონაწილეობითი მმართველობის კიდევ ერთი შემაფერხებელი ფაქტორია.

საქართველოს საკმაოდ მაღალი ქულების აქვს (12/17) გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შემუშავებაში მონაწილეობისთვის სამართლებრივი ბაზის მიმართებით. მონაწილეობას მოითხოვს მრავალი დებულება და რეგულაცია, რომლებიც სხვადასხვა დოკუმენტში არის გაზნეული. კერძოდ, მნიშვნელოვანი ეროვნული დოკუმენტია პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების წესები (2019), რადგან იგი სამართლებრივ ძალას ანიჭებს პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავებაში საზოგადოების მონაწილეობის ინსტრუმენტებს, როგორცაა სტრატეგიები და პროგრამები. თუმცა მონაწილეობის შესახებ მოკლე პარაგრაფი ფორმალური ან არაფორმალური მონაწილეობის პროცესებისთვის დეტალურ სტანდარტებს ან სახელმძღვანელო პრინციპებს არ აყალიბებს.

ჩვენმა ანალიზმა ასევე უჩვენა, რომ გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსს (მიღებულია 2017 წელს) შემოაქვს პრინციპები, რომლებიც ჰარმონიზებულია ევროკავშირის გარემოსდაცვით კანონმდებლობასთან, კერძოდ, გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების (სგშ) დირექტივებთან, ასევე, ორჰუსის კონვენციისა და ტრანსსასაზღვრო კონტექსტში გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ კონვენციის (ესპოს კონვენციის) მიდგომებთან, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების შესახებ ესპოს კონვენციის ოქმის ჩათვლით. შესაბამისად, გზშ-ის ფარგლებში საზოგადოების მონაწილეობა აუცილებელია ისეთი პროექტებისთვის, რომლებმაც შეიძლება ზემოქმედება მოახდინოს გარემოზე. მიუხედავად ამისა, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ორჰუსის კონვენცია, რომლის რატიფიცირება საქართველომ 2000 წელს მოახდინა, დღემდე სრულად არ არის გადატანილი ეროვნულ კანონმდებლობაში. ორჰუსის კონვენციის მე-7 და მე-8 მუხლების ეფექტიანი განხორციელებისთვის საჭიროა არსებული კანონმდებლობის შესწორება, იმის გათვალისწინებით, რომ მოთხოვნები არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ გზშ-ის დირექტივით და სგშ-ის ოქმით.

სტრუქტურულ დონეზე საქართველოში უფრო ცუდი სურათია (1/7). გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი კოორდინირებას უწევს კლიმატის შერბილების და ადაპტაციის ღონისძიებებს ეროვნულ დონეზე, ასევე, მრავალმხრივი ხელშეკრულებებიდან მომდინარე დირექტივებს. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, ასევე ცდილობს მის შესაბამის პროცესებში ჩართოს დაინტერესებული მხარეები. თუმცა, სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტების აზრით, პრობლემა ის არის, რომ ამ სამინისტროს არა აქვს გადაწყვეტილების მიღების საკმარისი დე ფაქტო უფლებამოსილება და პოლიტიკური ზეგავლენა, სხვა სამინისტროებთან შედარებით. გარდა ამისა, არ არსებობს რაიმე მუდმივი/გრძელვადიანი სტრუქტურა, რომელიც მოახდენდა მონაწილეობის პროცესების კოორდინირებას მდგრად საფუძველზე. სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტებმა უნდა მოითხოვონ გაუმჯობესება სტრუქტურულ დონეზე და ეფექტიანი გრძელვადიანი სტრუქტურების შექმნა, ასევე, ფინანსური მხარდაჭერა, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოების უფრო მცირე ორგანიზაციებსაც მისცემს მონაწილეობის საშუალებას.

საშუალოდ, ბოლო პერიოდში, მონაწილეობის პროცესები შეიძლება შეფასდეს ქულით 6/17. მაგალითად, სამოქალაქო საზოგადოების ზოგიერთი ორგანიზაცია ფორმალურად იყო ჩართული გაეროს კლიმატის ჩარჩო კონვენციისთვის წარსადგენი განახლებული ორწლიური ანგარიშის (BUR) და ეროვნული შეტყობინების (NC) მომზადებაში, ასევე დაბალემისიანი სრატეგიის განვითარების შემუშავებაში და მათ წვლილი შეიტანეს შერბილების ეროვნული დოკუმენტების შექმნაში, როგორცაა, მაგალითად, ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები (NAMAs). გარდა ამისა, სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებმა მიუთითეს, რომ ისინი კმაყოფილი იყვნენ 2016-2021 წლებისთვის ტყის რეფორმის სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმასთან და, ასევე, 2016-2020 წლებისთვის ნარჩენების მართვის ეროვნულ სამოქმედო გეგმასთან დაკავშირებული მონაწილეობის პროცესებით. გარდა ამისა, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს შესაძლებლობა ჰქონდათ მათი მოსაზრებებით და კომპეტენციით წვლილი შეეტანათ NDC-ის შემუშავებაში. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და GIZ-ის მიერ 2018 წელს ორგანიზებული კლიმატის ცვლილების კონფერენცია და NDC-ის და CAP-ის შემუშავებაში ჩართული სექტორული ჯგუფების შექმნა უკვე არის კარგი წინადადგმული ნაბიჯი დაინტერესებულ მხარეთა მონაწილეობისთვის, და ასეთი მიდგომა უნდა გაფართოვდეს. თუმცა კვლევამ გამოავლინა,

რომ კვლავ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი სიტუაციის გასაუმჯობესებლად, მაგალითად, კლიმატის საკითხებში ინფორმაციის, გამჭვირვალობის, კარგად გასაგები დოკუმენტების ან სამოქალაქო საზოგადოების პოზიციათა გათვალისწინებისა და განხილვის კუთხით.

რაც შეეხება შესაძლებლობათა გაძლიერებას, ამ შეფასებამ უჩვენა, რომ დამატებითი ძალისხმევა არის საჭირო სამთავრობო ინსტიტუტებისა და, ასევე, სამოქალაქო საზოგადოების გასაძლიერებლად (ქულა 3/8). მონაწილეობის არსებული მექანიზმების და შესაძლებლობების შესახებ საზოგადოებამ ცოტა რამ იცის, მათ შორის, სამოქალაქო საზოგადოების ზოგიერთმა ორგანიზაციამაც. კლიმატის ცვლილების და კლიმატის პოლიტიკის საკითხებზე ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებები უნდა გააქტიურდეს, რათა იგი მივიდეს მოქალაქეებამდე და გააქტიურებისთვის მათი მოტივაცია მოახდინოს. გარდა ამისა, საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს დახმარება სჭირდება ქსელური საქმიანობის ძალისხმევაში, რათა მათ შეძლონ თანამშრომლობისა და უნარების გაზიარების გამოყენება. მუდმივად უნდა ხდებოდეს მთავრობის წარმომადგენელთა ინფორმირება და ტრენინგი, რათა მათ კონსტრუქციული, ეფექტიანი და გრძელვადიანი მონაწილეობის პროცესები განახორციელონ კლიმატის პოლიტიკაში.

მთლიანობაში, ჩვენი კვლევის შედეგები უჩვენებს, რომ საჭიროა დამატებითი და უფრო ენერგიული ძალისხმევა, რათა მთელ მსოფლიოში გაძლიერდეს სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა კლიმატთან დაკავშირებულ პოლიტიკურ პროცესებში. მართალია, დღეს მიმდინარე სხვა კრიზისები, მაგალითად, „კოვიდ-19“, როგორც ჩანს, ჩრდილქვეშ აყენებს კლიმატის დაცვის და მასში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის აქტუალობას, სწორედ დღეს, ისე როგორც არასდროს, აუცილებელია გათვალისწინებული იქნეს იმათი აზრი, ვინც ყველაზე მეტი ზემოქმედების ქვეშ არის. სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტებმა აქტიურად უნდა მოითხოვონ მონაწილეობა და გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება, ხოლო მთავრობამ მათ ჩართულობის შესაძლებლობა უნდა მისცეს. ეს საჭიროა კლიმატთან დაკავშირებული პოლიტიკის ხარისხის, ეფექტიანობის და ამბიციურობის გასაუმჯობესებლად. კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაწყვეტა არის საერთო მიზანი და მისი მიღწევა მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, თუ ყველა ქვეყანა გააერთიანებს თავიანთ ძალისხმევას და მზად იქნება ისწავლოს ერთმანეთისაგან.

ბიბლიოგრაფია

B

Bertelsmann Stiftung. (2018). [BTI 2018 Country Report - Georgia](#).
Bobić, M., & Božić, R. (2012). [Civil Society in the Process of European Integration – from Constructive Dialogue to Successful Negotiations](#).

C

Conference of INGOs of the Council of Europe. (2009). [Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process](#).
Council of Europe; Pompidou Group. (2015). [Government interaction with Civil Society. Policy paper on government interaction with civil society on drug policy issues: Principles, ways and means, opportunities and challenges](#).
Council of Europe. (2016). [Civil Participation in Decision Making in the Eastern Partnership Countries. Part One: Laws and Policies](#).

D

Day, T., Gonzales-Zuñiga, S., de Villafranca Casas, M. J., Lui, S., & Mooldijk, S. (2019). [Consolidation of climate planning processes in the Energy Community Contracting Parties](#) (Issue May).
Devidze, M., & Ckhokbadze, N. (2018). [EU-Georgia cooperation in combating the climate change](#).

E

European Commission. (2013). [Guidelines for EU support to civil society in enlargement countries, 2014-2020](#).
European Environmental Bureau (EEB). (2019). [Power for the people](#).

F

Freedom House. (2018). [Nations in Transition 2018: Georgia Country Report](#).

G

Georgian National Platform. (2018). [Annual Activities Report - 2018](#).

H

Hughes, T., & Buadze, S. (2017). [Handbook on Transparency and Citizen Participation. Georgia](#).

L

LIFE PlanUp. (2019). [Report on Good Practices in Energy and Climate Governance](#).
Lui, S. (2018). [Implementation of Nationally Determined Contributions: Georgia Country Report](#).

M

Margvelashvili, M., Mukhigulishvili, G., Beria, L., & Kvaratskhelia, T. (2017). [Background Paper: Public Participation \(PP \) in the Climate Action Plan \(CAP \) Elaboration Process](#).
McDevitt, A. (2015). [The state of corruption: Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine](#).
Milano, F. (2019). [Governments and Civil Society Advancing Climate Agendas](#).
Ministry of Environment and Natural Resources Protection of Georgia (MENRP). (2016). [Aarhus Convention implementation report \(V\) in accordance with Decision IV/4](#).

N

NDC Partnership. (2019). *Mission Report. Follow-up Mission.*

P

Puig, G. P. (2016). *Full Report: Situation analysis of civil society in Georgia.*

R

Reid, H., Ampomah, G., Olazábal Prera, M. I., Rabbini, G., & Zvigadza, S. (2012). *Southern voices on climate policy choices: analysis of and lessons learned from civil society advocacy on climate change.* International Institute for Environment and Development.

S

Sudbery, I. (2010). The European Union as political resource: NGOs as change agents? *Acta Politica*, 45(1–2), 136–157. <https://doi.org/10.1057/ap.2009.27>

T

Tutberidze, M. (2017). *Independent Anti-Corruption Agency – Georgia and International Standards.*

U

United Nations Economic Commission for Europe. (2014). *The Aarhus Convention. An Implementation Guide.*

United Nations Environment Programme (UNEP). (2015). *Putting Rio Principle 10 Into Action. An Implementation Guide.*

United States Agency for International Development. (2017). *2016 CSO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia (Issue July).*

W

Working Group 3 of the Eastern Partnership Civil Society. (2018). *Annual Activities Report 2018.*

დანართი

შეფასების დეტალური სქემა, ინდიკატორებითა და ქულებით

კრიტერიუმი 1 ფუნდამენტური მოთხოვნები

ინდიკატორი	ქულა
a. სტაბილურობა და მშვიდობა (რამდენად ინტენსიურია მიმდინარე კონფლიქტები?)97	0 = კონფლიქტი მაღალ ინტენსიურია (შეზღუდული ომი ან მიმდინარე ომი) 1 = საშუალო (მიმდინარეობს ძალადობრივი კონფლიქტი) 2 = დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი (არაძალადობრივი კრიზისი ან მიმდინარე დავა) 3 = ძალიან დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი (არ მიმდინარეობს რაიმე დავა, კრიზისი ან ომი)
b. ანტიკორუფციული და გამჭვირვალობა (როგორია კორუფციის აღქმის დონე?)98	0 = მაღალია, CPI არის 0 1 = კორუმპირებულია, CPI უდრის ან 50-ს ქვემოთ 2 = სუფთა, CPI არის 50-ს ზემოთ 3 = ძალიან სუფთა, CPI არის 100
c. გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება (ემუქრებათ ეკოლოგიის დამცველებს რაიმე საფრთხე?)99	0 = გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება საგანგაშოა (ერთზე მეტი მკვლელობის შემთხვევა არის რეგისტრირებული) 1 = გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება დაბალ დონეზეა (მკვლელობის ერთი შემთხვევა არის რეგისტრირებული) 2 = გარემოს დამცველები გარკვეულად უსაფრთხოდ არიან (მკვლელობის შემთხვევა რეგისტრირებული არ არის)
d. პოლიტიკური ვალდებულება (მაღალი დონის პოლიტიკური ორგანოები და გადაწყვეტილების მიმღები პირები უჭერენ მხარს სამოქალაქო საზოგადოების პოლიტიკურ მონაწილეობას, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსთან და კლიმატთან?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად
	მაქს. ქულა: 10

97 ეს ინდიკატორი და მასთან დაკავშირებული ქულები ეფუძნება „კონფლიქტის ბარომეტრს 2018“, რომელიც მომზადებულია კონფლიქტების კვლევის ჰეიდელბერგის საერთაშორისო ინსტიტუტის მიერ (HIK) (www.hiik.de/conflict-barometer/?lang=en, წვდომა 2020 წლის 23 აპრილს). კონფლიქტის ბარომეტრი იყენებს ხუთდონიან მოდელს, რომელიც დავებსა და არაძალადობრივ კრიზისებს მიაკუთვნებს დაბალინტენსიურ კონფლიქტებს, ძალადობრივ კრიზისებს - საშუალო ინტენსივობის ძალადობრივ კონფლიქტს, და შეზღუდულ ომს და ომს - მაღალინტენსიურ ძალადობრივ კონფლიქტს. .

98 ეს ინდიკატორი და მასთან დაკავშირებული ქულები ეფუძნება კორუფციის აღქმის ინდექსს (2019), რომელიც განსაზღვრულია “საერთაშორისო გამჭვირვალობის” მიერ (www.transparency.org/cpi2019, წვდომა 2020 წლის 27 აპრილს). „საერთაშორისო გამჭვირვალობის“ შესაბამისად, ‘0’ ქულა ნიშნავს ‘კორუფციის მაღალ დონეს’, ხოლო ქულა ‘100’ ნიშნავს „ძალიან სუფთას“. ქულა „1=კორუმპირებული“ და „2=სუფთა“ შემოღებული იქნა SFU-ის მიერ. „საერთაშორისო გამჭვირვალობა“ კორუფციას შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „მინიჭებული ძალაუფლების გამოყენება პირადი სარგებლისთვის“, ხოლო „გამჭვირვალობა არის წესების, გეგმების, პროცესებისა და მოქმედებებისთვის შუქის მოფენა. (...) “ეს კორუფციისაგან დაცვის ყველაზე საიმედო მეთოდია, რომელიც ხელს უწყობს ნდობის ამაღლებას ადამიანებისა და ინსტიტუტების მიმართ, რომლებზედაც ჩვენი მომავალი არის დამოკიდებული.“ (www.transparency.org/what-is-corruption, წვდომა 2020 წლის 23 აპრილს).

99 ეს ინდიკატორი და მასთან დაკავშირებული ქულა ეფუძნება ‘Global Witness’-ის მოხსენებას „რის ფასად?“ (www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/at-what-cost, წვდომა 2020 წლის 23 აპრილს). მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მკვლელობის შემთხვევები დარეგისტრირებული არ არის, ეს არ ნიშნავს, რომ სხვა სახის საფრთხეები, თავდასხმები ან ძალადობა არ ხდება გარემოსდამცველთა და აქტივისტთა მიმართ.

კრიტერიუმი 2 ხელშემწყობი კანონმდებლობა

ინდიკატორი	ქულა
a. ვალდებულებები საერთაშორისო კონვენციებისა და ხელშეკრულებების ფარგლებში ქვეყანამ მოაწერა ხელი და მოახდინა რატიფიცირება (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) ორჰუსის კონვენციის ან ეზკაზუს ხელშეკრულების, რომლებიც მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებულ პოლიტიკაში?)	0 = არა, არც ხელმოწერილია და არც რატიფიცირებული (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) 1 = ხელმოწერილია, მაგრამ რატიფიცირებული არ არის (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) 2 = რატიფიცირებულია (მიღება, დამტკიცება, მიერთება)
b. ეროვნული კანონები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოების პროაქტიულ მონაწილეობას მოითხოვს (რა ფარგლებში <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) ავალდებულებს სახელმწიფოს ან სახელმწიფო დაწესებულებებს ეროვნულ დონეზე პროაქტიულად უზრუნველყონ სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში, რომელიც ცდება მონაწილეობითი ღონისძიებების შესახებ ოფიციალურ შეტყობინებას? ¹⁰⁰	0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულა 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა
c. ეროვნული კანონები, რომლებიც დროულ მონაწილეობას მოითხოვს (რა ფარგლებში <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოების დროულ მონაწილეობას (გადაწყვეტილების მიღებამდე და იმგვარად, რომ ხელისუფლების ორგანოს ჰქონდეს საკმარისი დრო საზოგადოების კომენტარების განსახილველად) გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში?)	0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულა 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა

100 თუ არსებობს პირველადი აქტი, რომელიც ზემოქმედებას ახდენს რამდენიმე კანონქვემდებარე აქტზე, მაშინ ეს უკანასკნელიც უნდა ჩითვალოს.

d. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს ინფორმაციას მონაწილეობის პროცესების შესახებ (რა ფარგლებში <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) მოითხოვს, რომ მთლი ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსა და კლიმატის საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესთან, ხელმისაწვდომი იყოს სამოქალაქო საზოგადოებისთვის იმგვარად, რომ სამოქალაქო საზოგადოებას არ სჭირდებოდეს ინფორმაციის ოფიციალურად გამოთხოვა?)	0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულა 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა
e. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოებისაგან კომენტარების მიღებას (რა ფარგლებში <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ ან სახელმწიფო დაწესებულებამ, ეროვნულ დონეზე, სათანადოდ გაითვალისწინოს სამოქალაქო საზოგადოების კომენტარები გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში?)	0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულა 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა
f. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს, რომ სამოქალაქო საზოგადოებას აცნობონ გადაწყვეტილების შესახებ, გადაწყვეტილების საფუძვლების ჩათვლით (რა ფარგლებში <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ ან სახელმწიფო დაწესებულებამ, ეროვნულ დონეზე, სწრაფად აცნობოს საზოგადოებას გადაწყვეტილების შესახებ და უზრუნველყოს წერილობითი პასუხი, სადაც ახსნილი იქნება, თუ რომელი კომენტარი იქნა გათვალისწინებული, ასევე, რატომ არ იქნა გათვალისწინებული სხვა კომენტარები?)	0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულა 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა
Max. score: 17	

კრიტერიუმი 3 ხელშემწყობი მმართველობა და სრუქტურები

ინდიკატორი	ქულა
a. მმართველობის სტრუქტურა (არსებობს ინსტიტუციური ორგანო ან მექანიზმი, მაგალითად, კომიტეტი, განყოფილება ან ცენტრი, რომელიც ხელს უწყობს და კოორდინაციას უწევს გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებულ მონაწილეობის პროცესს?)	0 = არა = დიახ
b. ინსტიტუციური კოორდინაცია და თანამშრომლობა (ხდება თუ არა გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის ეროვნული პროცესები კოორდინირებული სხვადასხვა ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ პოლიტიკურ დონეებს შორის?)	0 = არა 1 = არის სუსტი კოორდინაცია და თანამშრომლობა 2 = არის კარგი კოორდინაცია და თანამშრომლობა 3 = არის ძალიან კარგი კოორდინაცია და თანამშრომლობა
c. ფინანსური რესურსები (აქვთ თუ არა სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტებს ფინანსური მხარდაჭერა, რათა მონაწილეობა მიიღონ გარემოს/კლიმატის პოლიტიკაში, მაგ., დღიური ხარჯების, მგზავრობის საფასურის ანაზღაურება, ან თანამშრომელთა დაფინანსება?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად
	მაქს. ქულა: 7

კრიტერიუმი 4 ხარისხიანი მონაწილეობის პროცესი

ინდიკატორი	ქულა
a. მონაწილეობა ადრეულ ეტაპზე (რა ეტაპიდან ხდება სამოქალაქო საზოგადოების ჩართვა პროცესში?)	0 = მხოლოდ მას შემდეგ, რად გადაწყვეტილება დიდი ნაწილი მიღებულია 1 = დოკუმენტის/გეგმის/ სტრატეგიის პირველი პროექტის შემუშავებისთანავე 2 = პროცესის დაწყებისთანავე
b. საზოგადოების მიწვევა ფართო, ინკლუზიურ ფორმატში სამოქალაქო საზოგადოების ფართო სპექტრს (სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს და ფართო საზოგადოებას) იწვევენ მონაწილეობისთვის, მაგალითად, ახალგაზრდობის, გენდერის, მკვიდრი მოსახლეობის და ეთნიკურ უმცირესობათა ჯგუფების წარმომადგენლებს?	0 = სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს არ იწვევენ 1 = ფართო სპექტრს არ იწვევენ, მხოლოდ რამდენიმე შერჩეულ არასამთავრობო ორგანიზაციას 2 = იწვევენ ან მხოლოდ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს ან მხოლოდ ფართო საზოგადოებას 3 = დიახ, ფართო სპექტრს იწვევენ

c. დროული მიწვევა (სამოქალაქო საზოგადოებას საკმარისად ადრეულ ეტაპზე იწვევენ?)	0 = რამდენიმე დღით ადრე 1 = არანაკლებ 1 თვით ადრე 2= ერთ თვეზე მეტი ხნით ადრე
d. ადეკვატური მონაწილეობის ფორმატები (როგორ არის ასმოქალაქო საზოგადოება ჩართული პროცესში?)	0 = ინფორმაციის მეშვეობით 1 = კონსულტაციებით მეშვეობით 2 = სხვადასხვა იტნერაქტიული ფორმატებით, დიალოგის გამლიერებითა და თანამშრომლობით
e. გამჭვირვალობა და ინფორმაცია (სამოქალაქო საზოგადოებას ჰქონდა წვდომა ტექნიკურ ინფორმაციაზე და მონაწილეობის პროცესზე?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, დიდი ინფორმაცია
f. ხელმისაწვდომი დოკუმენტაცია (არის ხელმისაწვდომი დოკუმენტაცია და შედეგები სამოქალაქო საზოგადოებისთვის?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად
g. რეკომენდაციების გამჭვირვალე განხილვა (სამოქალაქო საზოგადოებისგან მიღებული რეკომენდაციები და შეხედულებები განიხილება გამჭვირვალე სახით?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად
h. შეფასებისა და უკუკავშირის პროცესი (არსებობს შეფასებისა და უკუკავშირის პროცესი მონაწილეობის პროცედურის მიმართ?)	0 = არა 2 = დიახ
	მაქს. ქულა: 17

კრიტერიუმი 5 შესაძლებლობათა გაძლიერება

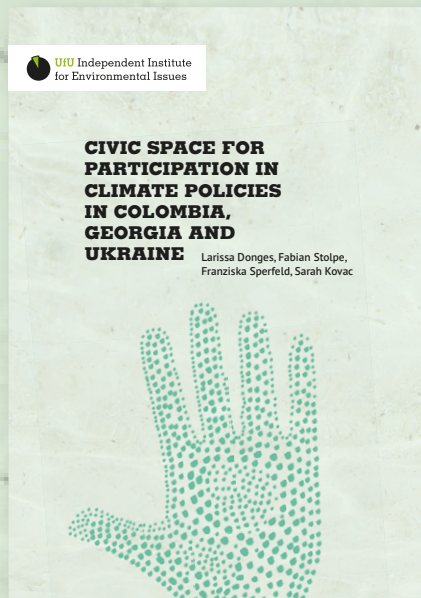
ინდიკატორი	ქულა
a. გარემოსდაცვითი განათლება (არის გათვალისწინებული საზოგადოებისთვის ფორმალური და არაფორმალური განათლება გარემოსდაცვისა და კლიმატის სფეროში?)	0 = არა 1 = დიახ, რაღაც გარკვეული დონით არის 2 = დიახ, დიდი მოცულობით არის
b. საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება მონაწილეობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ (არის საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი ინფორმაცია მონაწილეობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწულად 2 = დიახ, სრულად
c. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა შესაძლებლობების გაძლიერება კლიმატის ცვლილების, კლიმატის პოლიტიკის, პოლიტიკური დიალოგის, ორგანიზაციული განვითარების, თანამშრომლობისა და ქსელური საქმიანობის სფეროში (ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის ისეთ თემებზე, როგორიცაა, კლიმატის ცვლილება, კლიმატის პოლიტიკა, პოლიტიკური დიალოგი, ორგანიზაციული განვითარება, თანამშრომლობა და ქსელური საქმიანობა?)	0 = არა 1 = დიახ, რაღაც დონეზე ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება 2 = დიახ, მაღალ დონეზე არის შესაძლებლობათა გაძლიერება
d. შესაძლებლობათა გაძლიერება მონაწილეობისა და დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის საკითხებზე ხელისუფლების ორგანოებისთვის (არის ორგანიზებული შესაძლებლობათა გაძლიერება მონაწილეობისა და დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობაზე ეროვნული სამთავრობო ორგანოებისა და თანამდებობის პირებისთვის?)	0 = არა 1 = დიახ, რაღაც დონეზე ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება 2 = დიახ, მაღალ დონეზე არის შესაძლებლობათა გაძლიერება
	მაქს. ქულა: 8
59	

2015 წელს საქართველომ, სხვა მრავალ ქვეყანასთან ერთად, მიიღო პარიზის შეთანხმება გლობალური დათბობისა და მისი ზემოქმედების შეზღუდვის შესახებ. ამასთან, ამჟამინდელი ეროვნული ვალდებულებები (ეროვნულად განსაზღვრული წვლილი (NDC)) არაადეკვატურია, რომ გლობალური ტემპერატურის ზრდა ამ საუკუნეში 1.5 °C-ზე დაბალი იყოს. დრო იწურება და საჭიროა სწრაფი და შორსმომავალი ძვრები ყველა სექტორში. სამოქალაქო საზოგადოების აქტორები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კლიმატის პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში, რადგან ისინი ბუნების დამცველისა და ხმის როლს ასრულებენ, რაც გამოწვეულია გარემოს დაცვისა და ადამიანის ჯანმრთელი პირობების შენარჩუნების სურვილით.

ყოვლისმომცველი კვლევის "სამოქალაქო სივრცე კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის მისაღებად კოლუმბიაში, საქართველოსა და უკრაინაში" მიზანი იყო კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის პირობებისა და მონაწილეობითი პოლიტიკის შემუშავების კონკრეტული მაგალითების შესწავლა კოლუმბიაში, საქართველოში და უკრაინაში. ანალიზი შეისწავლის როგორ მონაწილეობს ეროვნული სამოქალაქო საზოგადოება პარიზის შეთანხმებასთან დაკავშირებულ ეროვნულ პოლიტიკურ პროცესებში, როგორიცაა ეროვნულად განსაზღვრული წვლილის (NDC)-ს გადასინჯვა. კვლევა ასევე განსაზღვრავს კონკრეტული ქვეყნის სპეციფიკურ დაბრკოლებებს, რომლებიც ხელს უშლის მნიშვნელოვან, ეფექტურ და გრძელვადიან მონაწილეობას და იძლევა რჩევებს ამ დაბრკოლებების დაძლევისთვის. ამ ანგარიშში წარმოდგენილია საქართველოს ანალიზის შედეგები.

დამატებითი ინფორმაცია იხილეთ სრულ კვლევაში

www.ufu.de/en

გამოქვეყნებულია გარემოსდაცვითი საკითხების დამოუკიდებელი ინსტიტუტის მიერ (UfU e.V.)

UfU Independent Institute
for Environmental Issues